

**Høgskolen
i Innlandet**

Fakultet for lærerutdanning og pedagogikk

Ingerid Marie Randem

Masteroppgave

**Skeiv identitet i litteratur:
En analyse av den samtidsrealistiske
ungdomsromanen *Felefeber* (2023)**

Queer Identity in Young Adult Literature:
An Analysis of the Realistic Novel *Felefeber* (2023)

Grunnskolelærerutdanning 5.–10. trinn
(MGLU 5-10)

2024

Forord

Etter snart fem år som student ved Høgskolen i Innlandet, campus Hamar, markerer denne masteroppgaven en avslutning på utdannelsen min som «Grunnskolelærer 5.-10. trinn». Studietiden har vært en fin tid; den har resultert i nye vennskap, kunnskap og erfaringer. Jeg har også, i høyere grad enn tidligere, fått erfare hva «frihet under ansvar» og «ansvar for egen læring» innebærer. Innføringen av den nye læreplanen for grunnskolen (Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020), Corona-pandemien i 2020-2022, og lanseringen av ChatGPT i slutten av 2022, er noen av endringene som har oppstått underveis i studietiden min, og påvirket både skolen og samfunnet.

Fagene norsk 2, emne 3 (Litteraturredidaktikk) og emne 5 (Norsk litteratur med vekt på litteratur for barn og unge) samt temadager på høgskolen, i regi av organisasjonene *Rosa Kompetanse* og *Redd Barna*, har gitt meg inspirasjon til å forfatte denne masteroppgaven. Prosessen med å skrive masteroppgave har vært lærerik og tidvis ganske altoppslukende.

Jeg ønsker å rette en stor takk til min veileder, Silje Hernæs Linhart for oppmuntrende, fremoverlente tilbakemeldinger og god støtte under arbeidet med masteroppgaven. Takk til Heidi Therese Hellem for korrekturlesing, og til familie, venner og kjæresten min, for å ha heiet på meg og gitt meg avbrekk underveis i prosessen.

Ingerid Marie Randem

Hamar, mai 2024

Sammendrag

I denne masteroppgaven undersøkes hvordan temaene identitet og seksuell orientering (homofili) belyses i den samtidsrealistiske ungdomsromanen *Felefeber*, skrevet av Elin Hansson (Hansson, 2023). I *Felefeber* møter leseren den homofile hovedpersonen Torleif - en karakter som avviker fra tradisjonelle forventninger til kjønn og seksuell orientering. Romanen tar for seg en rekke temaer som berører ungdom, både i ungdomsskole, og kanskje spesielt i videregående skole, ettersom hovedpersonen selv er elev der.

Kunnskap om måten karakterer som bryter med heteronormen fremstilles i litteratur kan bidra til å videreutvikle vår forståelse av kjønn og seksuell orientering (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 53-91). Et annet viktig aspekt ved denne oppgaven er det didaktiske: Hvordan lærere kan legge til rette for undervisning som inkluderer skjønnlitteratur og skeiv tematikk, og samtidig bidra til at det arbeides med det tverrfaglige temaet «demokrati og medborgerskap», som belyses i overordnet del av Læreplanverket for Kunnskapsløftet (2020).

Masteroppgavens metode er litterær analyse. I den litterære analysen undersøkes også i hvilken grad kjønnsforsker Judith Butlers tilnærminger til identitetsbegrepet samsvarer med den homofile hovedkarakterens identitetsutvikling i *Felefeber* (2023). Videre suppleres analysen med en didaktisk drøfting av lærerens rolle i undervisning som fremmer demokrati og medborgerskap på ungdomsskolen.

Funnene i analysen viser at Torleifs identitetsutvikling tematiseres på ulike måter gjennom aktiviteter og prøvelser han står ovenfor. Mesteparten av handlingen finner sted i et bygdemiljø, der heteronormativet råder, noe som resulterer i at det, for Torleif, oppleves spesielt vanskelig å være seg selv. Støtten han får fra de mindre dynamiske bi-karakterene, og særlig forelskelsen han opplever, er avgjørende for at Torleif senere i romanen velger å stå frem som homofil.

Nøkkelord: Kjønnstematikk, identitet, seksuell orientering, litteraturundervisning, demokrati og medborgerskap i skolen

Engelsk sammendrag (abstract)

The title of this master's thesis is «Queer Identity in Young Adult Literature: An Analysis of the Realistic Novel *Felefeber* (2023)».

This master's thesis examines how the themes identity and sexual orientation (homosexuality) are elucidated in the contemporary realistic young adult novel *Felefeber*, written by Elin Hansson (Hansson, 2023). In *Felefeber*, the reader meets Torleif - a gay protagonist who deviates from traditional expectations of gender and sexual orientation. The novel deals with many topics that are pertinent to young people, both in lower secondary school, and perhaps especially in upper secondary school, since the main character is a student there.

Knowledge about the way characters that break with the heteronormativity are portrayed in literature can help to further develop our understanding of gender and sexual orientation (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, p. 53-91). Another important aspect of this thesis is the didactic: How teachers can facilitate teaching that includes literature with queer themes, and at the same time include working with the interdisciplinary theme "democracy and citizenship", which is highlighted in the main part of the norwegian curriculum *Læreplanverket for Kunnskapsløftet* (2020).

The method in this master's thesis is literary analysis. The literary analysis also examines the extent to which gender researcher Judith Butler's approaches to the concept of identity correspond to the homosexual main character's identity development in *Felefeber* (2023). The analysis is supplemented with a didactic discussion of the teacher's role in teaching that promotes democracy and citizenship in lower secondary school.

The findings in the analysis show that Torleif's identity development is thematized in different ways through the activities and ordeals he faces. Most of the action takes place in a rural environment, where heteronormativity prevails, For Torleif it is particularly difficult to be himself in his home village. The support he receives from the less dynamic secondary characters, and especially the infatuation he experiences, is crucial for Torleif when he choose to come out as gay later in the novel.

Keywords: Gender themes, identity, sexual orientation, literature teaching, democracy and citizenship in school

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Sammendrag	2
Engelsk sammendrag (abstract)	3
1. Innledning	6
1.1 Tema, problemstilling og forskningsspørsmål.....	6
1.2 Dagsaktualitet, hensikt og formål med prosjektet	9
1.3 Avgrensninger og begrepsavklaringer	12
1.4 Oppgavens struktur.....	14
2. Kunnskapsgrunnlag, teori og metode	16
2.1 Kunnskapsgrunnlag	16
2.1.1 Skeiv identitet i (barne- og) ungdomslitteratur	16
2.1.2 Homo- og queerforskning	21
2.2 (Barne- og) ungdomslitteratur - hva er det?	25
2.2.1 Ungdomslitteratur i historisk kontekst.....	26
2.2.2 Identitetstematikk i ungdomslitteratur	28
2.3 Skeiv (Queer) teori	29
2.3.1 Essensialisme vs. Konstruktivisme – syn på seksualitet og identitet.....	31
2.3.2 Heteronormativet og normkritikk	33
2.3.3 Judith Butler.....	34
2.3.4 Butlers tilnærming til identitetsbegrepet.....	37
2.3.5 Andre teoretikere innenfor skeiv teori	38
2.4 Skeiv tematikk og tverrfaglige tema i undervisning.....	39
2.4.1 Demokrati og medborgerskap i læreplanen	40
2.4.2 Seksuell orientering som kontroversielt, emosjonelt og sensitivt tema.....	41
2.5 Litterær analyse som metode	44

3. Analyse og tolkning av <i>Felefeber</i> (2023)	46
3.1 Valg av analysemateriale	46
3.1.1 Handlingsreferat.....	47
3.1.2 Romanens resepsjon.....	48
3.1.3 Tittel, omslag og baksidetekst.....	48
3.2 Litterære virkemidler	50
3.2.1 Torleif - romanens hovedkarakter	50
3.2.2 Kronologi, tilbakeblikk og frempek.....	52
3.2.3 Språk	54
3.3 Torleifs relasjoner	58
3.3.1 Goffa, Jarle og Tallak (familie)	59
3.3.2 Kim, Rada og Stig-Rune (venner)	62
3.3.3 Anne og Horimyo (folkemusikkmiljøet).....	65
3.4 Heteronormativets synlighet i <i>Felefeber</i>	68
3.4.1 Torleif kommer ut som homofil	71
3.4.2 Veien videre.....	73
3.4.3 Identitetsutvikling i tråd med Butlers tilnærming til identitet?.....	74
4. Didaktisk drøfting: <i>Felefeber</i> (2023) i undervisning på ungdomsskolen	75
4.1 Lærerens rolle i planlegging av undervisning som inkluderer skeiv tematikk og det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap	76
5. Konklusjon	80
5.1 Avsluttende refleksjoner	82
6. Litteraturliste	85

1. Innledning

«Jeg er nittini prosent sikker på at Anne veit. Vi har aldri snakka om det, herregud, hu er jo læremesteren min. Men jeg har liksom alltid følt at hu har sett meg og akseptert meg for den jeg er. Kanskje til og med syntes at det er kult» (Hansson, 2023, s. 119).

Dette er noen av hovedkarakteren, Torleifs, tanker om musikk lærer Annes kjennskap til at han er homofil. Med unntak av til vennene Rada og Kim er ikke Torleif åpen om sin seksuelle orientering. I hjembygda, der etablerte normer råder, er det vanskeligere for Torleif å stå frem som homofil. Den samtidsrealistiske ungdomsromanen *Felefeber* (2023) er utgangspunktet for arbeidet med denne masteroppgaven og danner det viktigste tekstlige grunnlaget for forskningsarbeidet. Elin Hansson (1985-) er forfatteren bak romanen. Dette er hennes tredje roman, etterfulgt av *Blyanthjerte* (2019) og *Alt som rimer på Gro* (2020). Hanssons romaner er oversatt til svensk og dansk. I 2019 ble hun nominert til ARKs barnebokpris og Bokslukerprisen for romanen *Blyanthjerte* (Cappelen Damm, u.å.).

I denne masteroppgaven skal jeg analysere romanen *Felefeber* (Hansson, 2023) i lys av skeiv teori og se funnene i sammenheng med kjønnsforsker Judith Butlers tilnærming til identitetsbegrepet, for så å drøfte hvordan lærere kan og bør forberede litteraturundervisning som omhandler skeiv tematikk og det tverrfaglige temaet «demokrati og medborgerskap» på ungdomsskolen.

1.1 Tema, problemstilling og forskningsspørsmål

Temaet for denne masteroppgaven er identitet og seksuell orientering (homofili) og tematiseringen av disse begrepene i en utvalgt samtidsroman for ungdom. Samfunnet er i kontinuerlig endring. Dette fører til at også synet på seksuell orientering endrer seg over tid. Tidligere var det i all hovedsak heteronormative forventninger som var gjeldende. Heteronormative forventninger er utbredte forventninger om at alle mennesker tiltrekkes av motsatt kjønn (heterofili) og samtidig føler seg hjemme i sitt biologiske kjønn. Sagt med andre ord: De opplever seg selv som cis-kjønnede. Disse forventningene er skapt på bakgrunn av at samfunnet og den vestlige kulturen forutsetter heterofili inntil det motsatte er bevist (Bufdir, u.å.). Heteronormativet og dets betydning utdypes ytterligere i kap. 2.3.2.

I motsetning til homofil seksualitet, defineres heterofil seksualitet som seksualitet mellom ulikheter, i denne sammenheng mellom menn og kvinner. Heterofili kan resultere i reproduksjon, noe som igjen resulterer i den såkalte kjernefamilien bestående av mor, far og

deres barn (avkom). Personer som bryter med heteronormative forventninger, vil kunne få utfordringer med å bygge opp en kjernefamilie. Disse utfordringene kan føre til at de føler seg mindre verdt og som en minoritet (Bufdir, u.å.). Det finnes riktignok løsninger som gjør det mulig for par av samme kjønn å få barn sammen, men dette er en annen diskusjon som jeg ikke går videre inn på nå, da den ikke er relevant for masteroppgavens tematikk og problemstilling. Utfordringene ved å ha en seksuell orientering utenfor normen er ikke nødvendigvis knyttet til reproduksjon. Det finnes også andre samfunnsaktuelle utfordringer personer som ikke befinner seg innenfor en heterofil seksuell orientering kan støte på (Elvsåshagen et al, 2017).

Overordnet kan identitet defineres som et slags bindeledd mellom oss selv som individ og samfunnet vi tar del i (Nissen, 2001, s. 29). Ungdomstiden er livets primære identitetsbyggende fase. Gjennom dette masterprosjektet ønsker jeg å finne svar på hvordan identitetsutviklingen til hovedkarakteren, Torleif, i *Felefeber* (2023) påvirkes av hans seksuelle orientering, og videre hvordan lærerens rolle i litteraturundervisning som fremmer demokrati og medborgerskap på ungdomsskolen kan bidra til å skape forståelse for at det finnes et mangfold av identiteter og seksuelle orienteringer. Nedenfor har jeg formulert en problemstilling som skal besvares gjennom arbeidet med masteroppgaven. Problemstillingen lyder som følger:

Hvordan tematiseres den homofile hovedkarakterens identitetsutvikling i ungdomsromanen Felefeber (2023)?

Problemstillingen legger til grunn en nærlesing av romanen, med særlig vekt på hvordan temaene identitet og homofili tematiseres. Cappelen Damm, forlaget som har utgitt romanen, skriver at *Felefeber* «[...] er en historie om musikk og kjærlighet. Om familie, og om å våge å være seg sjøl» (Cappelen Damm, u.å.). I denne kortversjonen av romanens tematikk nevnes ikke identitet og homofili eksplisitt. Jeg velger likevel å tolke det dit hen at homofili kan underforstås i «kjærlighet» og identitet i «å våge å være seg sjøl». For å avgrense og samtidig utdype problemstillingen har jeg laget to forskningsspørsmål:

- 1) I hvilken grad bidrar hovedkarakterens omgangskrets til åpenhet og støtte omkring hans seksuelle orientering?
- 2) Hvordan kan lærere legge til rette for undervisning som inkluderer *Felefeber* (2023) og samtidig fremmer demokrati og medborgerskap?

Masteroppgavens første forskningsspørsmål er ment til å belyse i hvilken grad hovedpersonen Torleif opplever å få støtte i utlevelsen av sin homofile identitet. Uten å ha lest romanen kan vi ikke med sikkerhet vite at Torleif vil støte på utfordringer utelukkende fordi han er homofil, men det er rimelig å anta at fordi han ikke befinner seg innenfor heteronormative forventninger vil han før eller siden oppleve utfordringer knyttet til nettopp dette. Kapittel 3: Analyse og tolkning av *Felefeber* (2023) i denne masteroppgaven er i hovedsak ment til å besvare forskningsspørsmål 1.

Oppgavens andre forskningsspørsmålet er inkludert for å i større grad kunne belyse hva som gjør romanen aktuell for litteraturundervisning på ungdomstrinnet. Dette forskningsspørsmålet sikter seg inn på lærerens rolle i undervisningen. Hva bør læreren tenke på i utforming av undervisningsopplegg som omhandler skeiv tematikk og samtidig inkluderer det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap. For å svare på dette forskningsspørsmålet, drøfter jeg i lys av funnene fra analysen, hvilke didaktiske grep læreren kan og bør ta i bruk, og hva læreren må ha kunnskap om for å kunne undervise om skeiv tematikk og demokrati og medborgerskap på ungdomsskolen.

Demokrati og medborgerskap er et av de tverrfaglige temaene som nevnes i overordnet del av Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (Kunnskapsdepartementet, 2017). Derfor inkluderes dette begrepet i forskningsspørsmål 2: «Hvordan kan lærere legge til rette for undervisning som inkluderer *Felefeber* (2023) og samtidig fremmer demokrati og medborgerskap?». Formålet med dette forskningsspørsmålet er å bidra til at temaet seksuell orientering kan belyses i klasserommet på måter som fremmer refleksjon og større forståelse for at det finnes et mangfold av seksuelle orienteringer, og særlig for homofili, ettersom hovedkarakteren i *Felefeber* er homofil.

1.2 Dagsaktualitet, hensikt og formål med prosjektet

Akkurat nå, i skrivende stund (juni 2023), markeres Pride - en markering for viktigheten av å synliggjøre kjønns- og seksualitetsmangfold. Under markeringen fremheves samhold, solidaritet, respekt og toleranse, ofte i form av foredrag, debatter og fest, før markeringen avsluttes med en parade. Pride bidrar til å synliggjøre skeiv kjærlighet og kjønns- og seksualmangfold. Skeiv er en identitetsmarkør og et vidt begrep som kan tolkes på flere måter (Berge, 2023).

Ifølge *FRI -foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold* inkluderer begrepet skeiv alle som ikke tilhører etablerte normer for kjønn og seksualitet (FRI - foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold, u.å.). Disse normene består av forventninger knyttet til hvordan en person av et bestemt kjønn skal uttrykke seg eller leve livet sitt. Hva som oppleves som en norm vil naturlig nok, i likhet med andre normer, variere noe avhengig av blant annet alder, bakgrunn og miljøet vedkommende befinner seg i. Videre skriver *FRI* at begrepet *skeiv* brukes både som et synonym for homofil (herunder forstås homofil som en person som blir tiltrukket av samme kjønn uavhengig av om personen selv er mann eller kvinne) og at begrepet også rommer transseksuelle, interkjønn og queer (FRI - foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold, u.å.).

Markeringen av Pride foregår i juni hvert år. Universitetsbibliotekar Heidi Rohde Rafto (2021) forklarer bakgrunnen for at juni er den offisielle måneden for Pride-feiring med å vise til Stonewall-opprøret, som fant sted 28.juni 1969. Dette opprøret blir i noen sammenhenger regnet som starten på den moderne homokampen (Rafto, 2021). Under opprøret gjorde homofile og transpersoner opprør mot politiet i New York. Bakgrunnen for opprøret var at politiet hadde oppført seg upassende. Det vil si forskjellsbehandlet, trakassert og arrestert skeive personer som besøkte baren Stonewall i New York (Rafto, 2021). I etterkant av dette opprøret ble Pride en årlig markering i New York. Med årene har Pride-feiringen vokst i omfang og spredd seg fra New York, der Stonewall-opprøret fant sted, til andre steder i verden.

I Norge er det lokale variasjoner av feiringen. Hvor stort omfang Pride-markeringen har, og om det i det hele tatt feires Pride, varierer fra urbane til mindre urbane steder. Til sammenligning har Pride-markeringen i Oslo vært et stort årlig arrangement siden 1982 (Berge, 2023), mens i Kautokeino ble den første norske Sápmi Pride-markeringen (Pride-markering med samisk fokus) avholdt i 2015. «De mest liberale kom og de andre holdt seg hjemme» uttalte Dàvet Bruun-Solbakk i programmet *Jævla homo* som ble sendt på NRK to år

senere. Bruun-Solbakk som selv er homofil, var leder for den første Sápmi Pride og mistet sin homofile bror til selvmord grunnet utfordringene han opplevde som homofil (Elvsåshagen et al, 2017).

Formålet med Pride er å synliggjøre mangfold og retten til å kunne utøve sin egen identitet (Rafto, 2021). Identitet og mangfold nevnes også i Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020 (LK20). Under «opplæringens verdigrunnlag» 1.2 står det: «Skolen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring, og bidra til at hver elev kan ivareta og utvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig fellesskap» (Kunnskapsdepartementet, 2017). Møtene elevene får med ulike kulturuttrykk og tradisjoner skal bidra til å forme deres identitet. Videre står det at et godt samfunn kjennetegnes av et mangfoldig og inkluderende fellesskap (Kunnskapsdepartementet, 2017). Seksuell orientering er derimot ikke nevnt eksplisitt, men kan forstås som mangfold.

Forfatterne av *Prinsesse Ivar – om barn og kjønnsidentitet*, Marion Arntzen og Mona Renolen (2018) skriver at 1 av 10 ikke føler seg hjemme innenfor heteronormative forventninger. Det betyr ikke nødvendigvis at de er homofile eller homoseksuelle. Åpenhet og synliggjøring og forbilder er med å bidra til at elever lærer at tiltrekning kan foregå både i, og utenfor heteronormativet (Arntzen & Renolen, 2018, s. 25).

Fra mellomkrigstiden og frem til i dag har holdningene til skeive gradvis blitt mer positive (Johansen, 2019). På 1970-tallet skjedde det flere store gjennombrudd i kampen mot homofil frigjøring i Norge: I 1972, ble samliv mellom homofile tillatt. I 1977 ble homofili fjernet som diagnose og fra 1979 fikk homofile mulighet til å delta i førstegangstjeneste og videre karriere i Forsvaret. Foreningen *Det norske forbundet av 1948* (forkortet DNF-48) bidro til dette. DNF-48 ble senere en del av *Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring* (1992) og er i dag (fra 2016) innlemmet i organisasjonen *FRI - foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold* (FRI - foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold, u.å.).

I dagens samfunn har vi kommet et stykke på vei når det kommer til forståelse og aksept for de som avviker fra heteronormen, men på generelt grunnlag har vi som samfunn fortsatt en vei å gå. En undersøkelse fra 2019 viser at sammenlignet med befolkningen ellers blir dobbelt så mange LHBTQI+-personer ofre for diskriminering og utfrysning på internett, på sin arbeidsplass og ellers i samfunnet (Fladmoe et al, 2019). Dette viser at tross fremskritt i holdningene til skeive personer har ikke alle former for diskriminering knyttet til kjønns- og seksualitetsmangfold forsvunnet.

Tilbake til Pride: Et annet eksempel på manglende forståelse og aspekt for LHBTQI+-personer er terrorangrepet under Pride 2022. Etter 2 år med avlysninger av Pride-paraden grunnet Corona-pandemien, så mange frem mot å igjen få mulighet til å delta på Pride-markering. Feiringen fikk derimot en negativ vending da det oppsto et terrorangrep. Under dette angrepet ble det, som en konsekvens av hatkriminalitet, avfyrt skudd på to utesteder der det befant seg LHBTQ-personer. 11¹ menn fikk påført til sammen 19 skudd. 9 av disse mennene overlevde. Dette førte til psykiske og fysiske plager for ofrene og de fornærmede, og økt frykt blant andre skeive (Thommessen, 2024).

Den manglende forståelsen for et mangfold av kjønn og seksualiteter som ses i dagens samfunn, både i og utenfor Norge, gjør denne tematikken relevant for undervisning. I skolegang og ellers i samfunnet vil elever høyst sannsynlig treffe på personer som ikke befinner seg innenfor normer for kjønn og seksualitet. Det kan være medelever, lærere, foreldre eller andre i og utenfor skolen. Derfor er det viktig å ha kjennskap til andres livssituasjon og opplevelser knyttet til utfordringer med å passe inn og føle seg annerledes.

Skolen består av mangfold, både blant elever, ansatte på skolen og i foreldregruppen. Skolen skal anerkjenne dette mangfoldet ved å være inkluderende og legge til rette for at mangfoldet synliggjøres. Under kompetansemål for norsk etter 10. trinn lyder ett av målene at eleven skal kunne «lese skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk, og reflektere over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler» (Kunnskapsdepartementet, 2019). Litteraturforsker Per Thomas Andersen (1954-2023) har uttalt at skjønnlitteratur er et godt virkemiddel for å implisere mangfold i norskundervisningen. Gjennom lesing av skjønnlitteratur får elevene mulighet til å strukturere narrative emosjoner fra dagliglivet, og reflektere over- og utvikle kritiske holdninger til dem (Andersen, 2019, s. 40).

Utgangspunktet for valget av nettopp dette temaet i min masteroppgave er min nysgjerrighet og interesse for barne- og ungdomslitteratur og hvordan ulike former for seksuell orientering kommer til uttrykk i barne- og ungdomslitteratur. I egen skolegang kan jeg ikke huske å ha lest skjønnlitteratur med karakterer som ikke er heterofile eller som opplever å ha en kjønnsidentitet som ikke samsvarer med biologisk kjønn. Dette er en personlig motivasjon for å skrive masteroppgave om akkurat dette temaet; skeiv identitet i (barne- og) ungdomslitteratur. Tidlig i prosessen med å utforme min egen masteroppgave oppdaget jeg

¹ Antall døde er 2. Utover det operer mediene med ulikt antall skudd og fornærmede.

masteroppgavene: *Han, hun, hen: Kjønnsideidentitet i bildeboka -en analyse av Ollianna* (Vik, 2022) og *Hvem er jeg? Skeiv identitet i ungdomslitteratur* (Christiansen, 2023). Disse oppgavene har lignende tematikk og metode, noe som førte til at de opplevdes interessante å lese i oppstarten av prosessen med å utvikle min egen oppgave.

En annen dimensjon i valget av tematikk for masteroppgaven er nedslående resultater i PISA-undersøkelsen 2022. *PISA* (Programme for International Student Assessment) er en komparativ, internasjonal undersøkelse som tester 15-åringers kompetanse i fagene matematikk, lesing og naturfag. Resultatene viser en tilbakegang på 23 poeng i lesing, sammenlignet med resultatene fra 2018. I Norge ses en større nedgang sammenlignet med de fleste andre OECD-land. Denne nedgangen er med på å understreke viktigheten av lesing i undervisning (Utdanningsdirektoratet, 2023a).

Gjennom å vise til dagsaktuelle hendelser som Pride, kampen for skeives rettigheter og en utvalgt ungdomsroman med skeiv hovedkarakter, vil jeg forsøke å gi skeiv tematikk en større plass i skolen. Et sentralt mål er at tematikken som løftes frem i denne masteroppgaven skal inspirere andre lærere og meg selv til å undervise om skeiv tematikk, både under temaperioder i forbindelse med eksempelvis «uke seks» og markering av Pride, men også ellers i skoleåret. Skeiv tematikk bør ikke være noe som kun settes under lupen i temaperioder. Som lærer er man med på å danne og utdanne fremtidens voksne. Dersom fremtidens voksne har kunnskap om, og forståelse for mangfoldet som finnes av seksuelle orienteringer (som trekkes frem i denne oppgaven), religioner, kulturer, minoritetsgrupper, funksjonsnedsettelse, og så videre, kan denne forståelsen bidra til et mer inkluderende og likestilt samfunn, noe som vil gagne alle.

1.3 Avgrensninger og begrepsavklaringer

Begrepene kjønnsideidentitet, kjønnsuttrykk og seksuell orientering er nærliggende begreper med ulik betydning. Kjønnsideidentitet handler om hvilket kjønn en person føler er mest nærliggende for seg selv. Sagt med andre ord: En persons indre opplevelse av å være mann, kvinne, ingen eller begge kjønn. Kjønnsuttrykk refererer til måten en person uttrykker seg på. Det kan være gjennom feminine- eller maskuline klær, eller utenfor samfunnets tokjønnnorm (Bufdir, u.å.). Seksuell orientering samsvarer ikke nødvendigvis med kjønnsuttrykk. En guttejente eller jentegutt er ikke nødvendigvis lesbisk eller homofil. Her finnes det mange variabler (Arntzen & Renolen, 2018, s. 25-26). Denne oppgaven vil i hovedsak ta for seg

seksuell orientering, men temaene kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (kapittel 3.2.2) vil, dog i liten grad, inkluderes.

Seksuell orientering og seksuell legning er to til dels synonyme begreper som tar for seg hvem vi blir forelsket i, seksuelt tiltrukket av og ønsker å være sammen med. Etter 2010 har man gått mer og mer vekk fra å bruke begrepet seksuell legning. Offentlige etater og LHBT-organisasjoner ønsker at betegnelsen seksuell orientering benyttes fremfor seksuell legning. Grunnen til dette er at ordet legning betyr pregning, tilbøyelighet, eller natur og oppfattes som noe mer fast og uforanderlig (Jessen, 2022). Dette svarer til en essensialistisk forståelse av seksuell orientering.

«Legning» legger dermed til grunn at seksualiteten er fastsatt fra fødselen av og baserer seg på indre egenskaper og disposisjoner som ikke kan forandres underveis i livet. I motsetning til seksuell legning åpner begrepet seksuell orientering i større grad opp for at seksualiteten kan endres over tid. Innenfor denne betegnelsen er kategoriene mer flytende. En person kan oppleve lyst og begjær for flere typer personer utenfor sin orientering. Et eksempel på dette er at en heterofil person kan se for seg seksuell aktivitet med en av samme kjønn, men likevel være heterofil (Jessen, 2022). I motsatt fall kan en person være homofil (følelsesmessig tiltrukket av en av samme kjønn) uten å være homoseksuell (seksuelt tiltrukket av ene av samme kjønn). Dette tegner til en konstruktivistisk forståelse av seksuell orientering.

I denne masteroppgaven følger jeg anbefalingen fra offentlige etater og LHBT-organisasjoner og bruker seksuell orientering istedenfor legning. Forholdet mellom essensialistisk- og konstruktivistisk forståelse av seksuell orientering (og identitet) utdypes nærmere i kap. 2.3.1. Jeg har også valgt å bruke begrepet «skeiv». Å definere seg selv som skeiv, eller å bli definert som skeiv kan assosieres med noe som ikke er rett eller riktig. Derfor er det viktig å være varsom med bruken av begrepet «skeiv» når man refererer til personer som befinner seg utenfor heteronormative forventninger. Mange foretrekker i stedet forkortelsen LGBTIQ. Dette er en bokstavforkortelse som står for lesbiske, homofile, bifile, transseksuelle, interseksuelle (tidligere kalt intetkjønn) og queer (personer som er usikre- eller ikke ønsker å definere sin seksualitet). Det finnes også andre lignende bokstavforkortelser, eksempelvis: LHBT og LHBT+ m.fl. En mer presis betegnelse, som også er mindre ekskluderende, er «personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet» (Bufdir, u.å.).

Tross at skeiv kan være et synonym for noe som ikke er rett eller riktig, har jeg, som nevnt ovenfor, valgt å bruke benevnningen i denne masteroppgaven. Skeiv er dessuten et begrep som brukes i dagligtalen. Det ser vi blant annet i organisasjoner som *Skeivt Arkiv* (en organisasjon som arbeider for å ta vare på LHBTIQ-historie) og *Skeiv ungdom*. Skeiv er også et begrep som brukes i *Felefeber* (Hansson, 2023).

Skeiv inkluderer, i motsetning til homofil, også mennesker som ikke fullt og helt lever homoseksuelt og ikke har en fast, klar og tydelig identitet knyttet til sitt kjønn og sin seksualitet og heller ikke ønsker å bli «satt i bås» innenfor en kategori som fundament for politisk handling. Homofil benyttes i hovedsak om menn som tiltrekkes (seksuelt og/eller følelsesmessig) av menn. I noen sammenhenger brukes begrepet homofil både om kvinner og menn som tiltrekkes av personer av samme kjønn. Begrepet lesbisk oppsto senere enn homofil og benyttes kun om kvinner som tiltrekkes av kvinner (Bufdir, u.å.).

1.4 Oppgavens struktur

Oppgaven er inndelt i fem hovedkapitler: 1) Innledning, 2) Kunnskapsgrunnlag, teori og metode 3) Analyse og tolkning av *Felefeber* (2023), 4) Didaktisk drøfting: *Felefeber* i undervisning og 5) Konklusjon. Hvert kapittel inneholder 2-5 delkapitler.

I kapittel 1 introduseres oppgavens tema, problemstilling, forskningsspørsmål, dagsaktualitet, formål og hensikt med masterprosjektet, hvilke avgrensninger som er gjort, hvilke begreper som er tatt i bruk, og hvordan oppgaven er bygget opp.

I kunnskapsgrunnlag, teori- og metodekapittelet (kapittel 2) gjør jeg rede for hvilket kunnskapsgrunnlag (tidligere forskning) som ligger til grunn for oppgaven. Videre følger en innføring i barne- og ungdomslitteratur som i korte trekk forklarer hva ungdomslitteratur er samt litt om ungdomslitteratur i historisk kontekst og videre hvordan identitetsbegrepet gjør seg gjeldene i ungdomslitteratur. Kapittel 2.3 omhandler skeiv teori. Her går jeg inn på grunnleggende kjennetegn på skeiv teori, før jeg beveger meg videre mot kjernen av teoridelen: Teoretikeren Judith Butler og hens² (Pollitt, 2024) tilnærming til identitetsbegrepet. I dette kapittelet nevnes også noen andre relevante teoretikere innenfor

² Butler identifiserer seg som ikke-binær og foretrekker det kjønnsnøytrale pronomenet «they/them» (Pollitt, 2024). På norsk brukes «hen/hens» som tilsvarende personlig pronomen for «they/them» (Språkrådet, 2024a). Jeg har derfor valgt å bruke hen og hens som personlig pronomen for Butler.

skeiv teori. LGBTQ-litteratur-lesing på ungdomsskolen er temaet i delkapittel 2.4. I siste delkapittel, kapittel 2.5, utdypes masteroppgavens metode: Litterær analyse.

I kapittel 3 gjennomføres analysen av ungdomsromanen *Felefeber* (Hansson, 2023) og parallelt en tolkning av denne romanen i lys av skeiv teori, med spesielt vekt på Butler og hens tilnærming til identitetsbegrepet. Bakgrunnen for at jeg velger å analysere og tolke romanen parallelt, er at jeg finner denne metoden mest hensiktsmessig for den videre drøftingen av ungdomsromanen i oppgavens forestående kapittel.

I drøftingsdelen (kapittel 4) drøftes lærerens rolle i planlegging av undervisning som omhandler skeiv tematikk og demokrati og medborgerskap på ungdomsskolen. I femte, og siste, kapittel forsøker jeg å trekke sammen trådene fra de tidligere kapitlene og konkludere med hvorvidt jeg har klart å svare på problemstillingen og de tilhørende forskningsspørsmålene. Konklusjonen tar utgangspunkt i funnene fra analysen og den etterfulgte drøftingen av *Felefeber* (2023) i undervisning.

2. Kunnskapsgrunnlag, teori og metode

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for de teoretiske innfallsvinklene (forskning og teori) som er valgt for å analysere, tolke, og senere drøfte den utvalgte samtidsromanen *Felefeber* (2023). Kapittelet består, som nevnt i kap. 1.4, av fem delkapitler.

2.1 Kunnskapsgrunnlag

Felefeber (2023) er selve utgangspunktet for denne masteroppgaven og derfor er tidligere forskning på seksuell orientering i ungdomslitteratur samt tidligere utgitte ungdomsromaner som omhandler (bi- og hoved-) karakterer med en seksuell orientering som avviker fra heteronormen svært sentralt.

Med bakgrunn i at analysen, i kapittel 3, ses i lys av skeiv teori og dermed innehar en queerteoretisk tilnærming, velger jeg å inkludere noe tidligere forskning på homofili og skeiv teori. Homoforskning har noen fellestrekk med queerforskning og feministisk teori. Derfor inkluderer jeg også noe om disse typene forskning og teori. Det er viktig å understreke at forskning ikke kan anses som en fullstendig objektiv praksis. Ifølge kjønnsforsker Jørgen Lorentzen (1956-), kan blant annet hvilket kjønn forskeren identifiserer seg med påvirke forskningens perspektiv og på hvilke måter konklusjoner trekkes, noe som er avgjørende for den endelige konklusjonen i forskningen (Lorentzen, 2006, s. 121-135). Det er relevant å synliggjøre viktigheten av å ha metabevissthet omkring forskningen som brukes, fordi det bidrar til å sikre validitet i oppgaven og åpner opp for kritisk tenkning relatert til forskningen.

2.1.1 Skeiv identitet i (barne- og) ungdomslitteratur

I *Kritisk teori i litteraturundervisning* (2020) skriver forfatterne Tatjana Kielland Samoilow og Per Esben Myren-Svelstad at det de senere årene har blitt utgitt mye litteratur for barn- og unge som utfordrer tradisjonelt syn på kjønn (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 53-91). Med tradisjonelt syn på kjønn menes den såkalte tokjønnsmodellen. Modellen inneholder, som navnet tilsier, to kjønn: Mann og kvinne eller gutt og jente med tilhørende kjønnsnormer. Disse normene omhandler forventinger knyttet til kjønn og dertil yrkesvalg, samfunnsliv og interesser.

Det fremgår i Arntzen og Renolen (2018, s. 26) at fra barn er omkring 11 år gamle er de klar over sin seksuelle orientering. Litteratur som omhandler seksuell orientering rettet mot barnet selv er dermed ikke et like aktuelt tema. Det finnes riktignok barnelitteratur som omhandler

barn med foreldre, eller andre nære omsorgspersoner, som faller utenfor heteronormative forventninger. Siden denne masteravhandlingen i hovedsak dreier seg om ungdomslitteratur, har jeg valgt å legge vekt på tidligere forskning på skeiv identitet i ungdomslitteratur og tidligere utgitte ungdomsromanen fremfor barnelitteratur.

Ungdomsromanen *Svart cayal* (1988) av Per Knutsen (1951-2022) er ifølge barnelitteraturforsker Silje Hernæs Linhart den første norske ungdomsromanen som eksplisitt tematiserer homofili. Romanen handler om tenåringsgutten Jonny som i all hemmelighet sminker seg og skriver en roman. Underveis i romanen erkjenner Jonny at han er homofil og hemmelighetene hans avsløres. Knutsen er kjent for å kombinere spenning og sårbarhet. Samtidig gir han romanene et alvorlig preg ved å vise stor respekt for ungdom, spesielt de som føler på utenforskap (Birkeland et al, 2018, s. 532-533). En annen norsk forfatter som tematiserer homofili i ungdomslitteratur, er forfatter og journalist Tor Fretheim (1946-2018). Svein Slettan, professor i litteraturvitenskap, utnevner Fretheim som en sentral forfatter innenfor dette feltet. Fretheim har skrevet flere ungdomsromaner som tematiserer homoseksualitet, gutters følelser og identitet. *Englene stanser ved eventyrbrua* (1984) og *Sirenene synger* (1988) er eksempler på slike romaner (Slettan, 2020, s. 24).

Martine Næss Johansen (1990-), romanforfatter og forkjemper for skeives rettigheter, har uttalt at «problemfri homofili» i skjønnlitteratur er en stemme i en ny generasjons homokamp. Med «problemfri homofili» i skjønnlitteratur menes homofile hovedkarakterer som ikke har utfordringer direkte knyttet til sin seksuelle orientering. Johansen anser det som viktig for skeive personer å ha noen de kan identifisere seg med gjennom skeive hovedkarakterer i litteratur som ikke ser på homofili som et problem (Monrad-Krohn, 2016).

At det i senere tid har blitt utgitt flere ungdomsromaner som ikke omtaler homofili som et problem, støttes av Cady Lewis, direktør for akademisk virksomhet ved Grand Valley State University, avd. forskning. I artikkelen *How far have we come? A critical look at LGBTQ identity in young adult literature* (Lewis, 2015) skriver hun at det de senere årene har vært en økning i forekomsten av skeive identiteter i ungdomslitteratur der historien samtidig har en realistisk og positiv vinkling.

Lewis viser så til en undersøkelse hun har gjort av tre ungdomsromaner med LGBTQ-tematikk, utgitt i tre forskjellige tiår. Dette for å kunne si noe om progresjonen innenfor denne tematikken i ungdomslitteratur. Den første romanen, *Annie on My Mind* (1982), skrevet av Nancy Garden, omtales som en pionerbok som banet vei for senere utgivelser av

ungdomsromaner med LGBTQ-tematikk. Romanen, som også inkluderer en rettsak mot lesbiske, har fått kritikk for å være for streng, tiåret tatt i betraktning.

Boy Meets Boy (2003) av David Levithan er den andre LGBTQ-romanen Lewis undersøker. I *Boy Meets Boy* fremstilles ikke homofili som en funksjonsnedsettelse eller et feilaktig alternativ til heterofilt samliv, snarere feires det. I *Boy Meets Boy* skildres en rekke realiteter LGBTQ-personer kan stå ovenfor. Romanen har en positiv vinkling ved at den synliggjør ungdommer som får være trygge i identiteten sin, ta egne avgjørelser og elske den de vil. Samtidig mener kritikere at Pauls liv blir skildret litt for urealistisk (Lewis, 2015, s. 52-57).

Aristotle and Dante Discover the Secrets of the Universe (2012) av Benjamin Alire Saenz, er den tredje og siste, romanen Lewis ser nærmere på i denne artikkelen. Romanen gjenspeiler både tiden handlingen finner sted og tiden den ble utgitt. I større grad enn de to foregående romanene setter *Aristotle and Dante Discover the Secrets of the Universe* søkelys på utformingen av både seksualitet og identitet, men Aristotles identitetssøken er ikke utelukkende knyttet til at han er homofil (Lewis, 2015, s. 52-57).

Videre trekker Lewis frem fire kriterier hun mener er viktige når lærere skal velge ut LGBTQ-litteratur til undervisning: 1) karakterene bør ikke ha en traumatisk «komme ut av skapet» - opplevelse, 2) litteraturen bør skildre en LGBTQ-person som er trygg i sin identitet, 3) LGBTQ-karakterene skal ha et støttende felleskap rundt seg og 4) litteraturen skal kunne fungere som en identifikasjonsfaktor for de som er eller lurer på om de er skeive (Lewis, 2015, s. 52-57). Avslutningsvis skriver Lewis at fremtiden innenfor LGBTQ-tematikk i ungdomslitteratur ser lys ut, tross alt. Likevel er det fremdeles noen utfordringer med nyere utgitt LGBTQ -litteratur for ungdom. Herunder nevner hun litteratur som forsøker å vende ungdom vekk fra sin seksuelle orientering fordi den avviker fra majoritetens orientering, samt at synliggjøringen av denne typen ungdomslitteratur kunne vært bedre (Lewis, 2015, s. 52-57).

Mange av de samme funnene ses i antologien *International LGBTQ+ Literature for Children and Young Adults* (Epstein & Chapman, 2021). B.J. Epstein³ og Elizabeth L. Chapman har undersøkt hvilke typer LGBTQ+-bøker for barn og ungdom som finnes rundt om i verden. Antologien består av tilsammen 16 kapitler, og tar for seg hvilke typer LGBTQ+-litteratur for barn og ungdom som finnes i Brasil, Frankrike, Tyskland, Østerrike, Grønland, India, Italia,

³ Epstein har i senere tid skiftet etternavn til Woodstein (Woodstein, u.å.). I denne oppgaven har jeg referert til henne med etternavnet hun brukte i 2021, da den ovennevnte antologien ble utgitt.

Filipinene, Slovenia, Sør-Korea, Spania og Sverige samt i noen utvalgte urfolkskulturer og multinasjonale land. Epstein og Chapman (2021) har bevisst valgt å ikke inkludere engelsk LGBTQ+-litteratur for barn og unge i antologien. De begrunner dette med det store omfanget litteratur som blir utgitt på engelsk.

Formålet med antologien er å synliggjøre språklige, kulturelle og globale forskjeller mellom land og samtidig knytte bånd mellom dem. Innad i land og mellom land finnes det variasjoner i LGBTQ+-litteraturen som utgis med barn og ungdom som målgruppe. Epstein og Chapman (2021) trekker også frem forskjeller når det gjelder omfanget av litteratur med denne typen tematikk samt hvilke sjangere som inkluderer LGBTQ+-karakterer. (Epstein & Chapman, 2021). Antologien gir ikke en fullstendig oversikt over LGBTQ+-litteraturen som finnes, men med så mange land representert, danner den et godt grunnlag for å si kunne si noe generelt om variasjonen som finnes innenfor LGBTQ+-litteratur for barn og unge.

Noen konkrete funn viser at det på Grønland finnes lite LGBTQ+-litteratur, noe som, til en viss grad, kan forsvares med at Grønland er et lite land, bestående av kun 56 000 innbyggere (2021). Her ble den første LGBTQ+-romanen for ungdom, *Homo Sapienne*, utgitt så sent som i 2014. I India finnes det mer oversatt LGBTQ+-litteratur for barn og unge enn LGBTQ+-litteratur produsert i India. Dette gjør det problematisk for indiske barn og unge å identifisere seg med karakterene i litteraturen. Mye oversatt LGBTQ+-litteratur for barn og unge finnes også i Tyskland. Der har litteratur oversatt til tysk en større utforskning av ikke-binære kjønn sammenlignet med ikke-binær tematikk i tysk barne- og ungdomslitteratur. I Italia utgir forlaget *Lo Stampatello* det meste av LGBTQ+-litteraturen for barn. Fremstillingen av karakterene er dog noen ganger veldig didaktisk.

Den didaktiske vektleggingen ses også i Brasil og Spania. Ofte inneholder litteraturen stereotypiske skeive karakterer og som leser kan man undre seg over hvorvidt litteraturen er ment som opplysning eller underholdning, eller om den kan bidra innenfor begge formål. Den didaktiske vektleggingen er med på å opprettholde LGBTQ+-litteraturen som en kategori innenfor «problembok-territoret» (Epstein & Chapman, 2021, s. 7).

I Frankrike, Slovenia og på Filippinene har LGBTQ+-karakterer ofte et utfordrende, problematisk og ulykkelig liv. I vårt naboland, Sverige, er det relativt stor åpenhet rundt skeive, men litteraturen har likevel en tendens til å fokusere på årsaken til at karakterene er skeive. Overfall og vanskelige forhold til foreldre er noen av årsakene som brukes for å forklare karakterenes seksuelle orientering.

Nyere barne- og ungdomslitteratur bærer i hovedsak preg av større variasjon blant karakterer, sammenlignet med hva vi har sett i tidligere tiår. Samtidig fremstår litteraturen med en mindre vektlegging av LGBTQ+ som et alvorlig problem som må kureres hos karakteren. Når det er sagt fremstår ikke all LGBTQ+-litteratur med en positiv vinkling. Noe litteratur, for eksempel i arabiske kulturer, utgis under pseudonym. Epstein og Chapman trekker frem oversettelse av bøker som en viktig faktor for å endre samfunnsoppfatninger og få nye ideer (Epstein & Chapman, 2021, s. 5).

På tross av at politikk, bedre rettigheter for skeive og modernisering av samfunnet har resultert i fremgang innenfor LGBTQ+-litteraturen for barn og unge rundt om i verden, innehar denne litteraturen fremdeles problemer og mangler. Et gjennomgående problem med LGBTQ+-litteraturen i verdens land er mangel på skildring av LGBTQ+-personer på en ærlig og åpen måte, slik at litteraturen appellerer til alle lesere, ikke kun personer som har tilknytning til det skeive miljøet enten fordi de selv er skeive eller fordi de har skeive personer i omgangskretsen. Avslutningsvis i introduksjonskapittelet stiller Epstein og Chapman spørsmål om hvordan vi kan gi formidle skeiv tematikk til kommende generasjoner og sørge for at formidlingen er positiv, nøyaktig og inkluderende (Epstein & Chapman, 2021, s. 8).

Avslutningsvis i dette delkapittelet vil jeg si noe kort om queerteoretisk litteraturforskning. Dette for å synliggjøre at det foregår litteraturforskning med forankring i skeiv teori, noe som er interessant fordi romanen som analyseres i denne masteroppgaven ses i lys av en queerteoretisk tilnærming. Samoilow og Myren-Svelstad (2020) skriver at queerteoretisk litteraturforskning legger til grunn at kjønn og seksualitet ikke er tidligere gitte begreper og at disse begrepene derfor har potensiale til å kunne tolkes på nye måter. Sammenlignet med varianter av feministisk kritikk, legger den queerteoretiske litteraturforskningen større vekt på i hvilken grad litteraturen skaper forskjellige forståelser av kjønn og seksualitet, eller om litteraturen tar utgangspunkt i ulike forståelse av kjønn og seksualitet som allerede finnes forut for litteraturen (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 69).

2.1.2 Homo- og queerforskning

Hanne Marie Johansen påpeker i *Skeive linjer i norsk historie -frå norrøn tid til i dag* (Johansen, 2019) at seksuelle og følelsesmessige tiltrekninger mellom likekjønnede har eksistert gjennom alle tider. På 1800-tallet ble begrepene «Omgængelse imot Naturen», sodomi og pederasti brukt for å sette ord på det som senere har blitt omtalt som homoseksualitet. Hensikten med innføringen av begrepet «homoseksualitet» var å avkriminalisere sodomi. Kjønnsforsker Heidi Eng forklarer at realiseringen av begrepet «homoseksualitet» fant sted i Tyskland på slutten av 1800-tallet (Eng, 2006, s. 137).

I kap. 1.2 (Dagsaktualitet, hensikt og formål og hensikt med prosjektet) skrev jeg at homofilt samliv (samboerskap) ble tillatt i Norge i 1972 (FRI - foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold, u.å.). Jeg velger derfor å starte denne delen av kunnskapsgrunnlagskapitlet med et tilbakeblikk på hva som kjennetegner forskning på skeive, og spesielt homoforskningen innenfor dette tiåret og videre frem mot i dag.

Da homoforskningen befant seg på et nokså tidlig stadium (frem til ca. 1980-årene) var formålet med denne forskningen å finne årsaken til homofili. Dette ble i hovedsak undersøkt ved bruk av biologisk-, medisinsk- og psykiatrisk forskning (Eng, 2006, s. 137). Homofili ble ansett som et problem, både for enkeltmennesket selv og ellers i samfunnet, da homofili i hovedsak ikke fører til reproduksjon. Å finne årsaken til homofili var et ledd i et overordnet formål om å utvikle behandlingsmetoder slik at dette såkalte problemet kunne kureres. Homoterapi var en metode for å få bukt med det såkalte problemet.

Et fellestrekk i forskning fra 1970-tallet er at homofobi og angst for å bli stemplet som homofil trekkes frem som vesentlige årsaker til at menn velger å ikke vise følelser. Av mannlige forfattere ble menns tilsynelatende manglende følelser sett i sammenheng med undertrykkelse av kvinner, da disse både var forsterkende og avhengige av hverandre. For at denne tankegangen skulle kunne endres, ble et samarbeid mellom forskning på menn og maskuliniteter, og homobevegelsen viktig (Lorentzen, 2006, s. 123). Homobevegelsens arbeid har en tydelig forankring i skeiv teori.

Diskriminering av homofile menn har ført til og fører fremdeles til homofobi hos heterofile menn. Dette er med på å skape en engstelse for å fremstå som homoseksuell. Kort oppsummert er 1970-tallets litteratur om menn, skrevet av menn, en representant for radikal kritikk av mannssamfunnet og samtidig en økt tro på realisering av mannlig seksualitet (i positiv forstand) og et fullt utviklet følelsesliv (Lorentzen, 2006, s. 123).

Homoforskning styres i hovedsak av to drivkrefter. Den ene er å bidra til økt kunnskap om det generelle forholdet mellom seksualitet og kjønn, samt kunnskap om seksualitet og kjønn utenfor heteronormativitet (Eng, 2006, s. 138-139). Den andre drivkraften er et ønske om en politisk endring for homofile. En av endringene er endringen i Diskrimineringslovgivningen fra 2014. Diskriminering defineres som forskjellsbehandling på bakgrunn av kjønn, etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion, livssyn, politisk syn, medlemskap i arbeidstakerorganisasjon, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, nedsatt funksjonsevne (Amnesty International, u.å.) og gjennom å kjempe for en politisk endring for homofile signaliserer homoforskningen at den ikke stiller seg bak forskjellsbehandling på bakgrunn av seksuell orientering.

Homobevegelsen i Norge startet i siste halvdel av 1900-tallet et prosjekt for å synliggjøre homofile. Synliggjøringen var et ledd i kampen for homofiles rettigheter. På denne tiden var homofili fremdeles ansett som et avvik, men gikk gradvis over til å bli ansett som en mer legitim samlivsform (Eng, 2006, s. 137-138). Synlighetsprosjektet er fremdeles et pågående prosjekt for homobevegelsen. I dag har bevegelsen utvidet perspektivet sitt til å også inkludere arbeid for å fremme rettigheter for personer med forskjellig kjønns- og seksualitetsmangfold, ikke kun homofile, slik det var i begynnelsen av synlighetsprosjektet (Berge, 2022). Via Pride og på andre samfunnsaktuelle arenaer blir vi vitne til synliggjøring av homoseksualitet.

Livet som homofil gir andre kjønns erfaringer og seksuelle erfaringer enn det heterofile. I stedet for kommer kjønnsforskjellene i større grad frem mellom kvinner og mellom menn fremfor mellom kvinner og menn, slik vi ser i heterofile kontekster. Det nye fokuset i homoforskningen (fra årsak og mål om å utvikle gode behandlingsmetoder til politikk, synliggjøring og rettighetskamp) bidro til at homoforskningen fikk nye interessenter: Politikere, akademikere og andre med engasjement for homofiles rettigheter. Som en følge av disse nye interessentene ble nye fag inkludert i homoforskningen: Samfunnsvitenskap, humaniora og kjønnsforskning. Homoforskningen bidro med empirisk forskning (Eng, 2006, s. 138-144).

Homoseksualitet blir ofte fortolket i lys av en heterofil forståelse av seksualitet der kjønn ses på som en dualisme. Med dualisme menes, i denne sammenheng, at det finnes to kjønn: Kvinner og menn. Disse ytterpunktene (kjønnene) ses på som to kontraster som utfyller hverandre i form av egenskaper og interesser (Eng, 2006, s. 136). I tillegg til å være utfyllende kontraster, begjærer kvinner og menn hverandre og skaper et parforhold. Sett bort i

fra at et forhold mellom en mann og en kvinne kan resultere i reproduksjon, er ikke et heterofilt forhold helt ulikt fra et homofilt parforhold bestående av to likekjønnede personer.

Homofile får ofte spørsmål som «hvem er mannen og hvem er kvinnen i parforholdet?» (Eng,2006, s. 136; Elvsåshagen et al, 2017). Det finnes også forsøk på å holde fast på dikotomien om mann og kvinne i parforhold gjennom å antyde at en av partene i et homofilt forhold er en maskulin representant, mens den andre representerer det feminine. Dette kan oppleves nedverdiggende og unødvendig da selve poenget med homofile forhold er at de to ytterpunktene; Mann og kvinne ikke eksisterer. Kjønnsforsker Judith Butler tar også til orde for den ovennevnte dualismen. Hen omtaler fenomenet derimot som «den heteroseksuelle matrise» (Eng,2006, s. 136-149). Innenfor den heteroseksuelle matrise finnes begreper som *sex*, *gender* og *heteronormativity*. Med dette menes en person som ble født som jente (*sex*), vokser opp til å bli en feminin kvinne (*gender*) og forelsker seg i en mann (*heteronormativity*) og vice versa for en person som ble født som gutt (McCann & Monaghan, 2020, s. 121). I kapittel 2.3.3 og 2.3.4. utdypes Butlers virke som teoretiker og kjønnsforsker innenfor skeiv teori.

2.1.2.1 Forholdet mellom homoforskning, feministisk teori og queerforskning

Feminisme, queer theory og maskulinitetsstudier er tre viktige underkategorier innenfor kjønnsteori (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 53-91). Forskning og politikk innenfor feministisk teori er ikke så fjern fra homoforskning da de begge har utviklet seg i politiske miljøer og har likestilling (enten mellom kjønn eller for personer av samme kjønn) som et sentralt formål (Eng, 2006, 136-149). Utover å vise til noen få sammenhenger mellom homoforskning og feministisk forskning, kommer jeg ikke til å gå videre inn på sammenhenger og ulikheter mellom disse to forskningstradisjonene, da jeg anser dette som lite relevant for oppgavens formål. Likevel er det verdt å nevne at det også til enhver tid foregår homoforskning som ikke er fundert på feministisk teori og ikke har likestilling eller endring som drivkraft.

Queerforskning springer, i likhet med poststrukturalistisk forskning, ut fra filosofi og litteraturvitenskap. Over tid har forskere innenfor humaniora og samfunnsvitenskap fått interesse for denne forskningstradisjonen (Eng, 2006, s. 140). Queerforskning kritiserer homoforskning og kjønnsforskning for manglende subjektforståelse, der mennesket ses på som et individ med en fast identitet og en fast seksuell orientering. Queerforskning kritiserer

dermed etablerte kategorier for kjønn og seksualitet. Kort fortalt mener tilhengere av queer-teori og forskning at kategoriene ikke er flytende nok når det snakkes om mann eller kvinne og heterofil eller homofil (Eng, 2006, s. 139-149).

Ellen Mortensen og Kari Jegerstedt forklarer at identitet, underforstått som kjønnsidentitet og seksuell identitet, står sentralt innenfor både lesbe- og homostudier (Mortensen & Jegerstedt, 2008, s. 288-291). Innenfor homoforskningen forholder forskerne seg hovedsakelig til teoriutvikling relatert til menn, maskulinitet og mannlig homoseksualitet. Lesbeforskningen derimot forholder seg både til homoseksuelle menn, heteroseksuelle kvinner og lesbiske kvinner i sin teoriutvikling. Opprør mot mannskulturen og maskulin dominans er en viktig del av lesbisk identitetsdannelse og seksualitet. Denne masteroppgaven handler i hovedsak om homofil identitet, men jeg velger å inkludere noe om lesbisk identitet da det er med på å skape bredde og synliggjøre likheter og forskjeller mellom disse til dels nærliggende utgangspunktene for forskning på kjønn og seksualiteter.

Essensielt i både homo- og queerforskning er fokuset på seksualitet. Homo- og queerforskning bidrar til kjønnsforskningsfeltet gjennom å synliggjøre seksualiteten som en del av kjønn og fremme en teori som viser til seksualiteten som komponent i forståelsen av hvordan kjønn oppfattes og forstås. Dette er hovedbidraget i denne forskningstradisjonen. Fremkomsten av Queer theory på 1980-1990-tallet bidro til nye spørsmål, behov for kunnskap og et nytt syn på den etablerte kjønnsforskningen og homoforskningens syn på homoseksualitet som en fast gruppeidentitet (Eng, 2006, s. 136-149).

Perioden fra årtusenskiftet til i dag omtales ofte som «den skeive vendinga» fordi den referer til et kulturfenomen der samfunnet støtter løsrivelsen fra et skille mellom identitetskategorier basert på kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og seksuell orientering. Vendingen stiller seg bak et opprør mot heteronormativitet og tokjønnsmodellen. Denne utviklingen preger også politikk og lovgivningsinstanser samt populærkulturen og motebildet (Johansen, 2019).

Avslutningsvis i dette kapittelet velger jeg å løfte frem igjen undersøkelsen fra 2019 (se kapittel 1.2), som viser at sammenlignet med befolkningen ellers blir dobbelt så mange LHBTQI+-personer ofre for diskriminering og utfrysning på internett, på sin arbeidsplass og ellers i samfunnet (Fladmoe et al, 2019). Resultatet som foreligger i denne undersøkelsen, understreker at tross fremskritt de siste tiårene og «den skeive vendinga» etter årtusenskiftet opplever mange skeive at det er vanskelig å utøve sin egen identitet. Det vil si: Å være den de føler at de selv er uten å bli utsatt for vold, diskriminering eller andre typer stigmatisering.

2.2 (Barne- og) ungdomslitteratur - hva er det?

Barnelitteratur har blitt regnet som en egen form for litteratur siden 1700-tallet (Birkeland et al, 2018, s. 15). Ungdomslitteratur fungerer som en slags underkategori innenfor barnelitteraturen da den befinner seg i en middelvei mellom barnelitteratur og voksenlitteratur. Ofte brukes benevnelsen barne- og ungdomslitteratur (istedenfor kun barnelitteratur) for å synliggjøre at litteraturen også omhandler litteratur for ungdommer.

Ungdomslitteratur er skrevet av en voksen forfatter, og derfor kan den aldri bli helt «ekte». Det vil alltid være en form for moral fra den voksne forfatteren. Likevel kan ungdommer oppleve litteraturen som en ekte, nær og relevant fremstilling av, eller representasjon av ungdomserfaring de selv kan relatere til (Slettan, 2020, s. 13-35). Ungdomsperspektivet trekker ungdommen inn i romanen og vekker interessen til å lese videre. På den måten er ungdomsperspektivet en form for motor for romanen. Til forskjell fra voksenlitteratur der vi møter ungdom, er det en markert distanse, tilbakeblikk, fra ungdomslivet i voksenlitteraturen, mens vi i ungdomslitteratur møter ungdom som befinner seg på vei inn i voksenlivet. Når det gjelder språket som benyttes i ungdomslitteratur er ungdommens ord og uttrykksformer i replikker og handlinger ofte preget av et enklere og mer ungdomsnært språk. I indre monolog benyttes ofte en mer reflektert fortellerstemme som uttrykker seg gjennom et modent og velformulert språk (Nes & Slettan, 2020, s. 36-54).

Det finnes ikke et vanntett skille mellom ungdomslitteratur og voksenlitteratur. Dette er med på å forklare hvorfor vi ofte finner mørke temaer og motiv i ungdomslitteraturen.

Ungdomslitteraturen skiller seg fra voksenlitteraturen ved at den lar bøkene ende med avmakt og håpløshet (Birkeland et al, 2018, s. 525). Voksnes rolle i ungdomskultur kan være hjelpende og støttende eller sviktende og fraværende. Mellom disse to ytterpunktene finner vi en «gylden middelvei» der den voksne både er en slags venn for ungdomskarakteren og støtter og samtidig oppdrar. Etikk er ofte viktig i ungdomslitteratur. Identitetsproblematikk og ønsker om å finne svar på hva som er rett og galt henger ofte sammen. Til forskjell fra voksenlitteraturen finner vi ofte en konstruktiv norm i ungdomslitteratur (Ommundsen, 2007).

Ungdomslitteratur er ikke en egen sjanger, men betegner litteratur i ulike sjangre som er skrevet av voksne, for ungdom i alderen 13-19 år. Sjangrene i barne- og ungdomslitteratur kan være skjønnlitterære, som for eksempel romaner, tegneserieromaner og noveller, eller sakprosa med varierende grad av kreativt preg, slik vi ser i biografier. Det finnes også bøker i grenseland mellom skjønnlitteratur og sakprosa (Slettan, 2020, s. 13-35).

Siden *Felefeber* (2023) er en realistisk samtidsroman har jeg valgt å inkludere noe teori om nettopp denne sjangeren i ungdomsromaner. Dette er relevant for den videre analysen av romanen. Samtidsrealistiske ungdomsromaner er en underkategori av realistiske ungdomsromaner. I samtidsrealistiske ungdomsromaner finner handlingen sted i «vår tid» og i et miljø som er gjenkjennelig for leseren. Ofte avgrenses kategorien samtidsromaner til romaner utgitt de siste ti årene. Hvilke skrivemåter og type setting og tematikk som løftes frem kan variere betydelig. Ungdommers tidligere oppvekst er ofte et sentralt tema. Litteraturen kan på ulike måter undersøke, skildre, eller se tilbake på ungdommens oppvekstvilkår og gi et rikt bilde av oppvekstmiljøet. Felles for samtidsrealistiske ungdomsromaner er at faktorene innlevelse og identifikasjon med karakterer i romanen sammen bidrar til å skape leserfascinasjon og motivasjon til videre lesing (Nes & Slettan, 2020, s. 36-54).

I dagliglivet dominerer skjerm fremfor bøker når ungdom søker underholdning og kunnskap. Ved å lese litteratur får ungdom (og andre) leserfaring som er med å utfordre deres konsentrasjon og fordypning i større sammenhengende verbaltekst (Slettan, 2020, s. 13-35). Den digitale verden vi befinner oss i fremtrer i ungdomslitteratur på forskjellige måter og i ulik grad. I *Felefeber* benytter hovedperson sosiale medier i form av Snapchat og Instagram for å kommunisere med venner. Sosiale medier er ofte med på å konstruere ungdomsromanens plott og bidrar til en idealisert fremstilling, der karakterene i skjønnlitteraturen viser seg frem på den måten de ønsker å bli sett av seg selv og andre. Fremstillingen av seg selv (selvfremstilling) karakteriserer ungdomslitteraturens estetikk (Birkeland et al, 2018, s. 524).

2.2.1 Ungdomslitteratur i historisk kontekst

I tidligere utgitt ungdomslitteratur ble det som oftest brukt tredjepersonforteller, en forteller som ser romanens handling fra utsiden. Denne fortelleren var da en voksen person. På den måten fikk romanen et mer moralsk preg, samtidig som fortellerens bevissthet lå nær forfatteren. I nyere ungdomslitteratur er førstepersonforteller, såkalt jeg-forteller, relativt hyppig brukt. Gjennom bruk av førstepersonforteller kommer leseren tett på hovedpersonen samtidig som behovet for identifikasjon imøtekommes hos ungdomsleseren. Dersom fortellerstemmen bruker et språk som er gjenkjennelig og nært for ungdomsleseren, styrkes identifikasjonen mellom forteller og leser (Slettan, 2020, s. 13-35).

Ungdomslitteratur som en egen kategori ble lansert tidlig på 1970-tallet. I Skandinavia slo ungdomslitteraturen først igjennom i Sverige (Birkeland et al, 2018, s. 520). På 1970-tallet ble normene for kjønn og sosialisering endret. Etter ungdomsopprøret i 1968, oppsto en ny generasjon ungdomsbokforfattere med en annerledes måte å fremstille ungdomslivet på. Den nye måten ble kjennetegnet av feminisme og en friere, men samtidig mer kritisk ungdomskultur. Litteraturen skulle være gjenkjennbar og realistisk, ta opp problemer og se de i en samfunnsmessig sammenheng. Normene for hva som var god moral eller passende oppførsel var i endring. Karakterene i ungdomslitteraturen fra denne tiden bar på livshistorier som skulle få leseren til å reflektere over egen identitet, valg og verdier. Typiske temaer i ungdomsromaner fra 1970-tallet er identitetsproblematikk, familiekonflikter, kriminalitet, skoleforhold og normer for kjønn og seksualitet (Slettan, 2020, s. 13-35).

Økt mangfold, mer fantastikk og formeksperiment kjennetegner de neste 20 årene i norsk ungdomslitteraturhistorie (Slettan, 2020, s. 23). Med økt mangfold menes et bredere spekter av personskildringer og ulike varianter av komposisjoner og språk. Humor og ironi bidrar til å gi litteraturen et åpent preg. Tematisk supplerte humor og ironi sosialrealismens alvorlighet. Formeksperimentet som kompleks psykologisk realisme og modernisme ble mer synlig og fantastisk litteratur fikk sitt gjennombrudd. Psykologisk realisme kjennetegnes av vekt på indre konflikter og drivkrefter fremfor ytre handling.

Etter årtusenskiftet har det dukket opp noen nye tendenser i ungdomslitteraturen. Likevel er det viktig å nevne at forrige 20-årsperiodes sjangre, skrivemåter og tematikk har blitt videreført. Globalisering av ungdomslitteratur er en av de nye tendensene. Med globalisering menes at livsbildet i litteraturen avviker fra en tradisjonell norsk struktur og åpner seg mot et verdensomspennende perspektiv, der karakterene har ulik kulturell bakgrunn og tilhørighet. (Slettan, 2020, s. 13-35).

Ofte er nåtidens ungdomsromaner skrevet i presensform. Dette er med på å støtte opp under at handlingen er umiddelbar og foregår «her og nå». Selv om romaner med førstepersonforteller har sine fordeler, kan denne typen forteller være en krevende kunst for forfatteren. Professor Torben Weinreich (1946-) uttrykker jeg-fortellerens kompleksitet slik: «Jeg-formen vinder forfatteren meget ved, ikke mindst muligheten for intimitet og autencitet, men den kan også være svær, fordi jeg-fortælleren let bliver for klog, for litterær og for voksen» (Weinreich, 2000, s. 76). Dette tolker jeg som at Weinreich ser tydelige fordeler med jeg-fortelleren: Den skaper en større mulighet for intimitet og intensitet. Samtidig ser han farer ved å ta i bruk jeg-forteller i ungdomslitteratur. En av dem er at når en voksen forfatter skal fortelle ut ifra en

ungdom sin synsvinkel kan litteraturen ende opp med en for klok og for voksen jeg-forteller, slik Weinreich beskriver. Et motsatt problem som kan oppstå ved bruk av jeg-forteller i ungdomslitteratur er at fortelleren fremstår med et distansert forhold til voksne, noe som fører til at litteraturen mangler voksne refleksjoner (Slettan, 2020, s. 13-35).

2.2.2 Identitetstematikk i ungdomslitteratur

Ungdomslitteratur tematiserer overgangsperioden mellom å være barn og voksen, og gjennom identitetskonflikt og utprøving av forskjellige roller forsøker ungdommen å finne sin plass.

Ungdomstiden er viktig for hvordan man blir som voksen og en vesentlig side ved ungdomslivet er knyttet til dannelsen av en egen identitet (Birkeland et al, 2018, s. 522-526). Søken etter mening, utvikling av egen identitet, integritet og livsmestring er sentrale temaer i ungdomslitteraturen (Slettan, 2020, s. 31).

Identitet er ikke lenger noe man arver etter sine foreldre. Identitet har i større grad enn tidligere blitt mer flytende og situasjonsbestemt. Gjennom å kontinuerlig reflektere over hvem man er og ønsker å være, skaper og gjenskaper hver og en av oss sin egen identitet (Birkeland et al, 2018, s. 522-523). Utforskingen av egen identitet ledsages noen ganger av en følelse av utenforskap (Birkeland et al, 2018, s. 577). Dette kjenner hovedpersonen i *Felefeber* (2023), Torleif, på når han er sammen med den gamle vennegjengen i Fittlausbygdi.

2.3 Skeiv (Queer) teori

Skeiv teori, fra engelsk: queer theory⁴, er et paraplybegrep som omfatter flere tenke- og analysemåter knyttet til kjønn og seksualitet. Disse metodene er til en viss grad motstridende. Felles for teoretikere innenfor skeiv teori er at de forkaster tanken om hetero- og homoseksualitet og andre seksualiteter som fastlagte identiteter, såkalte legninger (se kapittel 1.3) og at det er et skarpt skille mellom heterofil og homofil seksualpraksis og ellers levd liv (Kristiansen & Kjelen, 2022).

Queer var tidligere et skjellsord som ble brukt om homofile menn, med formål om å stigmatisere og stemple dem som noe feil og uønsket i samfunnet. Organisasjonen *Queer Nation* ble stiftet i mars 1990, i New York. Noen måneder senere, under Pride-paraden i juni samme år, deltok medlemmer av organisasjonen. Medlemmene delte ut brosjyrer som tok avstand fra intoleranse, rasisme, vold, diskriminering og undertrykkelse. Disse brosjyrene har i etterkant av Pride-paraden fått navnet *The Queer Manifesto*. Manifestet viste til alternative måter å se på seksualitet og familieliv på og etterlyste samtidig en synliggjøring av mangfold, både i form av seksualiteter og generelt mellom mennesker (Johansen, 2019).

Skeiv teori er en form for kritisk teori og oppsto offisielt på 1990-tallet, men har røtter lenger tilbake i tid. Agnes Bolsø (1953-), tidligere førsteamanuensis i sosiologi ved Senter for kjønnsforskning, hevder at «Seksualitet og kjønn har til alle tider vært innvevd i samfunnsmessige maktforhold, og omvendt: Makt har til alle tider vært innvevd i kjønn og seksualitet» (Bolsø, 2010, s. 37). At forholdet mellom seksualitet, kjønn og makt går begge veier og har gjort det til alle tider, betyr at disse tre faktorene henger sammen og påvirker hverandre innenfor en samfunnskontekst.

En av grunntankene i skeiv teori er at seksualiteten kan forandres og endres underveis i et menneskes liv. Skeiv teori setter spørsmålsteget ved tidligere gitte forståelser av kjønn og seksualiteter. På 1800-tallet ble homofile og andre brudd med heteronormen ansett som en form for et «tredje» kjønn. Et viktig poeng i skeiv teori er at det som oppleves som heterofil seksualitet (streit) i en kultur og dens historiske kontekst, kan oppleves skeivt i en annen. Forståelsen og sammensetningen av kjønns- og seksualitetskategorier endrer seg over tid og sted (Bolsø, 2010). Skeiv teori stiller seg dermed bak en konstruktivistisk forståelse av seksualitet (se neste delkapittel).

⁴ Heretter velger jeg å bruke den norske termen «skeiv teori»

Samoilow og Myren-Svelstad (2020, s. 67) definerer skeiv teori som en teoriretning som ikke anser seksualitetskategorier som noe gitt og stabilt på tvers av samfunn og historiske epoker. Seksualitetskategorier anses dermed som noe kulturelt skapt. Innenfor skeiv teori undersøkes hvordan seksualitetskategorier dannes, hvilken betydning kjønn og seksualitet har i bestemte kulturer, og hvilke alternative forståelser av kategoriene som kan være mulige.

Dr. Hannah McCann, Lecturer in Cultural Studies i Melbourne, og Whitney Monaghan, Assistant Lecturer in Film and Screen Studies i Monash, skriver i boken *Queer Theory Now - From Foundations to Futures* (2020) at skeiv teori fremdeles er relevant i dag fordi den viser evne til å forbli fleksibel og åpen for nye retninger og diskusjoner omkring seksualitet, kjønn, identitet, og politiske mål om å bekjempe undertrykkelse (McCann & Monaghan, 2020, s. 2-3).

Videre trekker McCann og Monaghan frem noe av kritikken som har blitt rettet mot skeiv teori de to foregående tiårene. Allerede på begynnelsen av 2000-tallet, et drøyt tiår etter oppkomsten av *Queer Nation*, begynte flere teoretikere, blant annet Sharon Marcus (1966-) å spekulere i skeiv teoris relevans og mulige utløpsdato. I David Ruffolos bok *Postqueer Politics* (2009) argumenterer han for at skeiv teori har nådd sin politiske topp. Han retter kritikk mot skeiv teori for å opprettholde dualismen mellom skeive og heteronormative. Senere har det derimot blitt hevdet at skeiv teori har en fremtid (McCann & Monaghan, 2020, s. 16-17).

Innenfor norsk kontekst har historiker Øystein Rian (1945-) uttalt at han er kritisk til skeiv teori og mener at teorien er lite egnet i kampen for homofiles rettigheter. Han begrunner dette med at selv om måten homofil seksualitet praktiseres på har forandret seg fra tidligere tider til i dag, er ikke denne forandringen et bevis på at den homofile seksualiteten i seg selv var annerledes fra slik vi kjenner den i dag. Rian understreker at han uttaler seg på vegne av seg selv som historiker og på vegne av homoaktivistene. Bolsø kommer med et motsvar til Rians kritikk i *Folk flest er skeive: Queer teori og politikk* (Bolsø, 2010).

Den profilerte homoaktivisten Karen-Christine (Kim) Friele (1935-2021) var, i likhet med Rian, kritisk til skeiv teori. Friele var også kritisk til selve begrepet skeiv. Hun mente at teorien og begrepet kan påvirke den videre utformingen av en rettferdig homofil- og seksualpolitikk i negativ forstand (Bolsø, 2010). Likestilling, familie og politikk var viktige politiske temaer for henne. Friele og biografien om henne ved navn *Kampene: Et portrett av Kim Friele* (2015), er også nevnt i *Felefeber*. Torleifs kamerat, Kim, lånte denne biografien på

biblioteket som tolvåring. Et sitat fra romanen har festet seg hos han: «Be aldri om unnskyldning for at du er den du er – og vær kompromissløs i kampen for homokjærligheten og homoseksualiteten» (Hansson, 2023, s. 251-252). Dette sitatet kan forstås som at enhver har rett til å uttrykke sin identitet uten å måtte bekymre seg for andres synspunkter. Sitatet oppfordrer også til å ikke inngå kompromiss i kampen for skeiv kjærlighet. Lesningen av boken fører til at Torleif bestemmer seg for å reise hjem til Fittlausbygdi og stå frem som homofil (se kapittel 3.4.1).

På tross av kritikk og påstått utløpsdato består skeiv teori. I dagens Norge er skeiv teori synliggjort på ulike vis, blant annet gjennom organisasjoner. Det finnes en rekke norske organisasjoner elever vil kunne møte på, i og utenfor skolen, som fremmer skeiv teori. *Utdanningsdirektoratet, Sex og samfunn, Likestillingssenteret og OsloMet* er noen få av mange eksempler på organisasjoner som har skeiv teori som grunnmur i sitt syn på kjønn og seksualitet, og dermed baserer seg på skeiv teori i sin formidling (Skeiv teori i skolebøkene, u.å.).

2.3.1 Essensialisme vs. Konstruktivisme - syn på seksualitet og identitet

I Nils Axel Nissens debattbok *Homo/hetero* (Nissen, 2001) argumenterer Nissen, som selv er homofil, for hvorfor han mener at homoseksualitet ikke er medfødt. Han begrunner denne påstanden med at seksuell atferd kan endre seg over tid. Nissen befinner seg, i likhet med mange av nåtidens kjønnsforskere, innenfor et konstruktivistisk syn på seksualiteter. Tross at debattboken ble utgitt i 2001 er den, etter mitt syn, fremdeles relevant fordi den løfter frem flere grunnleggende spørsmål som fremdeles er aktuelle sett med nåtidens øyne. En annet argument for at debattboken fremdeles er relevant er bokens tematisering av essensialistisk og konstruktivistisk syn på seksualitet. Grunntankene for essensialistisk og konstruktivistisk syn på seksualitet endrer seg ikke over tid.

Kort fortalt forutsetter en essensialistisk tankegang at homofili er noe medfødt og har biologiske forklaringer. Sagt med andre ord: Individet er født med en bestemt seksuell orientering som ikke forandres. Innenfor en essensialistisk tankegang anses homofil seksualitet som et iboende fenomen hos individet og rettighetene individet har står i sentrum (Nissen, 2001, s. 34). Denne tankegangen ser på homofile som en homogen gruppe med få eller ingen forskjeller blant gruppe medlemmene. Gruppemedlemmene skiller seg derimot fra

den heterofile majoriteten. Den homofile seksualiteten eksisterer uavhengig av kulturen og den historiske epoken den homofile befinner seg i.

En konstruktivistisk tankegang derimot anser homofili som et resultat av oppveksten i en kultur som gir vedkommende mulighet til å bli homofil. Vedkommende har derfor «blitt sånn». En ekstrem form for konstruktivisme påstår at det ikke finnes noe som faller inn under betegnelsen «naturlig» fordi språket konstruerer alt. I bestemte kulturer og historiske epoker råder bestemte oppfatninger om seksualitet. Innenfor den konstruktivistiske retningen finnes det ingen uforanderlig homoseksuell natur, kun en rekke varianter av homoseksualitet som kan fremstå som både like og ulike (Nissen, 2001, s. 35).

En konsekvens av et konstruktivistisk syn på homoseksualitet er at tanken om å omvende homofile, for eksempel gjennom homoterapi, som Eng (2006) omtaler, holder frem. Videre argumenterer Nissen for at dersom homofili ikke er en medfødt legning, kan ikke heterofili heller være det. Kort oppsummert legger en essensialistisk tankegang mer vekt på årsaken til fenomenet homofili (medfødte egenskaper og andre biologiske forklaringer), mens konstruktivismen i mindre grad er opptatt av årsak og vektlegger at seksualitet mellom likekjønnede har forandret seg gjennom tid og sted, uten å spekulere i årsaken (Nissen, 2001, s. 35).

De fleste kjønnsforskere etter årtusenskiftet stiller seg bak en konstruktivistisk forståelse av seksualitet (Nissen, 2001, s. 35). En av dem som i nyere tid ikke har markert seg som tilhenger av en konstruktivistisk forståelse var Kim Friele (se forrige delkapittel). Hun holdt fast ved en essensialistisk oppfatning (Bolsø, 2010). Jessen (2022) skriver at bruken av begrepet seksuell orientering til fordel for seksuell legning som tidligere var dominerende, er med på å understreke at den konstruktivistiske forståelsen av seksualitet er rådende i dagens samfunn (Jessen, 2022).

Britt Mæhlum (1957-), professor i nordisk språkvitenskap ved Universitetet i Trondheim (NTNU) skisserer de grunnleggende forskjellene mellom essensialistisk og konstruktivistisk identitetsoppfatning (Mæhlum, 2008, s. 109). Innenfor en essensialistisk identitetsoppfatning anses identitet som noe opprinnelig, permanent og uforanderlig. En konstruktivistisk identitetsoppfatning legger derimot til grunn at identiteten er foranderlig, variabel og sammensatt. Denne forståelsen settes opp mot atferd: Hvordan en person fremstår i form av sin livsstil og sitt utseende (Mæhlum, 2008, s. 109). Jeg velger å trekke inn denne sammenligningen mellom de to fenomenene seksualitet og identitet da dette er sentrale temaer

i denne masteroppgaven. Mellom essensialistisk og konstruktivistisk forståelse av seksualitet, slik Nissen (2001) debatterer, og essensialistisk og konstruktivistisk forståelse av identitet, som skisseres i Mæhlum (2008), finnes det klare likheter.

Identitet er sentralt i skeiv teori. Som nevnt ovenfor er skeiv teori et paraplybegrep som omfatter ulike perspektiver og tilnærminger til kjønn og seksualitet. Det er derfor ikke mulig å gi én klar definisjon på hvordan identitet defineres i skeiv teori. I motsetning til den tradisjonelle lesbe- og homoforskningen tar ikke skeiv teori utgangspunkt i at homoseksualitet er en mer eller mindre fastlagt identitet. Seksualiteter kan, ifølge skeiv teori, endres og forandres over tid og gjennom skiftende praksiser. En målsetting innenfor skeiv teori er å kritisere alle teorier som anser identitet som noe stabilt og uforanderlig. Et queerteoretisk syn på identitet anser dermed identitet som noe mangfoldig og skiftende. Skeiv teori kritiserer det heteroseksuelle regimet for å fremstille heteroseksualitet som det normale og naturlige, mens andre former for seksuell identitet blir ansett som avvik (Mortensen & Jegerstedt, 2008, s. 288-291).

2.3.2 Heteronormativet og normkritikk

Skeiv teori har et formål om å bidra til økt bevissthet om hvordan mennesker opptrer i samfunnet med bakgrunn i hvilke normer som er satt for dem (Bolsø, 2010). Normer er med på å bestemme hva vi anser som forståelig og uforståelig. For at en norm skal kunne gjøre seg gjeldende trengs en motpol. Når en bestemt form inkluderes, ekskluderes en annen. Den ekskluderte formen blir da ansett som et avvik fra normen. (Jegerstedt, 2008, s. 80).

Homoseksualitet som et avvik fra heteroseksualitet er et eksempel på nettopp dette.

Opprettholdelse av homofili som avvik gjør at normen får leve. Å oppheve etablerte normer er ikke gjort på en dag. Det tar tid, men gjennom å inkludere litteratur som bryter med en etablert norm: Heteronormativet, forsøker jeg å gi en stemme til opphevingen av heteronormativet.

Normer fungerer på den måten at de er sosialt etablert og overskrider alle forutsatte dyadiske utvekslinger. Noen vil hevde at normer må være kjent for at anerkjennelse skal kunne oppnås (Butler, 1999/2020, s. 83). Heteronormativet er forestillingen om at alle individer er heterofile inntil det motsatte eventuelt bevises. Hvorvidt heteronormativitet gjør seg gjeldene, varierer mellom- og innad i samfunn, kulturer og religioner. Denne forestillingen er dermed ikke universell fordi forståelsen og sammensetningen av kjønns- og seksualitetskategorier endrer

seg over tid (Bolsø, 2010). Ifølge Slettan er måten homoseksualitet og transseksualitet fremstilles på i litteraturen med på å utfordre og gradvis forandre etablerte normer i samfunnet (Slettan, 2020, s. 31-32).

Normkritikk er kritikk rettet mot etablerte normer. I denne sammenheng er det snakk om kritikk mot heteronormen og heterofile forventninger, (se kapittel 1.2). Normkritikk springer opprinnelig ut fra et samfunn formet for å gagne menn. Normkritikkens kritikere mener at normene må brytes for at vi skal kunne få likestilling mellom kvinner og menn. Tanken om likestilling mellom kvinner og menn har vært opphavet til tanken om at likestilling i tillegg skal omfatte alle former for samliv, kjønn, kjønnsidentiteter, seksuell orientering, og fetisjer (Skeiv teori i skolebøkene, u.å.). Normkritikk, skeiv teori og interseksjonalitet forsøker å skape en ny norm der alt skal anses som normalt. Varianter av det som allerede finnes skal ønskes velkommen og ses på som en berikelse av mangfoldet.

Ofte fokuseres det på å skape toleranse ovenfor de som befinner seg utenfor normen fremfor å anse normen som et problem. Ved å se årsakene til hvorfor noe eller noen oppleves som avvikere eller minoritet, vil man på sikt kunne bidra til en endring av normer. Normkritikk innebærer søkelys på undertrykkelse av normer istedenfor å arbeide for det som kan bli overfladisk toleranse og aksept. (Skeiv teori i skolebøkene, u.å.).

2.3.3 Judith Butler

Filosof og kjønnsforsker Judith Butler (1956-) er en av flere teoretikere som har hatt stor innvirkning på utviklingen av skeiv teori. Samoilow og Myren-Svelstad (2020) skriver at Judith Butler er den mest innflytelsesrike amerikanske forskeren innenfor skeiv teori (Samoilow & Myren-Svelstad, s. 67). Når det gjelder plassering innenfor teoretiske retninger erklærte Butler seg først som feminist. Senere har hen til dels gått vekk fra dette ved å plassere seg i en middelvei mellom feminist og teoretiker innenfor skeiv teori (Jegerstedt, 2008, s. 74-86). Butlers arbeid opererer innenfor feministiske, psykoanalytiske og marxistiske rammer, men hun er mest kjent som teoretiker innenfor skeiv teori. I sine artikler og bøker skriver hun om makt, identitet, kjønn og seksualitet (McCann & Monaghan, 2020, s. 119).

Innenfor Butlers teori om kjønn er begrepet *performativitet* sentralt. Performativitet dreier seg enkelt fortalt om opptreden; hvordan et individ opptrer på bakgrunn av sitt biologiske kjønn. Dette er dog en altfor enkel definisjon, da forståelsen av kjønn ofte ikke er «enten eller» (Lorentzen & Mühleisen, 2006). Et viktig poeng innenfor Butlers teori er at kjønnsidentitet

anses som en diskursiv effekt (Lorentzen & Mühleisen, 2006, s. 57). Det vil si at gjennom å være mann eller kvinne gjengir man bestemte iscenesettelser bestående av konvensjonelle måter å opptre på i henhold til kjønn. Som jeg tidligere har nevnt handler denne masteroppgaven om seksuell orientering. Butlers teori om kjønnsidentitet er likevel relevant fordi måten vi gjentar oss selv (vårt kjønn) har en nær relasjon til heteronormativet; forestillingen om at alle individer forelsker seg i motsatt kjønn og «føler seg hjemme» i sitt biologiske kjønn. Iscenesettelse på gjentakende måter resulterer i en oppfattelse av et bestemt kjønn og deretter anerkjennelse som det.

I 1992 skrev Butler i hovedsak om iscenesettelse eller opptreden (performance). Senere ble teorien om performance mer omfattende. For Butler dreier denne teorien seg om hvordan språklige og kroppslige ytringer eller uttrykk viser seg på bakgrunn av normer for kjønnethet. Disse ytringene og uttrykkene skaper så et grunnlag for sosial og kulturell kjønnspraksis (Lorentzen & Mühleisen, 2006, s. 56-58). Ved å argumentere for kjønn som performativ kategori, snur Butler opp ned på det etablerte skillet mellom feministisk teori og kjønnsteoretisk tenkning. Kort fortalt dreier dette seg om skillet mellom biologisk og sosialt kjønn. I en slik forståelse av kjønn bør sosialt kjønn (gjøren), ifølge Butler, anses som det primære, mens biologisk kjønn (væren) som det sekundære (Jegerstedt, 2008, s.74-86). Tilhengere av Butler og hennes tanker kalles butlerianere. Disse støtter opp om teorien om kjønn som performativ kategori og står for oppfatningen om at kjønn er noe vi gjør, noe som skapes med utgangspunkt i hvordan vi fremtrer og velger å uttrykke oss. (Lorentzen & Mühleisen, 2006, s. 56-58).

Butler er inspirert av den franske filosofen Michel Foucault (1926-1984) som igjen er inspirert av Sigmund Freud (1856-1939) og psykoanalysen. Butler støtter Foucaults etablerte diskursbegrep og synspunkter tilknyttet samhandlingen mellom diskurs og makt. For Butler er det viktig å synliggjøre at diskursivt opererende makt både opptre regulerende og produktivt på samme tid (Jegerstedt, 2008, s. 74-86). Når seksualitet og identitet anses som en diskursiv regulering skapes det forståelige, begrepsfestede former for kjønn og seksualitet. Begreper som kroppen, materien, det biologiske kjønn og det naturlige er suspekterte begreper fordi de forsøker å skjule seg bak faktum, som er at de er produsert og skapt. Selv om Butler er inspirert av Foucault og videreutvikler hans tanker, tar hun også avstand fra han ved å kritisere Foucaults avvisning av undertrykkelseshypotesen. Butler mener at Foucault, ved å avvise undertrykkelsesprosessen ikke lenger er i stand til å sette ord på hvorfor fortrengeing også er del av maktens måte å virke på (Jegerstedt, 2008, s. 74-86).

Butler viser til at heteroseksualiteten ofte oppfattes som en styrende ideologi for hvordan kroppen fremstår som mann eller kvinne, noe som fører til at alternative tanker om kjønn, identitet og kroppslighet i verste fall forkastes. Dette resulterer i at homoseksualitet betraktes som et uforståelig avvik som oppstår på bakgrunn av feil oppførsel, oppdragelse eller et avvikende gen hos individet. For at denne ideologien om heteronormativet skal kunne brytes, anser Butler det som nødvendig å definere begreper som kropp, kjønn og kjønnsidentitet. Dette er bakgrunnen for utviklingen av teorien om kjønn som performativ kategori: Kjønn er ikke noe man er eller har. Dessuten er kjønn en gjøren fremfor en væren. Våre handlinger og praksiser skaper grunnlag for hvilke måter vi siden snakker om kjønn på (Jegerstedt, 2008, s.74-86).

Butler er opptatt av å finne ut av hvordan kategorier innenfor kjønn og seksualiteter konstitueres samt hvilke politiske og ideologiske faktorer som påvirker denne konstitusjonen. I lys av funnene fra dette arbeidet undersøker hen hva som må fjernes innenfor kategoriene slik at de kan miste sin eksistens (Jegerstedt, 2008, s. 74-86). Butler har kritisert tradisjonell feminisme for å se på kvinner og menn som lukkede kategorier og som en følge av dette overses forskjeller innad i kategoriene (forskjeller mellom kvinner og mellom menn). Dette er med på å bidra til opprettholdelsen av heteronormativet. I likhet med skeiv teori stiller Butler seg kritisk til alle forestillinger om det naturlige.

Når identitet og seksualitet blir underlagt en diskursiv tilnærming, oppstår det forståelige begrepsfestede former for seksualitet og kjønn (Jegerstedt, 2008, s. 75). Butler er også kritisk til tradisjonell feminisme fordi det innenfor denne retningen tas utgangspunkt i heteroseksualiteten som en underforstått norm for å forklare kvinners posisjon. Dette mener hun fører til en marginalisering av homofile og transseksuelle personer. Butler mener også at kjønnsidentitet er sosialt konstruert og ikke-essensielt for tilværelsen som menneske (Johansen, 2019, s. 10).

Butler hevder at heteroseksualitet trenger andre typer seksualitet for å kunne befestes som det naturlige og riktige (Lorentzen & Mühleisen, 2006, s. 58). Denne forståelsen legger til grunn at homoseksualitet og heteroseksualitet ses i sammenheng fordi motstridende og mangfoldige kjønnsdiskurser har en positiv innvirkning på videre handling, refleksjon over ulikheter og dertil endring. Videre påstår hen at å endre konvensjonelle kjønnsrepetisjoner ikke er en enkel oppgave. (Lorentzen & Mühleisen, 2006, s. 56-58). Denne forståelsen eksemplifiserer forståelsen av normer (se forrige delkapittel) der normen trenger et avvik for å kunne befestes som en norm.

Heteroseksualitet fremstilles som det naturlige og samtidig biologisk korrekte. I lys av dette forsøker Butler å skape en kollektiv forståelse for at hva vi anser som naturlig, selvsagt, opplagt og innlysende faktisk ikke er det. Det vi anser som naturlig, selvsagt, opplagt og innlysende er produsert kunnskap og et resultat av forholdet mellom diskurs og makt (Jegerstedt, 2008, s. 84). Butlers politiske prosjekt dreier seg om å legitimere nye betydninger, skape utvidede grenser for det kulturelt forståelige og videre rydde plass til at alternative identiteter får utfolde seg.

I likhet med mange poststrukturalistiske teoretikere har Butler blitt kritisert for å ha en avansert skrivestil. Butler har, som et motsvar til denne kritikken, hevdet at skrivestilen er en del av hennes kritiske prosjekt og at hens skrivestil hverken er grammatikk eller politisk nøytral (McCann & Monaghan, 2020, s. 121). Samoilow og Myren-Svelstad (2020) skriver at Butler de senere årene har mottatt krass kritikk for å sette søkelys på kjønn som språk og performance (opptreden) og dermed sette kroppslig kjønn på sidelinjen (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 69).

2.3.4 Butlers tilnærming til identitetsbegrepet

Judith Butler er en pioner og forkjemper for skeives rettigheter og retten til å utøve sin egen identitet. Hen har en poststrukturalistisk tilnærming til sex, kjønn og seksualitet, og søker å dekonstruere forholdet mellom disse kategoriene og problematisere normative identitetsmodeller (McCann & Monaghan, 2020, s. 118). Butler stiller seg dermed bak en konstruktivistisk tilnærming til både seksualitet og identitet, noe som innebærer (som nevnt i kapittel 2.3.1) at hverken identitet eller seksualitet anses som noe forutbestemt eller naturlig og uforanderlig (Nissen, 2001, s. 35; Mæhlum, 2008, s. 109).

I Butlers verker *Subjects of Desire: Hegelian Reflections in Twentieth-Century France* (1987) og *Performative Acts and Gender Constitution* (1988) forklares begrepene identitetsdannelse og subjektivitet ved hjelp av forestillinger om kjønn, seksualitet, språk og tale.

Identitetsnormer og subjektposisjoner settes dermed under lupen. Butler har i lys av dette utviklet en teori som legger vekt på at identitet er en betinget konstruksjon som fremstår stabil, men likevel har flere sider (McCann & Monaghan, 2020, s. 119-120). Denne teorien har senere fått stor innvirkning på hvordan kjønn og seksualitet har gjort seg forstått på, i og utenfor akademien, etter årtusenskiftet.

Butler forsøker å dekonstruere normer som fremsetter «det naturlige» som riktig i identitetsdannelse og identitetskategorier. Denne tankegangen utfordrer synet på identitet og seksualitet om en fastlagt og uforanderlig kjerne og anser identiteten vår som fri og formbar. Identitet har ifølge Butler en klar sammenheng med et individs «gjøren», ikke «væren». Vi gjør vår identitet (gjennom sosiale og kulturelle handlinger og uttrykksmåter) fremfor å være den (McCann & Monaghan, 2020, s. 124-125). Derfor er identitet en effekt, snarere enn en årsak. Dette synet på identitet må ses i sammenheng med teorien om performativitet der gjøren heller enn væren står sentralt (se kapittel 2.3.3).

2.3.5 Andre teoretikere innenfor skeiv teori

I dette delkapittelet skal jeg ta en rask titt på andre teoretikere innenfor skeiv teori. Dette for å vise bredde og oversikt over noen av de mest sentrale teoretikerne innenfor skeiv teori og deres tilnærming til identitetsbegrepet. Felles for dem er at de, i likhet med Judith Butler, kritiserer et samfunn laget av og for heterofile.

Den italienske forskeren og forfatteren Teresa de Lauretis (1938-) er opphavet til begrepet Queer Theory. Begrepet oppsto på 1990-tallet etter et ønske fra Lauretis om å knytte bånd mellom academia og queer-aktivister. Lauretis har tidligere bygget videre på Michel Foucaults teorier om seksualitet og samtidig forsøkt å inkludere franske Jaques Lacans (1901-1981) psykoanalytiske teorier i sitt arbeid (Mortensen & Jegerstedt, 2008, s. 288-291).

Gayle Rubin (1949-) er en amerikansk teoretiker innenfor skeiv teori. Rubin går for å være en brobygger mellom poststrukturalistiske kjønnsforskere og queer-forskere. Hun har introdusert en sofistikert teoretisering av identitet, som skapte den overnevnte brobyggingen. Denne teoretiseringen blir ansett som en mer sofistikert teoretisering sammenlignet med teoretiseringene som tidligere var vanlige innenfor lesbe- og homostudier (Mortensen & Jegerstedt, 2008, s. 289).

Kjønnsforsker Tiina Rosenberg (f. 1958, i Finland) mener at begrepet queer har resultert i nytenkning og nye identitetskategorier knyttet til kjønn og seksualitet. Parallelt med nytenkning og nye identitetskategorier fungerer skeiv som et paraplybegrep for ikke-heteroseksuelle personer og synonym for begrepene lesbisk (kvinner), homofil (brukes om menn og/eller kvinner tiltrukket av samme kjønn), gay (homofil mann), biseksuelle og transpersoner (Rosenberg, 2002). I forlengelsen av dette skriver McCann og Monaghan (2020) at begrepene «skeiv» og «identitet» er tett sammenvevd, men har over tid blitt brukt på

motstridende måter. Skeiv har, i tillegg til å bli brukt som et paraplybegrep for identiteter, blitt brukt for å avvise identitetspolitikken, og som en identitet i seg selv (McCann & Monaghan, 2020, s. 135).

2.4 Skeiv tematikk og tverrfaglige tema i undervisning

I denne siste delen av teorikapittelet skal jeg gjøre rede for teorien som ligger til grunn for kapittel 4, der ungdomsromanen *Felefeber* skal drøftes opp mot teorien i dette delkapittelet. Først vil jeg si noe om bakgrunnen for mitt valg: Å kombinere den utvalgte romanen, *Felefeber*, og det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap fremfor andre tverrfaglige tema. Deretter vil jeg utdype hva som menes med demokrati og medborgerskap i læreplanen, for så å se nærmere på teori om seksuell orientering som kontroversielt, emosjonelt og sensitivt tema i undervisning.

Samoilow og Myren-Svelstad (2020) argumenterer for at litteratur som tematiserer homofili kan bidra til diskusjon og refleksjon rundt temaer som kjønn, seksualitet og identitet. Å inkludere skjønnlitteratur som tematiserer homofili i norskundervisningen er med på å styrke norskfagets rolle som et identitetsdannende skolefag (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 66, 74). Litteratur med skeiv tematikk kan knyttes opp mot skeives rettigheter og dermed kan det tverrfaglige temaet «demokrati og medborgerskap» inkluderes i litteraturundervisningen. Samoilow og Myren-Svelstad (2020) skriver også at folkehelse og livsmestring er et relevant tverrfaglig tema å trekke inn under denne tematikken (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 53-91).

I antologien *Litteratur og sårbarhet* (2021) har forfatterne Dancus, Linhart og Myhr en kritisk tilnærming til innføringen av folkehelse og livsmestring i skolen (Dancus et al, 2021). De mener at folkehelse og livsmestring kan føre til at «(for) private samtaler om elevers følelser» legges vekt på i undervisningen fremfor å utvikle elevenes litterære kompetanse (Dancus et al, 2021, s. 21). Videre skriver de at dersom samtalene om litteraturen i liten grad innehar faglig forankring vil ikke elevene få mulighet til å øve på kritisk lesing.

Jeg har valgt å drøfte hvordan romanen *Felefeber* (2023) kan inngå i undervisning som fremmer demokrati og medborgerskap, da jeg anser dette tverrfaglige temaet som mest relevant for arbeidet med romanen. Dette fordi romanen, problemstillingen og forskningsspørsmål 1 i denne masteroppgaven legger vekt på relasjonene hovedkarakteren har til andre, noe som kan underforstås i «medborgerskap». Samoilow og Myren-Svelstad (2020)

skriver at medborgerskap som tverrfaglig tema i fagfornyelsen kan forstås som å utvikle innsikt i, og toleranse for andres opplevelser og erfaringer (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 73). Dette kan direkte overføres til bruken av ungdomsromanen *Felefeber* (2023) i undervisning fordi romanen kan bidra til å utvikle elevers innsikt i, og toleranse for andres opplevelser og erfaringer.

Dessuten finnes det allerede flere masteroppgaver som tar sikte på kjønnsstatikk (kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk eller seksuell orientering) og folkehelse og livsmestring i skolen. En av dem er Thea Viks masteroppgave som ble nevnt i kapittel 1.2. Dette er en betraktning jeg har tatt med i vurderingen av hvilket tverrfaglig tema jeg skal rette drøftingen i denne masteroppgaven mot. På tross av at valget av tverrfaglig tema i denne masteroppgaven falt på demokrati og medborgerskap, vil jeg likevel understreke at jeg anser både folkehelse og livsmestring og demokrati og medborgerskap som relevante tverrfaglige temaer å knytte kjønns- og identitetstematikk opp mot.

2.4.1 Demokrati og medborgerskap i læreplanen

Sentralt i det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap står kunnskap om demokrati, miljø, menneskerettigheter, likestilling og synet på mangfold som en verdi (Kunnskapsdepartementet, 2017). Hein Berdinesen, førsteamanuensis i pedagogikk, forklarer demokratiets funksjon når han skriver at kunnskap om demokratiet og dets regler, verdier og forutsetninger skal gjøre elevene i stand til å delta i demokratiske prosesser og ta del i demokratiets videreutvikling. For å opprettholde og videreutvikle demokratiet trengs aktive borgere som evner å ta ansvar og bidra i politiske prosesser som gir dem selv og samfunnet (Berdinesen, 2023, s. 7-8). Medborgerskap i læreplanen kan, i tillegg til Samoilow og Myren-Svelstads (2020) forståelse ovenfor, forstås som et tema som skal gi elever kunnskap om politiske, kulturelle og sosiale normer og dertil utvikle synspunkter av politisk eller samfunnsmessig relevans. Medborgerskap omfatter også globale perspektiver (eksempelvis konsekvenser av globalisering, migrasjon og klimaendringer), digitalt medborgerskap (blant annet dømmekraft og digital adferd) og kritisk tenkning (Berdinesen, 2023, s. 7-8).

Sigrud Haukanes og Hein Berdinesen (2023) ser begrepene demokratisk medborgerskap og danning i sammenheng. De forklarer sammenhengen mellom disse begrepene blant annet gjennom å vise til John Dewey (1859-1952) og hans forståelse av danning som en

kontinuerlig prosess: Gjennom livet tar vi del i nye hendelser og opplevelser, noe som resulterer i nye erfaringer og dermed har ikke dannelsesprosessen (eller identitetsutviklingen) et forhåndsbestemt mål (Haukanes & Berdinesen, 2023, s. 23-24). Haukanes og Berdinesen konkluderer med at både individ- og kollektivorienterte forståelser av medborgerskap først og fremst forutsetter at demokrati forstås som et ønskelig og mulig dannelsesideal (Haukanes & Berdinesen, 2023, s. 32).

Forfatterne av antologien *Folkehelse og livsmestring i skolen – i fag, på tvers av fag og som en helhetlig tilnærming* (2020), Resaland, Tjomstad og Viig, skriver at de tre tverrfaglige temaene i den overordnede delen av Læreplanverket for Kunnskapsløftet (2020): Folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap, og bærekraftig utvikling må ses i sammenheng (Viig et al, 2020, s. 13). Felles for de tre tverrfaglige temaene er at de alle berører samfunnsaktuelle utfordringer og endringer som skolen skal gi elevene innsikt i og kunnskap om slik at de blir aktive deltakere i samfunnet. Verden vil lever i gjennomgår rask endring både teknologisk, sosialt og politisk og derfor er det viktig at elevene blir i stand til å omstille seg og ta selvstendige valg (Viig et al, 2020, s. 21).

2.4.2 Seksuell orientering som kontroversielt, emosjonelt og sensitivt tema

Undervisning som omhandler kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema, befinner seg innenfor skolens demokratioppdrag og er svært aktuelle tema i dagens samfunn. Det skriver forfatterne Goldschmidt-Gjerløw, Eriksen og Jore i boken *Kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema i skolen* (2022). Goldschmidt-Gjerløw og medforfatterne anser kjærlighet som en viktig nøkkel både for lærere og deres relasjonelle og didaktiske arbeid i og utenfor klasserommet, og for de sosiale utfordringene mennesker kan stå ovenfor. Denne forståelsen legger til grunn at kjærlighet oppstår i lys av solidaritet og likeverd, og fungerer som en nøkkel til frihet og demokrati (Goldschmidt-Gjerløw et al, 2022, s. 11-12).

At noe er kontroversielt betyr at det har splittet samfunnet som et resultat av motstridende forklaringer eller løsninger som springer ut fra ulike verdisyn eller oppfatninger om verden. Kontroversielle temaer har ofte ikke en gitt sannhet, de har stor relevans for samfunnet og kan samtidig sette i gang følelser hos elever og lærere (Goldschmidt-Gjerløw et al, 2022, s. 13). Kontroversielle temaer er til dels også emosjonelle fordi emosjoner er relasjonelle og kan bidra til å opprettholde etablerte maktforhold og oppfatninger. Dersom de kontroversielle og emosjonelle temaene berører elevens eller læreres menneskeverd, identitet eller øvrig liv, vil

undervisningen i tillegg falle inn under kategorien «sensitivt tema» (Goldschmidt-Gjerløw et al, 2022, s. 14).

Til forskjell fra kontroversielle tema er sensitive tema i undervisning også nært knyttet til elevenes eller lærerens liv utenfor klasserommet (deres personlige liv). Betegnelsen kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema brukes ofte som en samlebetegnelse. Hva som oppleves som kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema varierer. At noe er kontroversielt, emosjonelt eller sensitivt i et klasserom eller innenfor en annen gitt kontekst, trenger ikke å være det i en annen (Goldschmidt-Gjerløw et al, 2022). Dermed er det ikke sagt at homofili vil være et kontroversielt, emosjonelt og/eller sensitivt tema i alle klasserom og for samtlige elever.

En undersøkelse fra 2020 konkluderer med at temaene religion, rasisme og seksualitet toppe listen over temaer lærere unngår å undervise om i frykt for å støte elever (Jelstad, 2020). Goldschmidt-Gjerløw (et al.) spekulerer i om dette kan skyldes uenighet knyttet til forståelsen av begreper eller politiske tiltak og at religion, rasisme og seksualitet er temaer som oppleves som særlig sensitive og kan fremprovosere maktrelasjoner (Goldschmidt-Gjerløw et al, 2022, s. 14-15).

Johansen (2019) skriver at mennesker i en del afrikanske og arabiske land kan risikere å motta trusler om dødsstraff dersom det oppdages at de har eller har hatt sex med likekjønnede personer. Noen av asylsøkerne som kommer til Norge og søker asyl på bakgrunn av sin seksuelle orientering. I Russland og deler av Øst-Europa har skeive såkalt lav status (Johansen, 2019).

Kjærlighetens pedagogikk er en nyttig rettesnor i all undervisning som søker å fremme demokratisk kapasitet hos elever. Det skriver kjønnsforsker og førsteamanuensis Stine Helena Bang Svendsen (1983-). Denne formen for pedagogikk støtter opp under elevs identitetsutvikling og utvikling av eget aktørskap i møte med ulikheter og urett i samfunnet. Kjærlighetens pedagogikk baserer seg på undervisning fundert på relasjoner og handling. I utøvelse av kjærlighetens pedagogikk får elever, gjennom pedagogisk arbeid, utforske hvem de er og hvordan samfunnet er per nå og hvordan det kan bli i fremtiden. Dette forutsetter at lærere legger bort tanken om hva som er rett og galt innenfor seksuelle identiteter og er villig til å trå feil i sin undervisning (Svendsen, 2022, s. 189-206).

De siste tiårene kjennetegnes av rask samfunnsendring i det politiske fagfeltet knyttet til kjønns- og seksualitetsmangfold. Et felt i rask utvikling gjør det vanskelig for lærere å være oppdatert på fagstoffet. I likhet med andre kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema i skolen krever undervisning om (kjønn- og) seksualitetsmangfold et pedagogisk blikk fra lærerens ståsted som ikke utelater samfunnets realiteter: Marginalisering, undertrykkelse og diskriminering (Svendsen, 2022, s. 192).

En annen utfordring som trekkes frem i Svendsen (2022) er at lærere, ved å undervise i temaer som omhandler seksualitet risikerer å fremstå som en seksuell aktør, eller som et objekt for elevene. Dette er, ifølge Svendsen, spesielt problematisk for kvinnelige lærere, da de er mer utsatt for seksuell trakassering og dertil tap av læreautoritet. I verste fall vil læreren unnlate tematikk som kan oppleves kontroversiell, emosjonell og/eller sensitiv i frykt for å oppleve personlige skamresponses (Svendsen, 2022, s. 195).

En endring i samfunnet og spesielt i skolen er innføringen av den nye opplæringsloven som trer i kraft høsten 2024, nærmere bestemt: Fra 1. august 2024 (Utdanningsdirektoratet, 2023b). I opplæringsloven som vil gjelde fra og med høsten 2024 fastslås det at alle former for forkynnelse i samtlige fag skal unngås i skolens undervisning.

2.5 Litterær analyse som metode

I denne masteroppgaven er litterær analyse den mest sentrale metoden. Å analysere betyr å løse opp en helhet. I litterære analyser deles teksten som helhet opp i mindre enkeltdeler. Videre studeres disse enkeltdelene grundig. Dette for at forskeren skal kunne forstå, beskrive og senere tolke teksten (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 44-61). Denne definisjonen sammenfaller med professor Bjarne Markussens (2020) definisjon av hva en litterær analyse innebærer, men til forskjell fra Kallestad og Røskeland (2020) bruker Markussen begrepene beskrivelse, tolkning og kontekstualisering når han forklarer hvilke komponenter som inngår i en litterær analyse (Markussen, 2020, s. 250).

Litterær analyse er den viktigste metoden i litteraturforskning og et viktig verktøy for å kunne finne frem til hvilke muligheter litteraturen gir samt hvilket utbytte elevene skal få av litteraturen som benyttes i undervisning. Litterær analyse er ikke en enhetlig metode, da den må tilpasses med utgangspunkt i hva slags type tekst som skal analyseres, innfallsvinkelen som benyttes i forkant av analysen, og forskerens teoretiske grunnlag og valg av problemstilling. De to sistnevnte utgangspunktene vil også ha innvirkning på forskerens håndtering av materialet som kommer frem i analysen. Samtlige skjønnlitterære analyser vil være unike og vektlegge ulike virkemidler. Analysen og tolkningen utarbeides på bakgrunn av romanens form og potensial, fremfor en forutbestemt ide om at alle samtidsrealistiske ungdomsromaner skal være i henhold til bestemte rammer (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 44-61).

Samoilow og Myren-Svelstad (2020) skriver at i alle kjønnsteoretiske tilnærminger til skjønnlitteratur tar man utgangspunkt i at kjønn og seksualitet er noe mer enn biologi; det er også sosiale, kulturelle og språklige fenomener. Ved å ta i bruk analyseredskaper oppnår man en rik og kompleks forståelse av dem (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 75). Å bidra til økt forståelse rundt den helhetlige teksten er viktig for å kunne gi elever undervisning av høy kvalitet innenfor temaet mangfold av seksuelle orienteringer, og demokrati og medborgerskap i skolen.

Analysen kan i første rekke sies å ha et tekstinternt fokus fordi min innfallsvinkel for forskningsarbeidet er å se nærmere på relasjonen mellom protagonist og bi-karakterer i ungdomsromanen *Felefeber*. Kallestad og Røskeland (2020) skiller mellom tekstinterne- og teksteksterne tilnærminger i litterær analyse når de skriver at i tekstinterne tilnærminger undersøkes den primære teksten, mens i teksteksterne tilnærminger undersøkes forholdet mellom litteratur og kontekst (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 44). Fordi analysen ses i

sammenheng med skeiv teori og Butlers tilnærming til identitetsbegrepet, beveger det tekstinterne fokuset seg til å inkludere konteksten litteraturen er utgitt i.

Å forstå konteksten (tid og sted samt kulturelle- og samfunnsmessige rammer) teksten befinner seg i er viktig for å motvirke misforståelser hos leseren og fange opp både små og store nyanser i romanen. Undersøkelse av litterære virkemidler som fortellermåte, symbolikk og intertekstualitet, er gode grunnsteiner i utviklingen av en stødig kjønnteoretisk analyse. Sagt med andre ord: Det er ikke nok å kun undersøke tematikken eller de litterære virkemidlene i seg selv fordi disse to komponentene sammen bidrar til å utgjøre en helhetlig forståelse av litteraturen (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 88).

Til å utforme analysen vil jeg i hovedsak ta i bruk Per Arne Michelsens kapittel «Realistiske fortellinger for barn» fra læreboken *Møter med barnelitteratur: Introduksjon for lærere* (Stokke & Tønnesen, 2018) og Per Thomas Andersens *Forstå fortellinger: Innføring i Litterær analyse* (2019). Videre vil jeg se funnene i sammenheng med teorien i kapittel 2. Under denne sammenligningen vil jeg legge særlig vekt på hvordan Judith Butlers tilnærming til identitetsbegrepet sammenfaller med min lesing og tolkning av identitetsutviklingen hovedkarakteren Torleif gjennomgår i romanen.

3. Analyse og tolkning av *Felefeber* (2023)

Den konkrete innfallsvinkelen i analysen er å, gjennom analyse av karakterene, undersøke i hvilken grad Torleif opplever å bli møtt med støtte og åpenhet omkring sin seksuelle orientering og i prosessen med å stå frem som homofil. Funnene fra denne delen av analysen er nødvendig for å kunne svare på masteroppgavens første forskningsspørsmål: I hvilken grad bidrar hovedkarakterens omgangskrets til åpenhet og støtte omkring hans seksuelle orientering? Forskningsspørsmål to undersøkes nærmere i den didaktiske drøftingen (se kapittel 4).

Vi utvikler vår identitet gjennom samhandling med andre (Nissen, 2001) og derfor er det essensielt å se nærmere på hvilket forhold hovedkarakteren Torleif har til menneskene i sin omgangskrets og i hvilken grad disse personene er med på å støtte Torleifs identitetsutvikling og åpenhet omkring hans homofile seksuelle orientering. Det er viktig å understreke at identitetsdannelse ikke kun er isolert til hans homofile seksuelle orientering.

Identitetsdannelse er noe alle tar del i, uavhengig av seksuell orientering

Jeg vil begynne analysen med å si noe om bakgrunnen for valget av nettopp denne ungdomsromanen. Deretter følger et handlingsreferat som i korte trekk gir en indikasjon på hva leseren vil kunne møte i romanen. Videre vil jeg gradvis gå nærmere inn i romanen ved å se på romanens resepsjon (mottakelse) og romanens paratekst, altså det leseren får kjennskap til gjennom å se og lese romanens tittel (Lothe et al, 2007, s.166, 190), omslag og baksidetekst. Forså å se på virkemidler, tematikk, relasjoner og grad av sammenfall med teori og Butlers forståelse av identitet.

3.1 Valg av analysemateriale

I Læreplanverket for Kunnskapsløftet (2020) finnes det ingen fastsatt kanon for skjønnlitterære verk lærere skal benytte i undervisning (Kunnskapsdepartementet, 2019). Dette gjør at hvilke litterære verk som tas i bruk i undervisning er opp til læreren selv. Stor valgfrihet er ikke utelukkende positivt da det krever at lærere i større grad er kjent med de litterære verkene som finnes. God kjennskap til utvalget av skjønnlitteratur er med på å gjøre lærere i stand til å ta gode valg i utformingen av litteraturundervisning.

I startfasen av arbeidet med denne masteroppgaven undersøkte jeg nyere norsk barne- og ungdomslitteratur som tok for seg temaene kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet, og seksuell orientering. I arbeidet med å velge en konkret bok med den hensikt å analysere og drøfte

boken i didaktisk lys, innså jeg at det, etter mitt syn, finnes mange spennende og aktuelle bøker i forskjellige sjangere innenfor denne tematikken. Jeg endte, som nevnt, opp med den realistiske samtidsromanen *Felefeber* (Hansson, 2023), som av de tre overnevnte temaene i hovedsak befinner seg innenfor seksuell orientering. Romanen består av 288 sider (Cappelen Damm, u.å.) og 33 unummererte kapitler i varierende lengde.

3.1.1 Handlingsreferat

Felefeber (Hansson, 2023) handler om 18 år gamle Torleif Tjønnsstaul. Torleif har stor interesse for musikk og særlig for felespilling. Han går siste året på musikklinja på en videregående skole med internat. Torleif er homofil, men han er kun åpen om sin seksuelle orientering til vennene Rada og Kim, som også går på internatskolen.

Fittlausbygdi er navnet på hjemstedet til Torleif, eller Tøllef, som han kalles der. Ifølge Torleif er dette et sted der alt er lite og slitt (Hansson, 2023, s. 23). Torleif har vokst opp på en gård bestående av låve og et hvitt, gammelt sveitserhus med glassveranda, sammen med den to år eldre broren Tallak, moren (navngis ikke) og faren, Jarle. Moren gikk bort for to år siden etter å ha tapt kampen mot kreft. Torleif synes det, naturlig nok, fremdeles er svært tungt at hun er borte. Torleif har ikke vært hjemme på to år og har ikke lyst til å reise hjem igjen, men situasjonen endrer seg når morfaren hans får slag og Torleif blir spurt om å komme hjem i høstferien, for å passe på morfaren slik at han får mulighet til å reise hjem fra sykehuset.

Torleif er oppkalt etter morfaren Torleif Nystøyl⁵, og de deler en felles interesse for felespilling. Torleifs morfar kalles goffa i romanen (goffa er en kortform av godfar). Han er enkemann og siden Torleifs far og bror skal på elgjakt, reiser Torleif hjem til Fittlausbygdi i høstferien for å passe på goffa, mens de andre er borte. Mens han er hjemme, blir han «headhundet» av sin tidligere musikk lærer Anne Dahle. Anne har skadet hånden sin og vil at Torleif skal være vikarlærer for henne på folkehøgskolen (Akademiet i Fittlausbygdi). Torleif takker omsider ja til å være vikar for Anne, under forutsetning om at han får tid til å ivareta goffa. På folkehøgskolen treffer han den japanske hardingfelespilleren Horimyo og møtet mellom dem får Torleifs hjerte til å banke ekstra raskt. Til slutt kommer Torleif ut som homofil på den lokale puben i Fittlausbygdi. Hvordan historien forløper videre, etter avsløringen, får vi ikke vite da romanen har en åpen slutt (Hansson, 2023).

⁵ I omtale av Torleifs morfar velger jeg heretter å bruke goffa konsekvent. Dette for å skille morfaren fra hovedkarakteren da de begge heter Torleif.

3.1.2 Romanens resepsjon

Resepsjon betyr mottakelse og sier noe om et litterært verks virkning på én leser eller en gruppe lesere. Aspekter ved et verks resepsjon kan være lesning og tolkning av verket etter utgivelsen eller over tid, eller verkets popularitet (Lothe et al, 2007, s. 190). Siden *Felefeber* ble utgitt i 2023, er det ikke mulig å si noe om verkets resepsjon over tid. Å si noe om verkets mottakelse per nå er derimot mulig. Markussen skriver at enhver tekst innehar flere muligheter for tolkning (Markussen, 2020, s. 249). For å vise et utvidet tolkningsrom velger jeg å gå nærmere inn på to kritikeres anmeldelse av *Felefeber* (2023).

Forfatter og kritiker Heidi Bøhagen har skrevet bokanmeldelse av *Felefeber*, publisert på nettsiden *barnebokkritikk.no* (Bøhagen, 2023a). I denne anmeldelsen fremgår det at hun anser *Felefeber* som en roman fylt av klisjeer, overforbruk av referanser fra folkemusikkmiljøet og med lite presisjon i språket, og i bruken av metaforer. Hovedpersonen Torleif fremstilles i Bøhagens anmeldelse som en ekstrem og lite relaterbar karakter. Han reiser, ifølge Bøhagen, hjem til ei bygd fremstilt som primitiv og lite nyansert (Bøhagen, 2023a).

Barnebibliotekar og formidler Tale Østrem svarer i et leserinnlegg på Bøhagens anmeldelse (Østrem, 2023). Østrem, som er svært begeistret for boken, tar til orde for å gå inn i tekster med nysgjerrighet fremfor sarkasme og skriver at anmeldere burde ta utgangspunkt i forfatterens intensjon med romanen fremfor leserens personlige opplevelse av romanen.

I etterkant av Østrems leserinnlegg har Bøhagen kommet med et tilsvarende svar til Østrems kritikk av hennes anmeldelse (Bøhagen, 2023b). I dette tilsvaret er Bøhagens formål å poengtere at det finnes et skille mellom en kritiker og en formidler. Videre utdyper hun hva hun mener er problematisk med bruken av klisjeer i litteraturen: Parallelt med å ha en plass i litteraturer forringer klisjeene leseropplevelsen (Bøhagen, 2023b).

3.1.3 Tittel, omslag og baksidetekst

Romanens tittel, omslag og baksidetekst er noe av det første visuelle en potensiell leser blir oppmerksom på. Ofte legger disse elementene grunnlaget for leserens interesse for verket (Michelsen, 2018, s. 62).

Tittelen på romanen som analyseres i denne masteroppgaven er satt sammen av de to morfemene «fele» og «feber». *Felefeber*, er en intertekstuell referanse og med det menes at den bygger på et tidligere utgitt verk (Skei, 2019). *Felefeber* er en slått, og navnet på et soloalbum av Annbjørg Lien, utgitt i 1994. *Felefeber* (1994) ble spilt i Torleifs mors

begravelse og siden har han hatt et ambivalent forhold til denne slåttten. Parallelt med å stå frem som homofil forsøker Torleif å «ta tilbake» *Felefeber* (slåttten). Med å «ta tilbake» *Felefeber* menes å kunne lytte til sangen uten å knekke sammen. For at Torleif skal få til dette, ber goffa han om å spille *Felefeber* (1994): «Spill den så mange ganger du trenger, til du kjenner at det slipper taket», sier goffa. (Hansson, 2023, s. 60). På den måten vil Torleif kunne godta sorgen over morens død og komme seg videre. Musikkinteresserte lesere vil kanskje umiddelbart kople den identiske tittelen Annbjørg Liens soloalbum og romanens tittel har. Kanskje er romanen dedikert til denne slåttten av Annbjørg Lien?

Tittelen har blå blokkbokstaver og befinner seg øverst på romanens forside, i midtstilt posisjon. Romanens omslag er designet av illustratør Rune Markhus (1972-), og har, ifølge bibliotekar Merete Bratsberg Aae, et japansk uttrykk (Aae, 2023). Nøyaktig hva Aae legger i denne påstanden vites ikke, da hun ikke utdyper dette i sin anmeldelse. Det kan tenkes at hun sikter til fusjon mellom japansk kunst og rotnorsk tradisjon (H. T. Hellem, personlig kommunikasjon, 13. mai 2024).

På romanens forside ses en solnedgang. I øvre del av forsidebildet er det en sirkel med røtter inni. Denne kan symbolisere flere elementer fra romanen: Eksempelvis regndråpene som beveger seg på bussvinduet i det Torleif drar til Fittlausbygdi (Hansson, 2023, s. 17), blodårene på goffas hender som, ifølge Torleif, ser ut som røttene på en sti (Hansson, 2023, s. 23), eller den japanske limekunsten kintsugi (Hansson, 2023, s. 110-111). Denne limekunsten, som innebærer å lime noe sammen med gull, ofte vaser eller skåler, får Torleif kjennskap til gjennom møtet med Horimyo. Jeg tolker objektene på forsiden som illuderinger for Helvetesfossen, skogen og elva i Fittlausbygdi. Objektene har tydelige linjer og det benyttes et beskjedent repertoar av farger. Motivet på forsiden har påfallende likheter med designet på Nitedals Hjelpetikker. Sett bort i fra at goffa sannsynligvis bruker fyrstikker når han fyrer opp i ovnen (Hansson, 2023, s. 65) er det ingenting som tyder på at de påfallende likhetene er et bevisst grep.

Solnedgangen på forsiden av romanen er i pastellfarger. Omslaget er hvitt, mens de resterende fargene på for- og baksiden er i forskjellige nyanser av blå og rød. Helvetesfossen, slik jeg ser den, er svart med blå linjer. Disse er mørkere, mer mettede farger. Michelsen (2018) skriver at et verks baksidetekst sier noe om hvilke temaer romanen berører og at baksideteksten er viktig for å fange leserens interesse og skape nysgjerrighet slik at leseren fatter interesse for det litterære verket (Michelsen, 2018, s. 63). På baksiden av *Felefeber* står det:

Ingen i hjembygda veit at Torleif er homofil. Nå har morfaren hans hatt et slag, og Torleif skal hjem. For første gang på to år. I hjembygda treffer han den japanske hardingfelespilleren Horimyo, og alle de tingene Torleif aldri har snakket om begynner å boble opp til overflaten (Cappelen Damm, u.å.).

Videre står det at romanen handler om musikk, kjærlighet og familie (se kapittel 1.1). Baksideteksten gir en indikasjon på at romanen handler om Torleif som reiser hjem til familien og blir forelsket i Horimyo. Med unntak av baksideteksten er det ingen regnbueflagg eller andre modaliteter på omslaget som tilsier at romanen handler om en skeiv karakter. Forholdet mellom romanens forside og bakside bidrar til å skape et helhetlig visuelt inntrykk hos leseren fordi baksiden og teksten, i likhet med forsiden, har hvit farge og blå skrift. På baksiden finnes også to sirkler der den ene, forut for fargene da disse opptrer motsatt, er identisk med sirkelen på forsiden. Dette resulterer i kontinuitet mellom romanens for- og bakside.

3.2 Litterære virkemidler

3.2.1 Torleif - romanens hovedkarakter

Torleif er romanens protagonist (hovedaktør). Romanen er skrevet i førstepersonforteller og synsvinkelen ses fra et innenfraperspektiv. I *Felefeber* er det hverken vekslende forteller eller skiftende synsvinkel. Michelsen (2018) skriver at gjennom bruk av førstepersonforteller får leseren kjennskap til hovedpersonens indre tanker og utfordringer, noe som ofte resulterer i at leseren får sympati med fortelleren (Michelsen, 2018, s. 56-81). Hovedpersonen Torleif forteller historien slik den oppleves fra *hans* interne synsvinkel. Slettan (2020) skriver at bruken av førstepersonforteller resulterer i en mindre objektiv fremstilling av handlingen, sammenlignet med tredjepersonforteller, da en tredjepersonforteller gir mulighet for en mer objektiv fremstilling (Slettan, 2020, s. 13-35).

En utfordring i bruken av førstepersonforteller i ungdomslitteratur er at fortellerstemmen fremstår for voksen og moraliserende (se kapittel 2.2). Slik jeg ser det, fremstår ikke førstepersonfortelleren i *Felefeber* for voksen eller moraliserende, men flust av musikkreferanser resulterer for meg i en tvil om en 18 år gammel gutt ville tenkt eller uttrykt seg på samme måte som Torleif. Sagt med andre ord: Ville en ungdom ha brukt de samme og like mange musikalske referanser som hovedkarakteren Torleif bruker? Eksempler på bruken

av slike referanser er «Latteren hans triller som en vibrato nedover bassen» (Hansson, 2023, s. 107) og «Hjertet dunker som beaten i en countrysang» (Hansson, 2023, s. 115).

Andersen (2019) skiller mellom karakterdrevne- og handlingsdrevne fortellinger. I karakterdrevne fortellinger drives fortellingen av karakterenes indre følelser og refleksjoner, mens i handlingsdrevne fortellinger er handlingen (for eksempel et drap) fortellingens drivkraft (Andersen, 2019, s. 29-30). *Felefeber* er en karakterdrevet fortelling (roman) fordi den drives fremover av karakterene, og særlig hovedkarakteren Torleifs, følelser og refleksjoner.

Krefter i konflikt og etablerte normgrunnlag kan sette sitt preg på fortellingsverdenen (Andersen, 2019, s. 109). *Felefeber* (2023) bygger på et etablert normgrunnlag der heteronormativet oppfattes som det mest riktige. Dette skaper utfordringer for den homofile hovedkarakteren. Krefter i konflikt ses mellom Torleif og Tallak og mellom Torleif og Stig-Rune. Dette fordi karakterenes ulike synspunkter og meninger synliggjøres gjennom konflikter.

Torleif er en dyktig felespiller og har som mål å komme inn på musikkhøgskolen (Hansson, 2023, s. 8, 48, 228). Han har utfordringer knyttet til usikkerhet, angst og lav selvtillit. Torleif blir raskt urolig, men når han mottar støtte fra andre lar han ikke uroen hindre han. Enkelte ganger glemmer han seg bort og tiden går fra han. Parallelt med dette har han noen ganger en ikke-eksisterende flaks. Torleif har tidligere inntatt medikamentet Cipraleks som brukes mot depresjon og angst (Hansson, 2023, s. 237). Torleif mistet, som nevnt i handlingsreferatet ovenfor, moren sin for to år siden og er, naturlig nok, redd for å miste goffa også. Sorgen etter morens dødsfall er en sentral del av tematikken i romanen. I etterkant av morens død forsøkte Torleif å ta livet sitt ved å drukne seg i Helvetesfossen. Dette har han i begynnelsen av romanen ikke fortalt til vennene Kim og Rada. Underveis i romanen blir Torleif mer åpen og forteller etter hvert om sitt tidligere selvmordsforsøk i Helvetesfossen (Hansson, 2023).

Et annet personlighetstrekk ved Torleif er at han gjentatte ganger tviler på sine egne evner. Selv om Torleif har skiftet strenger på fele siden han var 12 år gammel tviler han på om han får til å skifte streng på ei helt ny fele. Han vet hva som må til, men likevel tviler han (Hansson, 2023, s. 43). Goffa oppmuntrer Torleif. Oppmuntringen og forklaringen goffa gir fører til at det løser seg og omsider er fela klar for å leveres til musikk lærer Anne på folkehøgskolen.

3.2.2 Kronologi, tilbakeblikk og frempek

Felefeber har i hovedsak et lineært handlingsforløp, men de mange tilbakeblikkene, resulterer i brudd på kronologien. Det er litt «hopping i tid» mellom kapitlene, men handlingen flyter sakte av sted innenfor et tidsrom på noen uker. På bakgrunn av de mange tilbakeblikkene kan ikke romanen sies å ha en kronologisk diskurs. Michelsen (2018) skiller mellom begrepene *historie* og *diskurs* i fortellerteorien når han skriver at historie dreier seg om hva som fortelles, mens diskurs tar for seg hvordan noe fortelles (Michelsen, 2018, s. 68-69). Nedenfor viser jeg til noen eksempler på tilbakeblikk. I første eksempel tenker Torleif tilbake på en kveld der han overhørte foreldrene snakke om han:

- Det hadde vært så mye enklere for han hvis han var jente, sa mamma. – Tullprat, sa fatter. – Tøllef er gutt og sånn er det med den saken. – Ja, men det er lettere for jenter å være annerledes. Annerledes? – Ja, annerledes ... Spesiell. - Mener du sart?! Mamma sukka. – Tøllef er ikke som de andre gutta. Det veit du jo (Hansson, 2023, s. 222).

Dette tilbakeblikket får Torleif til å undre over om det hadde vært enklere å være jente:

Hadde det vært lettere å være jente? Lettere å passe inn i flokken. Formen. Være barn, vokse opp, bli gammel. Og innimellom det bli forelska, dumpa, gift, kanskje til og med skilt, før man blir putta i ei kasse og lagt til å råtne to meter under jorda, mens semitrailerne dunderer forbi på riksveien. Jeg veit ikke (Hansson, 2023, s. 223).

Videre erkjenner Torleif at det, for han, ikke er forlokkende å være jente. Han trekker så frem at en fordel ved å være jente ville være at det hadde vært lettere for faren å akseptere Torleifs manglende jaktinteresse. Foreldrenes samtale og Torleifs refleksjoner sammenfaller med Arntzen og Renolen (2018): I vår kultur er det mer akseptert at jenter beveger seg over i maskuline uttrykksformer og aktiviteter, enn motsatt (Arntzen & Renolen, 2018). I Lorentzen (2006) står det: «Når menn og kvinner gjør de samme tingene, er det mindre grunn til å karakterisere det i form av kjønnete adjektiver og karaktertypologier» (Lorentzen, 2006, s. 128). Nøyaktig hva foreldrene legger i «annerledes» og «sart» nevnes ikke eksplisitt. Er det Torleifs seksuelle orientering eller personlighet de refererer til? Nøyaktig når hendelsen fant sted vites heller ikke. Tidspunktet for samtalen kan ha innvirkning på foreldrenes siktemål i samtalen. Ett annet interessant tilbakeblikk vender tilbake til en nokså idyllisk og bekymringsfri barndom:

På korktavla hjemme henger det bilder av oss som leiker med barkebåter i bekken ved setra. Som holder opp fisk vi har fiska i Fagervannet. Brødre. Skulder ved skulder. Jeg husker ikke når Tallak og jeg slutta å være venner. Det skjedde vel en gang etter at han slutta å danse halling og før jeg flytta. Men nøyaktig når klarer jeg ikke å sette fingeren på. Nå skjærer hver eneste samtale vi har som ei ustemt fele (Hansson, 2023, s. 57).

Dette tilbakeblikket står i kontrast til Torleifs nåværende liv. Torleif skildrer her en nokså uskyldig og idyllisk barndom i sterk kontrast til hans nåværende relasjon til storebroren Tallak. Torleif forteller at han ikke husker nøyaktig når søskenforholdet ble kjølig. Han spekulerer ikke i årsaken til den vedvarende kjølige tonen mellom han og storebroren. Kanskje kan ulikheter og sjalusi sies å være en årsak? Eksempelvis at Tallak er sjalu fordi Torleif er en dyktig felespiller og i motsetning til han selv har startet et «nytt liv» i byen, eller at Torleif er sjalu fordi faren og broren har felles interesser, noe som fører til at Torleif får mindre tid alene med faren.

Usikkerhetsmomentet rundt søskenforholdet kan være opphav til at leseren trekker egne slutninger omkring brødrenes søskenforhold. Ifølge Andersen (2019) er uklarheter et kjennetegn på en god fortelling fordi det ikke-fortalte eller u-komplette skaper undring hos leseren (Andersen, 2019, s. 23). Wolfgang Iser (1926-2007) mente, i likhet med Andersen (2019), at uklarheter har positiv innvirkning på verkets kvalitet: For at fortellingen skal kunne oppleves meningsfull og helhetlig, er det nødvendig at leseren tar i bruk sin forestillingsevne til å fylle ut disse manglene (Michelsen, 2018, s. 67).

Andre uklarheter i *Felefeber* er hvorvidt det synliggjøres for de andre karakterene at Torleif faktisk er homofil etter den første folkemusikkpuben på stabburet, der fela ble ødelagt (Hansson, 2023, s. 172-183) og hva som er den egentlige dødsårsaken til Torleifs mor. Dødsårsaken (kreft) avsløres ikke før på side 198: «-Det tok litt av med netthandlinga etter at hu hadde den siste runden med cellegift» (Hansson, 2023, s. 198). Cellegift indikerer at hun døde av sykdom. Disse uklarhetene er med på å opprettholde leserens nysgjerrighet og gir anledning til å stille fortolknings spørsmål i en klasseromskontekst.

Frempek er det motsatte av tilbakeblikk og har som formål å gi et hint om den videre handlingen og dertil kunne bidra til en forestående tolkning (Claudi, 2010, s. 67). Et frempek som finner sted nokså tidlig i romanen er: «Jeg veit ikke hvorfor, men den siste uka har liksom navnet hans dukka opp hele tida» (Hansson, 2023, s. 7). Med «navnet hans» sikter

Torleif til goffa. Dette frempeket viser til at noe snart vil skje med goffa. Morgenen etter ringer Torleifs far, Jarle, for å fortelle at goffa har fått slag.

Et annet frempek oppstår når Torleif treffer Stig-Rune på bensinstasjonen noen timer før de første folkemusikkpuben på Stabburet. I forkant av dette utsagnet har Stig-Rune spurt Torleif om han skal ha *show* på stabburet. Torleif har svart at det er snakk om en vanlig folkemusikkpub. Deretter svarer Stig-Rune:

-En liten fugl kvitra noe annet, sier han. Så former han munnen til et slags kyss og slenger det etter meg. Hjertet holder pusten. Men hver eneste andre muskel i kroppen er spent. Han så oss, herregud, sjølsagt gjorde han det. Stig-Rune så at jeg kyssa Horimyo (Hansson, 2023, s. 163).

Dette kan vise til at Stig-Rune har sett Horimyo og Torleif kysse. Torleif blir raskt urolig og får en trang til å løpe vekk fra situasjonen som nettopp oppsto mellom han og Stig-Rune. Hva som vil skje som følge av Stig-Runes slengkyss, vites ikke umiddelbart. Dette frempeket åpner opp for tolkning, både hos den individuelle leser og kollektivt i en klasseromskontekst. Spørsmål som kan reflekteres rundt kan være relatert til hvilke følelser Torleif kjenner på nå og om eleven(e) tror at Stig-Rune er kapabel til å fortelle vennegjengen og de andre i Fittlausbygdi hva han har sett, og i så fall hvilke konsekvenser denne avsløringen vil få for Torleif.

3.2.3 Språk

Felefeber har et relativt lettforståelig språk, men de mange parallelle sporene innad i samme fortelling (hovedpersonens mange gjøremål) og bruken av tilbakeblikk bidrar til å skape større kompleksitet. Bruken av metaforer, symboler og tidvis poetisk språk er med på å styrke kompleksiteten ytterligere. Ifølge Nes og Slettan (2020) kan forfatteres valg av denne typen eksperimentering på et vis resultere i en form for modernisme i ungdomslitteratur (Nes & Slettan, 2020, s. 45). Et eksempel på poetisk språk finnes på side 86, når Torleif får en følelse av at han ikke lenger er velkommen hos Stig-Rune:

Stig-Rune ser på meg med de stålgrå øya sine. Det varer ikke lenger enn et sekund, men jeg merker med en gang at jeg ikke lenger er velkommen. Vinden har snudd. Det som en gang var en slags forsiktig solgangsbris, er blitt nordavind med storm i kastene (Hansson, 2023, s. 86).

Stig-Rune gir ikke eksplisitt uttrykk for at Torleif ikke lenger er velkommen, men sistnevnte opplever det likevel slik. Den poetiske skildringen av stemningen i vennegjengen er et interessant grep fordi den utbroderer og samtidig forsterker Torleifs opplevelse av stemningen som oppstår i kjelleren hos Stig-Rune.

Veksling mellom fortellerteknikkene referat, scene og skildring ses ofte i fortellinger (Michelsen, 2018, s. 69). I *Felefeber* finnes samtlige av de tre overnevnte fortellerteknikkene. Språket er ganske detaljert, og ofte er det særs lite som overlates til tilfeldighetene. Et eksempel på dette er Torleifs presise skildring av pålegget faren og broren har på brødiskivene sine. «Fatter spiste ei skive med skinke og rekesalat, og ei med Jarlsberg og paprika. Mens Tallak tok ei med peanøttsmør og ei med banan. Sånn har det alltid vært. Sånn kommer det alltid til å være» (Hansson, 2023, s. 37). Dette er et eksempel på litteraturviter Roland Barthes definisjon av virkelighetseffekten (Michelsen, 2018, s. 61). Hvilket pålegg Jarle og Tallak har på brødiskivene sine driver ikke handlingen fremover og har egentlig ingen betydning, sett bort i fra å skape en virkelighetsnær handling.

Torleif benytter til dels et muntlig språk med ungdommelig preg. *Felefeber* er skrevet på målformen bokmål og inneholder høyfrekvent bruk av a-ender (sida, dyna, skoa og så videre). I stedet for hodet, selv og dype, sier Torleif huet, sjøl og djupe (Hansson, 2023, s. 26, 36, 65). I likhet med nesten samtlige tekster inneholder *Felefeber* vekslings i bruken av parataktiske og hypotaktiske setninger, og setninger med for- og bakvekt. Veksling mellom setningers lengde er, ifølge Andersen (2019), med på å skape språklig rytme (Andersen, 2019, s. 120).

Andersen skriver at det i norsk litteratur er lang tradisjon for bruk av dialekt og unormert skriftspråk og at det også i anvendelse av særegne stilistiske trekk benyttes etnolekter og multietnolekter (Andersen, 2019, s. 116-117). Lånord er ord som i utgangspunktet ikke finnes i språket. De har siden blitt inkludert og oppleves ikke lenger som fremmede (Språkrådet, 2024b). Torleif benytter lånord fordi han tidvis trekker engelske ord inn i sitt ellers norske vokabular. De øvrige karakterene har noe forskjellig ordforråd, dialekt, og bruk av lånord. Nedenfor viser jeg til noen av karakterene som utmerker seg i sin språkbruk.

Goffas ordforråd indikerer at han er en eldre karakter, sammenlignet med de øvrige karakterene i *Felefeber*. Han benytter eksempelvis ord som «gymnas» (s. 66), «kjølt ned nepa» (s. 93), «figgur/figgur`n» (s. 44, 136, 155) og «doktor`n» (s. 102). Goffa har et rikt ordforråd, men bruker få samtidsreferanser sammenlignet med de øvrige karakterene (Hansson, 2023).

Kims ordforråd er preget av høy grad av lånord og har mange samtids- og musikkrelaterte referanser. I Kims vokabular finnes en kombinasjon av språkene norsk, engelsk og fransk. Samtalen mellom Kim og Torleif på side 249 eksemplifiserer Kims bruk av lånord. Kim sier til Torleif: «- Rendezvous her om tretti minutter?» Torleif forstår ikke hva han mener og Kim svarer: «- Du må gaye opp språket ditt en tanke, unge mann. Rendezvous er fransk for møtes på avtalt tid og sted» (Hansson, 2023, s. 249). Kim bruker her både norsk, engelsk (gay) og fransk (rendezvous) for å utrykke seg.

Bartender(ne) på stabburet benytter dialekt. «- He dikkon eit navn?» (Hansson, 2023, s. 173), «- Ka då, spør hu» og «- Eg hørte ikkje ka du sa [...]» (Hansson, 2023, s. 178) er eksempler som understreker deres dialektbruk. Hanssen (2010) skriver at dialektområdet som faller inn under samlebetegnelsen «fjellbygdsmål» omfatter mesteparten av Telemarksdistriktet. I dette området er store deler av eldre språktrekk bevart. Samtidig benyttes østnorske- og vestnorske trekk. Til forskjell fra østnorsk benyttes formene «e» og «eg» istedenfor «je» og «jæi» (Hanssen, 2010, s. 147-148). Handlingen i *Felefeber* kan på bakgrunn av omgivelsene og naturen som skildres, samt bruken av stedsnavnet Krossen (ei bygd i Vinje kommune), stedfestes til Telemarkdistriktet. Derfor er det interessant å sette bartenderes dialekt opp mot dialekter som brukes i dette området. Om det er den samme bartenderen som sier de overnevnte eksemplene og om de er ment til å være en lokal talemålsvariant i Fittlausbygdi vites ikke. Sammenlignet med de øvrige karakterenes talemål i Fittlausbygdi fremstår bartenderne på stabburets språkbruk annerledes da ingen av de andre karakterene har en lignende dialekt. I en klasseromskontekst kan det være interessant å reflektere rundt hvilke kjennetegn som ses i talemålsvariantene og hva elevene tror er bakgrunnen for karakterenes til dels forskjellige talemålsvarianter.

Felefeber er en roman full av samtidsreferanser og innehar også svært mange musikkrelaterte referanser, både i form av artister, verk og begreper knyttet til hardingfelespilling. Noen eksempler på samtids- og musikkrelaterte referanser hentet fra *Felefeber* (Hansson, 2023) er: Medier som Tinder (s. 6), Snapchat (s. 31) og Vipps (s. 64), høye strømpriser (s. 20), el-biler

(s. 50) og Fjordland-middager (s. 61), Ole Ivars og et kjent sitat fra dette bandet «-Du veit, en får værre som en er når en itte vart som en sku» (s. 8), samt Hellandfele og Venaasfele (s. 43). Bruken av samtidsreferanser og musikkrelaterte referanser synliggjør at *Felefeber* (2023) er en samtidsrealistisk ungdomsroman da referansene som brukes er referanser ungdom ofte vil ha kjennskap til forut for lesingen av romanen.

Torleif reflekterer flere ganger over hvem som antageligvis *veit* at han er homofil. Dette er en gjentakende bekymring hos han; «Jeg er nittini prosent sikker på at Anne veit» (Hansson, 2023, s. 119), «Jeg er hundre prosent sikker på at goffa ikke veit» (Hansson, 2023, s. 122), og «Jeg veit ikke om Tallak veit» (Hansson, 2023, s. 136). Gjentakelsene er med på å synliggjøre denne bekymringen som en særstør bekymring Torleif har. En annen gjentakelse dreier seg om Torleifs påståtte dame i byen (se kapittel 3.4 nedenfor).

I *Felefeber* benyttes rim flere ganger. «De sitter som de pleier. Fatter med nesa nedi Nationen. Tallak med nesa nedi telefonen» (Hansson, 2023, s. 37). Nationen og telefonen er, i likhet med de musikkrelaterte referansene og samtidsreferansene nevnt ovenfor, objekter som bidrar til å støtte opp under at *Felefeber* er en realistisk samtidsroman. Et annet rim finner vi på side 76: «Horimyo, Horidyo, raller Kim. – Hvis du ikke finner deg noen å ha et lite eventyr med kan det hende JEG må bli hora di, jo!» (Hansson, 2023, s. 76). Umiddelbart kan dette utsagnet virke som et nedlatende rim. Sett i sammenheng med Kims vokabular, er ikke utsagnet oppsiktsvekkende. Et tredje eksempel på rim er: «- Ja da, Rada» (Hansson, 2023, s. 213). Dette fremstår som et nokså tilfeldig rim, men rimet krydrer likevel språket på en interessant måte. Bruken av rim, spesielt i eksempelet på side 76, er med på å forsterke tematikken i romanen.

3.3 Torleifs relasjoner

I denne delen av analysen skal jeg se nærmere på forholdet Torleif har til personene⁶ i omgangskretsen sin. Romanen inneholder mange karakterer, derfor har jeg ikke anledning til å i detalj analysere forholdet Torleif har til samtlige. Jeg velger derfor å se nærmere noen av de mest sentrale karakterene innenfor tre grupper: 1) Torleifs familie: Far, bror og morfar (goffa), 2) Venner: Rada og Kim (fra internatskolen i byen) og Stig-Rune (barndomsvenn fra Fittlausbygdi), og 3) Kontakter innenfor folkemusikkmiljøet: Musikklærer Anne og gjestelæreren Horimyo.

De viktigste elementene i en fortelling er karakterene og handlingen (Andersen, 2019, s. 23). Forskningsspørsmål 1: «I hvilken grad bidrar hovedkarakterens omgangskrets til åpenhet og støtte omkring hans seksuelle orientering?» - knytter seg også til Torleifs relasjoner. Dette gjør at tyngden i analysen vil ligge i denne delen av analysen.

Andersen (2019) skriver at: «Den viktigste måten karakterene eksponerer seg på, er i relasjoner til andre» (Andersen, 2019, s. 35). Møter, konflikter eller konfrontasjoner er derfor viktige i analyse av karakterer. Gjennom karakterenes eksponering blir vi «kjent med dem», hva de representerer, hvilke særtrekk de har og hvilke egenskaper de besitter. Fortellermåten, altså måten fortelleren fremstiller karakterene, påvirker hvordan vi tolker karakterene (Andersen, 2019, s. 35).

En annen faktor som påvirker hvordan vi tolker karakterene i en fortelling er hva slags typer karakter vi har med å gjøre. Sterke karakterer kalles også individualiserte karakterer og kjennetegnes av sammensatte karakterer med flere sider og psykologisk dybde. Motpolen til denne karaktertyper er typifiserte karakterer, også kalt typer. Disse mangler psykologisk dybde, er ensidige og har få egenskaper (Claudi, 2010, s. 125). *Felefeber* har i hovedsak individualiserte karakterer og få typer, bortsett fra NAV-erne og Gunn på butikken. Disse fremstilles som mer stereotypiske karakterer fordi de besitter få egenskaper og særtrekk. Sterke karakterer i litteraturen gjør at behovet for identifikasjon blir desto vanskeligere å innfri hos leseren. Samtidig er de sterke karakterene med på å skape en forståelse av romanen som en realistisk samtidsroman, noe som er i tråd med sjangertrekkene (Nes & Slettan, 2020, s. 36-54).

⁶ Jeg velger å bruke termen «karakterer» fremfor personer heretter, da karakterer i høyere grad synliggjør at personene i romanen er fiktive (Michelsen, 2018, s. 73).

I tillegg til relasjoner til de menneskelige karakterene har Torleif en form for non-verbal relasjon til en elg han treffer i skogen gjentatte ganger. Elgen (Hansson, 2023, s. 113, 224) er et eksempel på det Andersen (2019) definerer som et særskilt og spesifikt symbol (Andersen, 2019, s. 126). Sett bort i fra for Torleif har elgen ingen felles betydning for de øvrige karakterene i romanen. På side 224 utdyper Torleif relasjonen han har til elgen:

Den elgen og jeg er to alen av samme stykke. Vi lever farlig tett på folk som ikke vil oss vel. Vi har blitt vant til å gjemme oss. Gå i ett med omgivelsene. For synes vi for mye, blir vi tatt. Så enkelt er det (Hansson, 2023, s. 224).

Om elgen er en reinkarnasjon etter morens dødsfall vites ikke, men de gjentakende møtene med elgen og dens rolle støtter opp under disse antakelsene. Elgen fungerer på et vis som en non-verbal støttespiller i Torleifs liv hjemme i Fittlausbygdi.

3.3.1 Goffa, Jarle og Tallak (familie)

Felles for disse tre karakterene er at de alle representerer Torleifs familie. De har dog en nokså ulik tilnærming til homofili og relasjon til Torleif (Hansson, 2023). For goffa er ikke homofili noe ukjent. Annar Nystøyl, goffas onkel, var selv homofil (Hansson, 2023, s. 195). Jarle og Tallak viser derimot, i noen grad, at de anser homofili som noe feil og fremmed.

Goffa, eller Torleif Nystøyl som han egentlig heter, er Torleifs morfar. Goffa har gråblå øyne og trives best i felemakerverkstedet sitt. Der arbeider han med briller på nesen. Goffa er en pålitelig karakter. Han bryter aldri avtaler (Hansson, 2023, s. 11-12, 44). Etter middag hjemme hos Torleif, faren og broren, følger Torleif goffa hjem. De vandrer i stillhet til goffas hus mens Torleif tenker:

Men det er forskjell på stillheten som er mellom goffa og meg, og den som er mellom fatter, Tallak og meg. Stillheten mellom goffa og meg er som fløyelen inne i feleskrinet. Det gjør godt at den er der. Den andre stillheten er som en høystemt kvint. På bristepunktet hele tida (Hansson, 2023, s. 27).

Sammenligningen mellom de ulike formene for stillhet er et synlig bevis på at Torleifs forhold til goffa skiller seg fra forholdet til Jarle og Tallak, i positiv forstand. Torleif opplever at han kan være seg selv når han er sammen med goffa. fordi han blir oppfordret til å være den han er. Denne oppfordringen gjentar goffa når Torleif har åpnet seg opp til han om sin seksuelle

orientering. Etter et besøk hos goffa dagen etter den første folkemusikkpuben på stabburet, da fela etter Torleifs tippoldefar ble knust, kjenner Torleif seg lettere:

Sjøl om Tallak er i sitt sedvanlige funk, og fatter er fatter, så føler jeg meg ti kilo lettere nå enn til morran i dag. Goffa veit at jeg er skeiv. Og han synes det er greit. Jeg er til og med ikke den første i familien. Annar var det. Annar Nystøyl (Hansson, 2023, s. 197).

Torleif sitter igjen med en lettelse ettersom goffa nå både veit og synes det er greit at Torleif er homofil. Goffa er både et forbilde og viktig en støttespiller for Torleif. Forholdet mellom Torleif og goffa er stabilt gjennom hele romanen. Goffa er den minst dynamiske karakteren av de jeg har valgt å analysere. Goffa har hverken skjulte eller ambivalente egenskaper, hvilket betyr at han faller inn under Andersens definisjon på statiske karakterer (Andersen, 2019, s. 34). Goffa er i tillegg til å være en statisk karakter også en rund karakter. Claudi (2010) definerer runde karakterer som karakterer med flere sider. Med det menes at karakteren ikke er ensidig fremstilt (Claudi, 2010, s. 125).

Gjennom interessen for feler og felespilling styrkes samholdet mellom Torleif og goffa. Til forskjell fra broren og faren, som har interesse for storviltjakt, vil Torleif heller spille fele. Fellesinteressen Jarle og Tallak har er med på å skape en distanse i forholdet mellom faren, broren og Torleif, men på tross av dette opplever ikke Torleif, slik jeg tolker det, at han fratras muligheten til å være den han er og dyrke sin interesse for felespilling. På side 29 reflekterer Torleif over deres forskjellige interesser: «Tenk at det finnes noen i denne verden som heller vil holde ei borse mot skuldra enn ei hardingfele» (Hansson, 2023, s. 29). Sammenligningen av ei borse og ei fele er interessant fordi de begge er essensielle bidragsytere i å muliggjøre utøvelsen av karakterenes forskjellige interesser og forme deres identitet.

En fraværende far er et motiv som forekommer ofte i barne- og ungdomslitteratur (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 77). Dette sammenfaller i noen grad med Birkeland (et al, 2018) som skriver at barne- og ungdomslitteraturen har lange tradisjoner for å skildre farsfiguren som en streng autoritet, men samtidig som en rettferdig idealfigur (Birkeland et al, 2018, s. 521-523). Torleifs far er ikke direkte fraværende, men Torleif har ikke et nært forhold til han. Torleif forteller at faren, Jarle, er «livredd for alt som er rart og annerledes» (Hansson, 2023, s. 82) og om relasjonen han har til faren meddeler Torleif:

Det ække det at jeg ikke snakker med han. Herregud. Vi ringes hver uke. Klokka seks på søndag. Etter middag. Før Dagsrevyen. Uansett om han er på sjøen eller hjemme. Det er da han ringer. Punktum» (Hansson, 2023, s. 9), og:

Men det er noe med fatter som får det til å stritte inni meg. Jeg klarer aldri å gi han det han vil ha. Ikke uten motstand. Kanskje det er fordi jeg aldri har fått noe gratis fra han. Så da blir hver jævla lille tjeneste payback, liksom (Hansson, 2023, s. 12).

Disse utsagnene er med på å synliggjøre at forholdet mellom far og sønn er utfordrende, men likevel stabilt ettersom de har jevnlig kontakt (over telefon, på grunn av at Torleif har flyttet ut av barndomshjemmet). Faren viser medfølelse for vanskelighetene Torleif opplever og unnskylder seg for at han ba Torleif om å komme hjem (Hanson, 2023, s. 185).

Medfølelsen Jarle viser når han unnskylder seg styrker Jarles posisjon som en rund karakter. Jarle er en rund karakter fordi han viser flere sider av seg selv. Han er, i likhet med goffa, også en statisk karakter. I motsetning til goffa uttrykker ikke Jarle eksplisitt støtte i Torleifs prosess med å stå frem som homofil. Avslutningsvis i romanen legger Jarle ei hånd på skulderen til Torleif. Han sier ingenting, men Torleif kjenner varmen fra hånden hans. Han klemmer om Torleifs skulder og nikker kort til Torleif, før han og Tallak kjører av gårde (Hansson, 2023, s. 279). Hvordan den videre kontakten med faren utspiller seg, får vi ikke vite. Jarle sier ikke eksplisitt, hverken her eller tidligere i romanen at han er imot homofili, men han er, som nevnt ovenfor «livredd for alt som er rart og annerledes» (Hansson, 2023, s. 82).

Tallak er Torleifs storebror. Han er to år eldre og i begynnelsen av 20-årene når handlingen i *Felefeber* finner sted. Torleif og Tallaks søskenforhold fremstår kjølig og med lite kommunikasjon. I forlengelsen av dette, gir romanen heller ingen indikasjoner på at Torleif og Tallak har snakket sammen etter at Torleif begynte på internatskolen i byen for to år siden. Det finnes få positive skildringer av Tallak i *Felefeber* (2023). En av dem er:

Noe av det jeg alltid har misunt broren min er kroppskontrollen hans. Han liksom bare flyter bortover gølv. Får alle trinna til å se uanstrengte ut. Dama er som smør i arma hans. Og som spelemann er han en drøm å følge. Jeg kjenner et lite stikk i brystet. Broren min har alltid bydd opp nøyaktig den han vil danse med. Har aldri måtte late som (Hansson, 2023, s. 175).

Ut i fra denne beskrivelsen får leseren inntrykk av at Tallak er flink til å danse og at han ikke opplever de samme utfordringene som Torleif fordi han slipper å late som at han har interesse for damer når han byr dem opp til dans. Sammenlignet med Jarle og goffa, er Tallak den mest dynamiske karakteren. Relasjonen mellom Tallak og Torleif får et oppsving etter den første folkemusikkpuben på stabburet i Fittlausbygdi fordi Tallak tar Torleif i forsvar (etter Stig-Runes beskyldning, se kap. 3.4.1) og roser han for sine musikklederegenskaper: «-Bra jobba, brutter, sier han og dunker meg i skuldra» (Hansson, 2023, s. 177). Utenom denne kommentaren retter Tallak ingen positive bemerkninger mot Torleif. Underveis i romanen blir relasjonen mellom Torleif og Tallak gradvis mer amper.

Tallak viser, sett bort i sin aggresjon rettet mot Torleif, lite følelser. Han uttrykker homofobi: «-Vesker er homo, sier han» (Hansson, 2023, s. 202). Lorentzen skriver at angst for å fremstå som homofil er en årsak til at mange menn unngår å vise følelser (Lorentzen, 2006, s. 123). Kanskje Tallak i frykt for å fremstå som homofil unngår å vise følelser? Tallaks utsagn om at vesker er homo fører til at brødrene begynner å slåss (Hansson, 2023, s. 202).

Senere i romanen viser derimot Tallak følelser når det kommer frem at han, i likhet med Torleif, også har det vondt som følge av morens dødsfall. Dette kommer eksplisitt frem på side 202. Med rødsprengte øyne hveser Tallak: «- Du dro, du. Din jævla feiging. Du bare dro!» (Hansson, 2023, s. 202). I stedet for å snakke om det vanskelige brødrene har opplevd og fremdeles opplever, blir stemningen nå mer amper enn tidligere. Avslutningsvis i romanen repareres ikke forholdet mellom brødrene. Dette åpner opp for tolkning hos leseren da det ikke kommer frem hvilken retning søskenforholdet tar. Kanskje Tallak «trenger litt tid» og senere kommer på talefot med Torleif, eller brytes det allerede snevre forholdet mellom brødrene for bestandig?

3.3.2 Kim, Rada og Stig-Rune (venner)

Disse karakterene representerer Torleifs vennegjeng på internatskolen i byen og hjemme i Fittlausbygdi. Arntzen og Renolen (2018) skriver at mange opplever det som vanskelig å stå frem med sin seksuelle orientering. Som en følge av dette velger enkelte å åpne seg om dette på noen nøye utvalgte arenaer (Arntzen & Renolen, 2018, s. 75). I *Felefeber* (2023) har hovedkarakteren Torleif valgt å åpne seg for vennene Rada og Kim på internatskolen i byen. Om vennene sier Torleif følgende: «For om jeg ikke trakk det beste loddet da jeg fikk familien min, vant jeg jagggu vennskapslotteriet» (Hansson, 2023, s. 33). Dette utsagnet tolker jeg som

at Torleif setter stor pris på vennene sine og anser dem som svært støttende for hans identitetsutvikling.

Kim Walle er den mest sentrale av de to ovennevnte da han tar større del i handlingen. I tillegg til å være den som kommuniserer mest med Torleif, er Kim også et forbilde for Torleif da han selv er homofil. Kim er en gutt med krøllete rødt hår og høy selvtillit. Han er ikke redd for å drite seg ut og han er, ifølge Torleif, «den beste til å sette ting i perspektiv» (Hansson, 2023, s. 7, 121). Kim oppfordrer Torleif til å stå frem som homofil (Hansson, 2023, s. 13, 248-249) og til å bli kjent med Horimyo. Samtidig uttrykker han en manglende forståelse for bygdemiljøet i Fittlausbygdi og utfordringene Torleif har med å stå frem som homofil i dette miljøet, noe som tydeliggjøres blant annet når Torleif sier:

Kim er bestekompisen min, sjølvsagt er han det. Men noen ganger er det akkurat som om han glemmer at jeg er meg, og at han er seg. For Kim ville det være helt naturlig å rope fra de høyeste topper og ned i de dypeste daler at han elsker noen. Han eier ikke skam. Kanskje er det sånn å vokse opp i byen? (Hansson, 2023, s. 256).

Her reflekterer Torleif over forskjellene mellom han selv og kameraten Kim. Sitatet viser også til at Torleif anser å vokse opp i byen som en fordel for å kunne utøve sin identitet uten store bekymringer for stigmatisering slik han opplever hjemme i Fittlausbygdi. Skeiv teori stiller seg bak en forståelse av kjønns- og seksualitetskategorier som sier at måten kjønns- og seksualitetskategorier forstås på endrer seg over tid og sted (Bolsø, 2010, se kapittel 2.3). Sett i sammenheng med Torleifs opplevelse kan dette tolkes som at en forståelse av seksualitetskategorier (i denne sammenheng homofili) varierer fra urbane til mindre urbane steder, og at dette, i tillegg til forskjellige personlighetstrekk, er med på å forklare hvorfor Kim og Torleif i ulik grad står frem med sine seksuelle orienteringer.

Venninnen Rada Marković kommer fra Bosnia og går medier og kommunikasjon på internatskolen i byen. Rada har langt mørkt hår og en skogkatt som heter Philip. Hun er feminist og gir klemmer med høy grad av intensitet (Hansson, 2023, s. 5, 238, 245). Rada er en relativt statisk karakter, sett bort i fra situasjon der hun blir opprømt etter å høre om Torleifs opphold i Fittlausbygdi. Når Rada får vite at Torleif har unnlatt å fortelle at han er homofil ved å kysse Wilhelmina (student ved folkehøgskolen), blir hun sur og smeller igjen døra etter seg (Hansson, 2023, s. 213).

I etterkant av denne krangelen blir Torleif bekymret for om Rada ikke lenger vil være venn med han (Hansson, 2023, s. 219). Tausheten mellom dem brytes når Torleif spør Rada og Kim om å møtes på biblioteket for å snakke sammen (Hansson, 2023, s. 235). Deretter forteller Torleif om sitt tidligere selvmordsforsøk i Helvetesfossen. Rada klemmer han og unnskylder seg implisitt for oppførselen. At Torleif velger å fortelle om denne hendelsen resulterer i at han føler seg sikker på at vennene er glad i «hele han». Torleif forklarer opplevelsen han sitter igjen med slik: «Det er utrolig godt å sitte sånn, tett, tett inntil venna sine. Og for første gang i historien være helt sikker på at de faktisk er glad i hele meg. Hele det brokete puslespillet som utgjør Torleif Tjønntaul» (Hansson, 2023, s. 238). I tillegg til å vise Torleif støtte når han forteller om selvmordsforsøket, bidrar Rada og Kim igjen til å støtte Torleif når de bestemmer seg for å bli med til Fittlausbygdi. Formålet med å reise til Fittlausbygdi denne gangen er at Torleif skal meddele til innbyggerne der, og spesielt Horimyo at han er homofil (Hansson, 2023, s. 264).

Vennegjengen i Fittlausbygdi består av de tre karakterene Stig-Rune (Stiger`n), Alf-Erik (Affe) og Magnus. Grunnen til at jeg kun ser nærmere på Stig-Rune i denne analysen er at hans oppførsel avviker fra de andres. Andersen (2019) skriver at til forskjell fra statiske karakterer, har dynamiske karakterer en mer sammensatt, mangfoldig og kompleks fremtoning (Andersen, 2029, s. 37). Stig-Rune er tilsynelatende grei med Torleif, men underveis i romanen kommer hans samtidig skjulte hensikter og ambivalente egenskaper frem. Dette gjør han til en dynamisk karakter. Stig-Runes opptreden og væremåte forandres underveis i romanen. I starten av romanen kommer han kun med stikk (Hansson, 2023, s. 19). Stikkene utvikler seg gradvis til verbal og fysisk utagering.

Stig-Rune er Torleifs tydeligste motstander. Samtidig fremstår han tidvis ikke som en motarbeidende karakter. Eksempler på dette er når Torleif inviteres til vorspiel og nachspiel hjemme hos han (Hanson, 2023, s. 69). Dette er med på å understreke at relasjonen mellom Torleif og Stig-Rune er eksisterende på tross av deres ulikheter og at Torleif ikke har vært hjemme i Fittlausbygdi de siste to årene. Om Stig-Rune unnskylder seg for sin oppførsel (se kapittel 3.4.1) i etterkant av handlingen som finner sted i romanen og om vennsapsrelasjonen mellom Torleif og Stig-Rune gjenopptas gir ikke romanen svar på (Hansson, 2023).

3.3.3 Anne og Horimyo (folkemusikkmiljøet)

Anne og Horimyo er begge tilknyttet akademiet, folkehøgskolen i Fittlausbygdi da de henholdsvis er lærer og gjestelærer ved skolen. Torleif har et godt forhold til musikk lærer Anne: «Gode Anne. Snille Anne. Anne som alltid var der da mamma var sjuk. Anne som alltid hørte på det jeg hadde å si. Alle tinga jeg aldri turte å si til mamma eller fatter. Eller noen andre» (Hansson, 2023, s. 52). Dette sitatet forklarer hvilken rolle Anne har hatt i Torleifs liv før han flyttet til byen.

Etter at Torleif flyttet til byen for å gå på videregående skole har imidlertid kontakten endret seg til enveiskommunikasjon. Torleif har trykket «liker» på alt Anne har lagt ut på Instagram, men han har ikke svart på meldingene hun har sendt (Hansson, 2023, s. 44). Når Torleif skal møte Anne igjen, etter to år borte fra Fittlausbygdi, er han nervøs. Nervøsiteten avtar raskt når Torleif blir møtt med Annes klingende latter og en god klem (Hansson, 2023, s. 50-51). Noen uker etter Torleifs besøk hjemme i Fittlausbygdi, reiser Anne til byen for å snakke med Torleif. Samtidig inviterer hun Torleif til den kommende folkemusikkpuben på buret i Fittlausbygdi (Hansson, 2023, s. 255). Denne gangen skal ikke Torleif være musikalsk leder. Anne er en viktig støttespiller for Torleif, både forut for handlingen (som musikk lærer, og samtalepartner i forbindelse med Torleifs mors dødsfall) og underveis i romanen. Hun forandrer hverken fremtoning eller væremåte underveis i romanen, hvilket betyr at Anne, i likhet med goffa, Jarle, Rada og Kim, er en statisk karakter. Hennes rolle som samtalepartner og støttespiller gjenopptas og opprettholdes gjennom hele romanen. I møte med Torleif uttrykker Anne varme og sympati.

Horimyo er Torleifs store forelskelse. Horimyo spiller hardingfele, kommer fra Japan og har en master i nordisk. Han har bustete hår, mørkebrune, nesten svarte øyne og gråsvarte roser tatovert oppover den ene armen (Hansson, 2023, s. 53-54). Siden Torleif er forelsket, vil han, naturlig nok, vise seg fra sin beste side overfor Horimyo. Dette resulterer blant annet i at han unngår å fortelle Horimyo om relasjonen han har til Tallak:

Men jeg tror ikke Horimyo kommer til å forstå forholdet jeg har til broren min. Det er så mye som blir lost i translation. Og jeg er redd for at han ikke kommer til å se på meg på den samme måten, hvis jeg sier noe stygt (Hansson, 2023, s. 133).

I frykt for å sette seg selv i et dårlig lys unngår Torleif å fortelle Horimyo om forholdet han har til Tallak da han er redd Horimyo ikke vil forstå (lost in translation). På dette stadiet i romanen vet ikke Torleif hva Horimyo føler. Han vet heller ikke om Horimyo, i likhet med han selv, er homofil. Disse usikkerhetsmomentene gjør at Torleif fremstår engstelig, noe han ofte gjør når nye, ukjente situasjoner oppstår.

Torleifs følelser for Horimyo sammenlignes flere ganger med musikk: «Hjertet dunker som beaten i en countrysang» (Hansson, 2023, s. 115) og «Hjertet mitt dunker som om det tramper takten til en halling». (Hansson, 2023, s. 118). At Torleif tar i bruk musikkreferanser for å beskrive følelsene han har for Horimyo er med på å understreke Torleifs store interesse for musikk, og særlig felespilling. Musikk og forelskelsen Torleif opplever synes å sette i gang sterke, gode følelser hos han. Eksempel 2, der hjertes dunking sammenlignes med en halling, fremstår for meg som at følelsene nå har blitt sterkere enn de fremsto i det første eksempelet, der hjertets dunking sammenlignes med beaten i en countrysang.

Torleif utvikler nokså intense og relativt raskt stigende følelser for Horimyo. Om Horimyo føler det samme for Torleif er et spenningsmoment som driver romanen. På side 150 tar dette spenningsmomentet en positiv vending: «-Kan jeg få lov til å kysse deg? spør han. Alle hårene på kroppen reiser seg. -Ja, hvisker jeg. Og så kysser vi. Og jeg bare veit at jeg aldri kommer til å bli det samme mennesket igjen». (Hansson, 2023, s. 150). At Horimyo spør Torleif om lov til å kysse han, er en bekreftelse på at Horimyo også har interesse for Torleif av romantisk og/eller seksuell art. I etterkant av kysset tenker Torleif: «For så lenge jeg kan kysse han og snuse inn dufta av furu, så betyr ingenting annet noe» (Hansson, 2023, s. 153). Dette er med på å skildre Torleifs intense forelskelse der Horimyo står i sentrum av Torleifs liv.

Nissen (2001) definerer forskjellen på homoseksualitet og homofili slik: «Homoseksualitet er noe vi gjør, mens homofili er noe vi er» (Nissen, 2001, s. 40). Torleif er både homofil og homoseksuell. Han forelsker seg i, og blir seksuelt tiltrukket av Horimyo. I *Felefeber* skildres både forelskelsen (homofili) og begjæret (homoseksualiteten) mellom Torleif og Horimyo sett fra Torleifs synsvinkel. I skeiv teori og i homo- og queerforskning er seksualitet et sentralt fokusområde (Eng, 2006, s. 136-149). Derfor er det relevant å se nærmere på hvordan seksualitet skildres i *Felefeber*.

En kveld Torleif ligger i sengen sin ser han på en video av Horimyo, publisert på hans YouTube-kanal. Torleif forteller: «Jeg får umiddelbart reisning. Han snakker på japansk, men det er teksta på engelsk. Herregud for et sexy språk japansk er, tenker jeg, også lar jeg hånda gli ned over magen, under dyna» (Hansson, 2023, s. 112). Romanens handling «hopper» deretter videre og fortsetter ved at et nytt kapittel begynner neste dag. Hva som egentlig skjedde videre, under dyna, vites ikke, men legger gode føringer for leserens tolkning.

Natten etter ettermiddagen da Horimyo besøkte Torleif og goffa i goffas felemakerverksted, får ikke Torleif sove. Han forteller: «Jeg får ikke sove et sekund den natta. Det er som om hele kroppen er elektrisk. Det hjelper ikke engang å runke. Dessuten har jeg gått tom for skitne sokker å tømme meg i» (Hansson, 2023, s. 140). Om Torleif har tatt med seg et fåtall av sokker hjem til Fittlausbygdi, eller om mangelen på skitne sokker skyldes at han har onanert mye de siste dagene, åpner opp for tolkning da romanen ikke gir eksplisitt svar på hva som er grunnen til mangelen på sokker forbeholdt dette formålet. Jeg velger å tolke situasjonen dit hen at forbruket av skitne sokker har økt på bakgrunn av Torleifs stigende følelser for Horimyo, og at mangelen på sokker derfor ikke er et resultat av at Torleif har pakket med seg for få sokker da han pakket bagen og reiste hjem til Fittlausbygdi.

Etter hvert som Torleifs følelser intensiveres, oppstår det også fysisk kontakt mellom Torleif og Horimyo. Torleifs første besøk hos Horimyo blir raskt avsluttet i det Marianne (lærer på folkehøgskolen) banker på døren og Horimyo innser at han har glemt kintsugi-kurset han er arrangør for. I det Torleif skal til å gå, trekker Horimyo han inntil seg og gir han et kyss. Torleif forteller: «Det går et støt gjennom magen, og jeg er glad for at jeg har på meg klærne igjen, ellers hadde han sett hvor gira jeg egentlig er» (Hansson, 2023, s. 154). I denne skildringen skildres Torleifs ereksjon implisitt. Torleif er gira, som han selv sier, men situasjonen utarter ikke fordi Torleifs besøk hos Horimyo avsluttes etter at Horimyo har beklaget seg for Marianne (Hansson, 2023, s. 153).

Slik jeg leser *Felefeber* opplever jeg at hovedkarakteren Torleifs opplevelser samsvarer med Engs sammenligning av homofil- og heterofil seksualitet. Eng (2006) skriver at homofil seksualitet ikke er så fjern fra heterofil seksualitet, sett bort i fra at det er seksualitet mellom personer av samme kjønn som utforskes (Eng, 2006, s. 136-149). Skildringen av hovedkarakterens seksualitet i samhandling med en karakter av samme kjønn fremstår for meg ikke annerledes, sammenlignet med seksualitet mellom karakterer av motsatt kjønn. At Torleif sammenligner følelsene han får med musikk, at han vil vise seg fra sin beste side og at han får ereksjon når han tenker på, eller er sammen med den han er forelsket i, er momenter

som kunne ha funnet sted uavhengig av om Torleif hadde vært homofil, heterofil, eller hatt en annen seksuell orientering.

Horimyos tilstedeværelse og forelskelsen Torleif opplever har en positiv innvirkning på Torleifs liv og gir, slik jeg ser det, Torleif en styrket motivasjon når han senere velger å stå frem som homofil (se kapittel 3.4.1). Horimyo er en viktig karakter fordi han i stor grad bidrar til å styrke Torleifs identitetsutvikling, og til å skape fortrolighet omkring sin seksuelle orientering. I en Instagram-melding til Torleif (Hansson, 2023, s. 247) skriver Horimyo at han selv levde flere år *i skyggene* før han sto frem som homofil. Metaforen «i skyggene» er et synonym for «skapet» som defineres av Nissen (se kapittel 2.3.1 og 3.4.1). Instagram-meldingen Torleif mottar bidrar til å skape identifikasjon med Horimyo (avsenderen av budskapet) fordi han får kjennskap til Horimyos til dels lignende erfaringer med å være homofil.

3.4 Heteronormativets synlighet i *Felefeber*

Torleif blir møtt med heteronormativet som ideal med det samme han ankommer hjembygda Fittlausbygd. Etter å ha gått av bussen, bestemmer han seg for å bestille en svart kaffe på den lokale kroa. Tanken om å bestille en cappuccino, som han egentlig har mest lyst på, streifer han, men han velger likevel å bestille en klassisk svart kaffe. Han angrer ikke da han raskt blir møtt med et utsagn om at det er bra at han ikke velger såkalt «homsekaffi». Dette blir sagt av Arvid, Stig-Runes far. Torleifs reaksjon er at han biter seg på innsiden av kinnene for så å kjenne blodsmak i munnen. Han forteller at ordet «homsekaffi» etser i ørene hans. Samtidig er han glad for at kameraten Kim ikke er tilstede i øyeblikket, for han hadde, ifølge Torleif, klikka i vinkel (Hansson, 2023, s. 19).

Det er ingen tvil om at denne situasjonen oppleves ubehagelig for Torleif. Dette er det første faktiske tegnet på at homofili oppleves som noe feil og fremmed i Fittlausbygd. Andersen (2019) skriver at: «Steder, omgivelser og situasjoner kan så å si *inneholde et affektivt register* som skaper en *normalitet* det er nesten umulig å stille seg utenfor. Og hvis man gjør det, vil det i seg selv skape affektive reaksjoner» (Andersen, 2019, s. 38). Videre skriver han at et affektivt rom kjennetegnes av et ganske konkret og lokalt fenomen som inkluderes i fortellingen. Det samme fenomenet finnes dog på et kulturelt og nasjonalt nivå (Andersen, 2019, s. 39).

Bygdemiljøet som skildres i Fittlausbygdi, der homofili blir ansett som noe feil og fremmed, er et affektivt rom i *Felefeber*. Torleif bryter med normaliteten i Fittlausbygdi fordi han avviker fra heteronormativet og dette skaper affektive reaksjoner, spesielt hos Stig-Rune og Tallak. Motstand mot de som ikke befinner seg innenfor heteronormativet er et «fenomen» som, i varierende grad, også ses utenfor romanen, både på kulturelt og nasjonalt nivå. Bygdemiljøet i Fittlausbygdi kan kort og enkelt forklares ved hjelp av et sitat fra dikteren Hans Børli (1918-1989): «I et trangt bygdemiljø skal det ikke mye til før du blir erklært for *itte vettug*. En smule mer intelligens enn gjennomsnittet kan være nok» (Hansson, 2023, s. 194). Dette sitatet sier Goffa til Torleif dagen etter hendelsen på buret, da fela etter Torleifs tippoldefar ble knust. Børlis sitat er med på å understreke holdningene til de som skiller seg ut i Fittlausbygdi. Med «de som skiller seg ut» refererer jeg ikke kun til homofile eller andre skeive. Torleifs mor fremstår, ut ifra Torleifs skildringer, også som ei dame som skilte seg ut i bygdemiljøet.

Torleifs far, Jarle, ønsker ikke å avvike fra normene som råder i bygdemiljøet. Jarle har løyet til sambygdingene i Fittlausbygdi og sagt at Torleif har jentekjæreste og at har feiret jul hos henne. Egentlig feiret Torleif jul hos Kim og året før fjoråret hos Rada. Denne hendelsen er med på å synliggjøre heteronormativet og forventningene knyttet til at man innenfor denne normen skal forelske seg i, og være sammen med en person av motsatt kjønn. En mulig teori om hvorfor Jarle har løyet er at i frykt for å bli sett ned på fordi sønnen ikke har jentekjæreste, forsøker han å beskytte seg selv og familiens omdømme i bygda. Denne teorien forutsetter at Jarle allerede har kjennskap til Torleifs seksuelle orientering da Torleif på dette tidspunktet i fortellingen ikke har avslørt at han er homofil. Løgnen om den påståtte dama i byen er opphavet til flere spørsmål og kommentarer i romanen.

I forkant av vorspielet hos Stig-Rune lurer Torleif på hvordan han skal kunne være sammen med de gamle kameratene Stig-Rune, Magnus og Alf Erik uten at de skjønner at han er homofil. Raskt trekker han en slutning om at kameratene tross alt har kjent han i seksten år uten å skjønne det. Likevel velger han noen klær uten det han omtaler som «altfor mye farge» (Hansson, 2023, s. 77). Utover kvelden bekymrer Torleif seg stadig over kameratenes tanker om han. Flere ganger trekkes ryktet om at Torleif har fått seg dame frem. Når han senere kommer hjem, får han ikke sove. Torleif reflekterer over hvorfor han nikket og spilte med, istedenfor å si: «Nei, jeg har ikke fått meg dame. Jeg kommer faktisk aldri til å få meg dame. Jeg er skeiv» (Hansson, 2023, s. 88). Refleksjonene fremstår her tydelige og presise, men sammen med Stig-Rune, Magnus og Affe våger han ikke å meddele det. Senere i romanen får

Torleif spørsmål om hvorvidt det stemmer at han har jentekjæreste i byen. Denne gangen fra Tallak: «Hakke du dame i byen? -Øøø, sier jeg» (Hansson, 2023, s. 155). Heller ikke denne gangen oppklarer han misforståelsen omkring den påståtte dama i byen, som ikke finnes.

Maskulinitet og femininitet betegner hvilke roller, verdier og forventninger som knyttes til kjønnene (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 87). Maskulinitetens performative væren (Lorentzen & Mühleisen, 2006, s. 56-58) gjør seg synlig gjennom maskuline handlinger bi-karakterene gjennomfører: Jakt, snakke om jenter (istedenfor et kjønnsnøytralt begrep som kjærester) og slåssing. Karakteren Kim bryter med dette da han har en mer feminin fremtoning. Eksempelvis drar han på spa. Torleif blir ufrivillig en del av den maskuline performative væren gjennom slåssingen som oppstår på stabburet (Hansson, 2023, s. 178-179). Umiddelbart skaper han ikke en alternativ posisjon for seg selv i lys av situasjonen som oppstår. I forlengelsen av dette er det viktig å ikke trekke for klare likhetstegn mellom homofile og feminin væremåte da det ikke nødvendigvis er sammenheng mellom seksuell orientering og fremtoning (Arntzen & Renolen, 2018, s. 19).

Mangel på infrastruktur i distriktene fører til fraflytting, noe som videre kan resultere i gubbeforsamling og et mannsdominert miljø (Gramvik, 2023). Kanskje er mangel på infrastruktur i Fittlausbygdi opphavet til Arvids utsagn: «-Kanke du ta med guttungen når du drar tilbake til byen? Han kunne trenge litt omgang med *nokon simlur?*» (Hansson, 2023, s. 20). Dette sier Arvid til Torleif når sistnevnte ankommer Fittlausbygdi. Sett borti i fra studentene ved akademiet er det ingen kvinnelige karakterer i slutten av tenårene eller i begynnelsen av tjueårene i Fittlausbygdi. Kanskje Fittlausbygdi er ett navn som signaliserer gubbeforsamling i ei mannsdominert bygd, der målet er å få jentekjæreste og derav oppsto navnet Fitt-la-us-bygdi?

I begynnelsen av romanen kan det virke som at Fittlausbygdi ikke er det faktiske navnet på bygda Torleif vokste opp i. Kan Fittlausbygdi være et ord Torleif tar i bruk som en del av hans ungdomsspråk? Eller er bygdas navn en form for opprør mot stedet han har flyttet fra og egentlig ikke hadde tenkt å vende tilbake til? Om Fittlausbygdi og bygdemiljøet sier Torleif følgende: «I Fittlausbygdi har jo tida stått stille. Der tror de jo fremdeles det er kriminelt å være skeiv» (Hansson, 2023, s. 270) og «For det er noe med denne bygda, disse folk, denne scena» (Hansson, 2023, s. 273). Disse to sitatene er med på å forklare hvordan Torleif opplever atmosfæren hjemme i Fittlausbygdi. Det er imidlertid ingen andre stedsnavn som brukes som synonym for Fittlausbygdi. Dette styrker troverdigheten om at Fittlausbygdi er bygdas faktiske navn.

3.4.1 Torleif kommer ut som homofil

Nissen (2001) bruker metaforen «skapet» når han snakker om å stå frem med sin seksuelle orientering. «Skapet» er en beskrivelse av mange lesbiske og homofiles livssituasjon. I metaforen om skapet anses skapet som et mørkt og lukket rom der noe kan gjemmes bort og skjules. Skapet impliserer dermed en interesse som finner sted i skjul. Denne metaforen brukes også i andre dagligdagse sammenhenger. Nissen trekker frem eksemplene «skaptrønder», «skapkristen», «skapbassist», og «skaproyalist» (Nissen, 2001, s. 46).

Prosessen med å komme ut av skapet påvirkes av en rekke faktorer knyttet til personlighet og livssituasjon. Utdannelse, sosialt nettverk, bosted, yrke og økonomi er noen av faktorene (Nissen, 2001, s. 48). Videre skriver Nissen at å komme ut av skapet er en vesentlig del av homofil identitetsutvikling da seksuell orientering er en vesentlig del av ens personlighet (Nissen, 2001, s. 102). I prosessen med å stå frem som homofil opplever Torleif overvekt av støtte. På den ene siden står goffa, Anne, Horimyo, Kim og Rada, på motsatt side er vennegjengen med Stig-Rune i spissen, faren Jarle og broren Tallak, samt opplevelsen Torleif har av det resterende bygdemiljøets i Fittlausbygdi og deres fordommer mot homofile.

Under den første folkemusikkpuben på stabburet, når Torleif er vikarierende musikalsk leder, avslører Stig-Rune at han har sett Torleif og Horimyo kysse. Avsløringen fører til at Tallak «drar til» Stig-Rune, slik at han begynner å blø neseblod (Hansson, 2023, s. 179). Torleif forbereder seg på at han også skal få bank, men i stedet er det fela som får gjennomgå. Fela etter Torleifs og Tallaks tippoldefar. Tallak tar så Torleif i forsvar. Han legger hendene sine rundt Torleifs skuldre og drar han bort fra Stig-Rune. Deretter blir Stig-Rune kastet ut av vaktene på stabburet. Kameratene Magnus og Affe følger frivillig etter. Torleif setter deretter kursen mot Horimyos hus (Hansson, 2023, s. 180), men Horimyo åpner ikke og Torleif legger på sprang i retning Helvetesfossen. Torleif tenker: «Ta meg, tenker jeg. Sluk meg. Tilintetgjør meg. Bare gjør hva enn som kreves for at den følelsen jeg har inni meg skal forsvinne» (Hansson, 2023, s. 181). Denne situasjonen viser til at Torleif på ny ønsker å forsvinne og tilintetgjøres i elva, noe han også ønsket (og forsøkte) i etterkant av morens død for to og et halvt år siden (se kapittel 3.2.1).

Tilbake på internatet, etter høstferien i Fittlausbygdi, føler Torleif seg fortapt: Fela er ødelagt, han har ikke egentlig kommet ut av skapet og opptaket til musikkhøgskolen er rett rundt hjørnet. Etter å ha lest biografien om Kim Friele og spilt *Felefeber* (1994) på biblioteket får Torleif en form for åpenbaring. Han bestemmer seg for å reise hjem til Fittlausbygdi og spille *Felefeber* (1994) for Horimyo på folkemusikkpuben Anne har invitert han til (Hansson, 2023,

s. 261). Dette er et nytt vendepunkt i den ellers nokså triste stemningen. Rada og Kim blir med og støtter Torleif (Hansson, 2023, s. 264-265).

Avslutningsvis i romanen, under den andre folkemusikkpuben på stabburet, avslører Torleif hemmeligheten han har båret så lenge på. Torleif spiller *Felefeber* (1994) på buret som avtalt og i det slåtten går mot slutten, roper han: «HORIMYO! JEG ELSKER DEG» (Hansson, 2023, s. 277). Torleif forsøker å få øye på Horimyo, men i stedet ser han Tallak og Jarle. Tallak forlater lokalet og går mot bilen sammen med ei dame. Torleif får en trang til å løpe, men ved utgangen stanser faren han.

Avsløringen om at Torleif er homofil fører til at Tallak sender Torleif en krass reaksjon. Tallak sier: «Det er greit at du er homo, asså, snerrer Tallak da han ser meg. – Men er du nødt til å rope det så jævla høyt?» (Hansson, 2023, s. 278). Denne reaksjonen kan tolkes som at lillebrorens seksuelle orientering ikke oppleves som et problem for Tallak. Snarere er det valget om å avsløre at han er homofil fremfor de mange tilskuerne på folkemusikkpuben som igangsetter Tallaks reaksjon. Torleif forsvarer sitt valg når han svarer: «- Jeg er nødt til å rope jævlig høyt at jeg er homo, for det er jo ingen andre som gjør det i denne forpulte bygda (Hansson, 2023, s. 278). Dette viser igjen til at heteronormativet råder i Fittlausbygdi. Torleifs svar gjør Tallak stum. Deretter kommer Jarle bort og legger lydløst ei hånd på skulderen til Torleif for så å gi Torleif et nikk. Jarle og Tallak forlater så parkeringsplassen utenfor stabburet (Hansson, 2023, s. 279).

Like etterpå kommer en bil kommer kjørende inn på parkeringsplassen og til Torleifs store overraskelse er det goffa og Horimyo som sitter i bilen. Horimyo har sett Torleif fremføre *Felefeber* på stabburets direktesending av folkemusikkpuben og deretter skyndet seg av gårde for å treffe Torleif. De overrasker Torleif inne på buret med at godfela, etter Torleifs tippoldefar, er reparert (Hansson, 2023, s. 279-281).

Selv om Torleif i hovedsak opplever støtte under prosessen med å stå frem som homofil, er det ikke sikkert han hadde stått frem dersom Horimyo ikke hadde ankommet Fittlausbygdi og tatt del i handlingen i *Felefeber*. Ifølge Nissen kan det for noen være lettere å stå frem som skeiv dersom man allerede har en kjæreste (Nissen, 2001, s. 48). På bakgrunn av Torleifs personlighetstrekk anser jeg Horimyos tilstedeværelse som essensiell for hans løsrivelse fra skapet.

3.4.2 Veien videre

Felles for de fleste som kommer ut av skapet er en opplevd befrielse som gir større mulighet til å etablere ekte og likeverdige relasjoner med andre mennesker. At noen går i bresjen og står frem med sin seksuelle orientering (utenfor heteronormativet) er med på å bidra til at de som ikke har kommet ut av skapet finner noen å identifisere seg med (Nissen, 2001, s. 101). I begynnelsen av *Felefeber* (2023) identifiserer Torleif seg med kameraten Kim, tross deres ulike personlighet og synspunkter. Etter hvert åpner også Horimyo seg for Torleif og forteller om sine opplevelser og erfaringer relatert til å være homofil i Japan. Antageligvis resulterer løsrivelsen fra skapet i at Torleif opplever befrielse og dertil større mulighet for å etablere ekte og likeverdige relasjoner.

I slutten av romanen ses en mer selvstendig Torleif som står opp for seg selv. Dette er, ifølge Samoilow og Myren-Svelstad et vanlig fellestrekk i ungdomslitteratur der hovedpersonen ofte går igjennom en form for krise eller en stor omveltning i livet (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 76). Ved å stå frem som homofil står Torleif ovenfor en omveltning i livet. Den største omveltningen skjedde riktignok allerede da Torleif oppdaget at han forelsker seg i, og tiltrekkes av personer av samme kjønn.

Avslutningsvis i *Felefeber* (2023) befinner Torleif seg på den andre folkemusikkpuben på stabburet i Fittlausbygdi. Etter å ha møtt goffa og Horimyo på parkeringsplassen, går de sammen inn på stabburet. Det spilles opp til pardans og Torleif ønsker å danse, men Horimyo er usikker på om han vil mestre dansingen. Romanen avsluttes i det Torleif sier: «Bare følg meg, sier jeg» (Hansson, 2023, s. 283). Utsagnet kan tolkes på flere vis. Først og fremst er det nok i dansen Torleif ønsker å ha følge med Horimyo, men det kan også bety at han vil ha Horimyo ved sin side fremover. Romanen har en åpen slutt fordi leseren ikke får kjennskap til hvordan det går videre med Horimyo og Torleif, eller hvordan kontakten mellom Torleif, Jarle og Tallak utspiller seg.

Den franske filosofen Élisabeth Badinter (1944-) mener at gjennom å ta avstand fra noe man ikke er, utvikles en egen selvstendig identitet (Badinter, 1995/1997). Torleifs identitet videreutvikles ved at han tar avstand fra noe han egentlig ikke er, nemlig heterofil. I siste del av romanen setter han seg selv i sentrum og legger bort tankene om hva de andre i Fittlausbygdi måtte mene om han. Mot slutten av romanen har Torleifs identitetsutvikling ført til at han fremstår tryggere og mer synlig enn tidligere da han i begynnelsen av romanen fremstår som en mer usikker karakter (se kapittel 3.2.1).

3.4.3 Identitetsutvikling i tråd med Butlers tilnærming til identitet?

Torleifs identitetsutvikling i *Felefeber* (2023) gjenspeiler i noen grad Judith Butlers syn på identitet. For Butler anses identitet som en betinget konstruksjon. Den fremstår stabil, men er likevel foranderlig og formbar (McCann & Monaghan, 2020, s. 119-120) Gjennom å ta del i sosiale og kulturelle handlinger, videreutvikler Torleif sin interesse for felespilling og opplever en altoppslukende forelskelse, noe som bidrar til å utvikle Torleifs identitet.

Butler er opptatt av hva som skal til for å oppløse identitetskategorier slik at de mister sin eksistens (Jegerstedt, 2008, s. 74-86). Til forskjell fra Butler er ikke Torleif eksplisitt uenig i hverken identitetskategoriene eller deres eksistens. Slik jeg tolker *Felefeber* (2023) opplever Torleif at det er greit at identitetskategorier som «homofil» og «skeiv» eksisterer. Torleifs «problem» er å plassere seg innenfor en slik kategori på en måte som gjør at omverdenen får kjennskap til hans seksuelle orientering. Sagt med andre ord: Han har problemer med å komme ut av skapet, ikke å erkjenne at han er homofil. Problemene han har er dermed ikke relatert til identitetskategoriene i seg selv.

At identitet er en «gjøren heller enn væren» og at identiteten vår dermed blir er en effekt fremfor årsak (McCann & Monaghan, 2020, s. 124-125) kjennetegnes blant annet ved at Torleif «gjør» sin identitet gjennom å vise sin kjærlighet for Horimyo. I *Felefeber* (2023) legges det mer vekt på hvordan Torleif *gjør* sin identitet i samspill med andre fremfor hvordan han *er* et medlem av en identitetskategori. I *Felefeber* spekuleres det ikke i årsaken til at Torleif er homofil. Dermed er det utfordrende å ta et standpunkt omkring hvorvidt romanen er tuftet på et essensialistisk- eller konstruktivistisk syn på seksuelle orienteringer.

4. Didaktisk drøfting: *Felefeber* (2023) i undervisning på ungdomsskolen

For å, i større grad, belyse hva som gjør romanen aktuell i undervisning har jeg valgt å inkludere en didaktisk drøfting som en del av denne masteroppgaven. Didaktikk kan defineres som undervisningslære og dreier seg om innhold (hva), metode (hvordan), mål og begrunnelse for målene (hvorfor) i undervisningsopplegget som tas i bruk (Bakken, 2023, s. 139). Dette kapittelet er ment til å besvare masteroppgavens andre forskningsspørsmål: Hvordan kan lærere legge til rette for undervisning som inkluderer *Felefeber* (2023) og samtidig fremmer demokrati og medborgerskap?

Å arbeide med én roman, istedenfor mange små utdrag fra forskjellige romaner, er med på å støtte opp om begrepet dybdelæring som nevnes i Læreplanverket for Kunnskapsløftet (2020). Dybdelæring går ut på at undervisningen går mer i dybden, slik at elevene får en bredere (dypere) kompetanse (Kunnskapsdepartementet, 2017). Ved å utarbeide et undervisningsopplegg som både inkluderer mål fra overordnet del og læreplanmål innenfor konkrete fag (norsk, samfunnsfag og musikk) legger man som lærer et godt utgangspunkt for at elevene når flere læreplanmål innenfor et og samme prosjekt.

Det er ingen tvil om at mulighetene er mange når lærere skal bruke «skeiv litteratur» i undervisning som fremmer demokrati og medborgerskap på ungdomsskolen. Litteratur kan arbeides med ved bruk av litterære samtaler, gruppearbeid og lesestrategier (Slettan, 2020), eller ved å utarbeide opplegg som inkluderer tverrfaglig arbeid på tvers av fag (eksempelvis norsk, samfunnsfag og musikk). Forfatterbesøk og bokbad kan også vurderes. Jeg kommer ikke til å gå nærmere inn på hvilke undervisningsopplegg som er, eller kan være, aktuelle, da drøftingen heretter vil sette søkelys på læreren som aktør istedenfor den konkrete undervisningen. Jeg har valgt å la kapittelet være relativt kort da jeg allerede har drøftet litt underveis i analysen ved å reflektere rundt noen av aspektene ved *Felefeber* som kan undersøkes nærmere i en klasseromskontekst. På bakgrunn av at denne masteroppgaven skrives innenfor studieprogrammet «Grunnskolelærer 5.- 10. trinn», legger drøftingen til grunn at den implisitte undervisningen som drøftes vil foregå i ungdomsskolen.

4.1 Lærerens rolle i planlegging av undervisning som inkluderer skeiv tematikk og det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap

I klasserommet finnes det mange forskjellige identiteter. Det er derfor viktig å ha bevissthet rundt mangfoldet vi er omgitt av i dagliglivet (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 74). I undervisning er det viktig at læreren unngår å synliggjøre identitetskategorier gjennom bruk av termer som «vi» og «de andre», da dette er med på å bidra til stigmatisering ovenfor de som ikke identifiserer seg med majoriteten. Bruken av korrekte begreper og et rikt begrepsapparat er ikke nok i seg selv. Uansett hvilket begrep eller «merkelapp» som brukes om noen eller settes på noen vil ikke begrepet i seg selv være nok for å forklare hvem de er.

Som lærer er man med på å danne og utdanne fremtidens voksne og gjennom undervisning med solid faglig forankring blir elevene rustet til å bli selvstendige samfunnsborgere.

Kjønnsstatikk og seksuelle orienteringer er (som nevnt i kapittel 1.2) ikke et eksplisitt lærermål i hverken overordnet del av Læreplanverket for Kunnskapsløftet (2020) eller i kompetansemål for norskfaget, men gjennom dagsaktuell undervisning som inkluderer litteratur og utfordringer knyttet til å avvike fra majoriteten (i denne sammenheng heteronormativet) får elevene øvd på å sette seg inn i andres livssituasjon. For at elevene skal kunne bli gode medborgere, er det viktig at de får øvd på å reflektere over hvilken betydning relasjoner til andre kan ha og hvordan relasjoner kan bidra til å styrke medborgerskap.

I likhet med Viig (et al, 2020) anser jeg det som viktig at de tre tverrfaglige temaene Folkehelse og livsmestring, Demokrati og medborgerskap, og Bærekraftig utvikling, nevnt i overordnet del av læreplanen (LK20), ses i sammenheng. Valget av et tverrfaglig tema i undervisning behøver ikke nødvendigvis å utelukke et annet. Når skeiv tematikk og litteratur skal inkluderes i undervisning, kan det være hensiktsmessig å koble inn flere av de tverrfaglige temaene. I denne oppgaven valgte jeg å trekke inn demokrati og medborgerskap på bakgrunn av at Torleifs relasjoner vektlegges i analysen, noe jeg knyttet opp mot medborgerskap gjennom å vise til at medborgerskap kan forstås som danning eller identitetsutvikling (Haukanes & Berdinesen, 2023, s. 23-24).

Undervisning som retter seg mot temaet seksuell orientering vil potensielt kunne være både kontroversielt og emosjonelt og for noen elever og lærere og også sensitivt fordi det berører deres personlige liv. Undersøkelsen fra 2020 som viser at temaene religion, seksualitet og rasisme er de temaene flest lærere unngår i sin undervisning i frykt for å støte elever (Jelstad, 2020), er med på å synliggjøre hvorfor det er relevant å drøfte lærerens rolle i planlegging av undervisning som omhandler seksuell orientering.

Goldschmidt-Gjerløw (et al.) og Svendsen skriver om kjærlighetens pedagogikk - en form for pedagogikk som er tuftet på solidaritet og likeverd (Goldschmidt-Gjerløw et al, 2022, s. 11-12; Svendsen, 2022, s. 189-206). For at kjærlighetens pedagogikk skal kunne bidra til å styrke den didaktiske kvaliteten, anser jeg, i likhet med Goldschmidt-Gjerløw og Svendsen (2022) gode lærer-elev-relasjoner som essensielle. Gode lærer-elev-relasjoner vil kunne åpne opp for større åpenhet, flere refleksjoner og diskusjoner i klasserommet, noe som videre vil kunne støtte opp under identitetsutvikling.

Svendsen trekker frem aspekter som kan påvirke lærere i prosessen med å planlegge og gjennomføre undervisning som tematiserer kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema (Svendsen, 2022, s. 189-206). Ett aspekt handler om læreres redsel for å si eller gjøre noe feil i klasserommet. En årsak som brukes for å forklare hvorfor lærere bekymrer seg for å si noe feil er frykten for å såre elever. Ved å anerkjenne seg selv som lærende senkes terskelen for hvorvidt det skaper ubehag å trå feil. Et annet aspekt handler om frykten for at elever påvirkes til å endre sitt kjønn eller sin seksualitet gjennom undervisning (Svendsen, 2022, s. 198). Ved å belyse skeiv tematikk, kan elever bli påvirket. Hvorvidt elevene blir påvirket av denne typen tematikk i undervisning vil variere, men frykten for å si noe feil eller såre elever bør ikke resultere i at tematikken utelates fra undervisning.

Uavhengig av hvordan undervisningen legges opp anser jeg det som viktig at lærere som underviser om skeiv tematikk, og demokrati og medborgerskap, kjenner elevgruppen godt og dermed evner å forutse eventuelle reaksjoner eller diskusjoner som vil kunne oppstå i klasserommet. En annen viktig faktor er å være kjent med oppdatert kunnskap som omhandler skeiv tematikk. LGBTQ+-feltet er et felt i rask endring og derfor er det viktig at lærere besitter oppdatert kunnskap når tematikken trekkes inn i undervisning. Raske endringer i samfunnet, som Svendsen (2022, s. 198) og Viig (et al, 2020, s. 21) nevner vil kunne føre til at det for lærere kan oppleves både spennende og utfordrende å skape undervisningsopplegg som er dagsaktuelle og dermed ikke inneholder utdatert materiale. Elevens erfaringer vil i noen grad være relevante dersom de selv ønsker å dele dem i klasserommet. Det kan virke som en åpenbar faktor at lærere må være kjent med oppdatert kunnskap om tematikken som utforskes i undervisning. Jeg velger likevel å nevne det da skeiv tematikk (som nevnt i kapittel 2.4.2) er et felt i rask endring.

Innføringen av den nye opplæringsloven som trer i kraft 1. august 2024 (Utdanningsdirektoratet, 2023b) vil kunne påvirke læreres planlegging og gjennomføring av undervisning som omhandler kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema i den fordi de, i

større grad enn tidligere, må være varsomme med å undervise på måter som kan fremstå forkynnende. I stedet skal undervisningen ha en åpen og utforskende tilnærming.

Som tidligere nevnt risikerer skeive dødsstraff i en del afrikanske og arabiske land dersom de har sex med likekjønnede personer. Noen kommer til Norge og søker asyl på bakgrunn av sin seksuelle orientering. I Russland og deler av Øst-Europa har skeive såkalt lav status (Johansen, 2019). Det vil også finnes elever i et norsk klasserom som har holdninger som sammenfaller med majoritetens holdninger i landet og kulturen de, eller deres forfedre, er oppvokst i. Det er viktig å understreke at motstand mot skeiv tematikk finnes også blant etnisk norske elever og foreldre. Dette har ikke nødvendigvis sammenfall med religion og opprinnelsesland. Ikke minst er motstand mot homofili sentralt i *Felefeber* (2023) der hovedpersonen opplever stigmatisering på bakgrunn av sin seksuelle orientering. Negative holdninger til mangfoldige seksuelle orienteringer, og særlig homofili, kan gjøre det utfordrende for lærere å undervise om denne tematikken. De kan bli møtt med motstand av elever og foreldre. Som lærer har man et mandat til å undervise uavhengig av egne tanker og refleksjoner om tematikken. Dette betyr at uavhengig av hva læreren selv mener, er hen pliktet til å gi elevene undervisning som sørger for at elevene oppnår kompetansemålene i læreplanen (Læreplanverket for Kunnskapsløftet, 2020).

I planlegging av undervisning som fremmer demokrati og medborgerskap og skeiv tematikk kan Lewis' kriterier (se kapittel 2.1.1) være nyttige. Disse kriteriene viser til fire kriterier Lewis mener er viktige: 1) karakterene bør ikke ha en traumatisk «komme ut av skapet»-opplevelse, 2) litteraturen bør skildre en LGBTQ-person som er trygg i sin identitet, 3) LGBTQ-karakterene skal ha et støttende felleskap rundt seg og 4) litteraturen skal kunne fungere som en identifikasjonsfaktor for de som er eller lurer på om de er skeive (Lewis, 2015, s. 52-57). Å oppfylle alle disse kriteriene i utvelgelsen av litteratur med skeiv tematikk til bruk i undervisning anser jeg som komplisert. Dette fordi utvalget av LGBTQ+-litteratur vil begrenses betraktelig, noe som vil resultere i at litteratur som innehar høy litterær kvalitet utelukkes fordi samtlige kriterier ikke oppnås. Som et kompromiss kan lærere velge å vekte noen av kriteriene.

I *Felefeber* (2023) oppfylles de to sistnevnte kriteriene: Hovedkarakteren Torleif opplever å ha et flertall av støttende karakterer rundt seg og romanen vil kunne fungere som en identifikasjonsfaktor for elever som (fult og helt eller delvis) befinner seg i lignende situasjoner. På tross av at kun to av Lewis' kriterier sammenfaller med handlingen i *Felefeber*

(2023) velger jeg å trekke en slutning om at *Felefeber* er aktuell i undervisning som tar for seg skeiv tematikk i ungdomslitteratur.

Som et siste ledd i drøftingen vil jeg trekke frem noen aspekter som er spesielt viktige i planlegging av undervisning som inkluderer den utvalgte ungdomsromanen *Felefeber* (2023). I *Felefeber* skjer det mye på en gang; Torleif sørger over tapet av moren som gikk bort for to år siden, han skal stå frem som homofil, passe på guffa som har fått slag og samtidig være vikarierende musikalsk leder på folkehøgskolen. Parallelt med dette forsøker han å holde digital kontakt med vennene Rada og Kim. At det skjer mye på en gang i en ungdoms liv er ikke uvanlig (Slettan, 2020, s. 13-35), men vekslende handling gjør det utfordrende for leseren å følge romanen. I planlegging av undervisning anser jeg det derfor som viktig at læreren setter av nok tid til arbeid med romanen da det for noen elever vil kunne være vanskelig å følge romanen.

En annen potensiell utfordring er at det for noen elever kan være vanskelig å forstå dialektord og musikkrelaterte begreper. Avhengig av elevgruppens forutsetninger, geografisk tilhørighet og ordforråd, vil det være viktig at læreren oppklarer disse. Samtidig er ikke dialektordene og de musikkrelaterte begrepene som benyttes i *Felefeber* (2023) av en slik betydning at de er avgjørende for å forstå romanens helhet. «Hellandfele» og «Venaasfele» (s. 43), «kvarten og kvinten» (s. 46), «nøre opp i ovnen» (s. 65) og «kjølt ned nepa» (s. 93) er eksempler på nettopp dette.

5. Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg sett nærmere på den samtidsrealistiske ungdomsromanen *Felefeber*, skrevet av Elin Hansson (2023), og videre hvordan denne romanen kan benyttes i undervisning som fremmer demokrati og medborgerskap på ungdomsskolen. Sentrale temaer i romanen er identitet og seksuell orientering. Jeg valgte derfor å ta utgangspunkt i disse temaene i valget av teori, analyse og den påfølgende drøftingen av *Felefeber* (2023) i undervisning. Problemstillingen i masteroppgaven var: *Hvordan tematiseres den homofile hovedkarakterens identitetsutvikling i ungdomsromanen Felefeber (2023)?*

Med denne problemstillingen som utgangspunkt ønsket jeg å finne ut hvordan utøvelsen av hovedkarakteren, Torleifs, identitet påvirkes av at han er homofil. Funnene i analysen og drøftingen er presentert i kapittel 3 og 4. Derfor vil jeg kun oppsummere hovedfunnene her. Torleifs identitetsutvikling tematiseres på flere måter gjennom aktiviteter han tar del i og utfordringer han møter på veien mot å bli en mer selvstendig karakter. Musikkinteressen og ferdighetene Torleif har som felespiller fungerer som en nøkkel - de leder han inn i situasjoner som både utfordrer og styrker identitetsutviklingen hans. Situasjonene som oppstår, resulterer i at Torleif reflekterer over livet. Han reflekterer særlig over tiden før moren hans gikk bort og den tilhørende sorgprosessen.

Identitetsutviklingen som finner sted, kan ikke isoleres til hans homofile seksuelle orientering. Dette er viktig å understreke fordi vi alle, uavhengig av vår seksuelle orientering, tar del i identitetsutvikling (Nissen, 2001, s. 35). At identitetsutvikling ikke kan isoleres til seksuell orientering er med på å synliggjøre romanen som aktuell i undervisning, uavhengig av om elevene vil kjenne seg igjen i den skeive tematikken romanen er tuftet på. I begynnelsen av romanen fremstilles Torleif som en lite selvsikker karakter. Nissen (2001, s. 29) påpeker at identitetsutvikling foregår i samfunnsfunnet vi befinner oss i, og gjennom samspill med andre. Derfor valgte jeg å se nærmere på hvilken rolle bi-karakterene og omgivelsene har når Torleif gjennomgår sin store utfordring: Å åpne seg opp om sin seksuelle orientering. Dette for å kunne besvare masteroppgavens første forskningsspørsmål: «I hvilken grad bidrar hovedkarakterens omgangskrets til åpenhet og støtte omkring hans seksuelle orientering?».

Å komme ut av «skapet» er et viktig ledd i identitetsutvikling, skriver Nissen (2001, s. 102). Dette gjelder også i Torleifs tilfelle. Funnene i analysen viser at Torleif har et flertall av støttespillere i sin omgangskrets. Med støtte fra goffa, Anne, Horimyo, Kim og Rada utfordrer Torleif seg selv, blant annet ved å møte den gamle vennegjengen i Fittlausbygdi og være vikarierende musikalsk leder på folkehøgskolen. Relasjonene Torleif har til bi-karakterene, og særlig goffa, Kim og Horimyo, er viktige når Torleif bestemmer seg for å åpne seg opp om at han er homofil hjemme i Fittlausbygdi.

Til forskjell fra de mindre dynamiske karakterene, som i stor grad støtter og oppmuntrer Torleif til å åpne seg omkring sin seksuelle orientering, er barndomskameraten Stig-Rune og broren Tallak karakterer som tar avstand fra Torleif. Det gjør de gjennom å signalisere at de anser homofili som noe feil og fremmed. Ett, til dels overraskende, funn i analysen er at det ikke kun er Torleifs tidligere etablerte relasjoner forut for handlingen i *Felefeber*, som fungerer som ressurser i prosessen med å utvikle en egen, selvstendig identitet. Gjennom å møte Horimyo opplever Torleif å få enda en støttespiller.

Avslutningsvis i analysen og den parallelle tolkningen (kapittel 3) så jeg funnene i sammenheng med hvordan Judith Butler definerer identitet. Jeg valgte å se funnene i sammenheng med Butlers tilnærming fordi hen er en svært sentral teoretiker innenfor skeiv teori. Dertil fant jeg ut at identitetsutviklingen Torleif gjennomgår i hovedsak sammenfaller med Butlers tilnærming til identitet fordi han gjennomgår en identitetsutvikling som kan relateres til Butler *gjøren* fremfor *væren*. At Butler anser identitet som en *gjøren* heller enn *væren* og at identiteten vår dermed blir er en effekt fremfor årsak omtales i McCann & Monaghan (2020, s. 124-125). Enklere forklart *gjør* Torleif sin identitet fremfor å *være* den. I motsetning til Butler, er ikke Torleif kritisk til identitetskategorier. For han er det ikke et problem at identitetskategorier som «homofil» eller «skeiv» finnes. Problemet ligger derimot i å være åpen om at han befinner seg innenfor en slik kategori.

For å kunne gi en mer helhetlig formidling av romanen og dens potensiale i undervisning på ungdomsskolen, valgte jeg å drøfte hvordan lærere kan legge til rette for litteraturundervisning som inkluderer *Felefeber* og demokrati og medborgerskap. Formålet med drøftingen, i kapittel 4, var å svare på masteroppgavens andre forskningsspørsmål: «Hvordan kan lærere legge til rette for undervisning som inkluderer *Felefeber* (2023) og samtidig fremmer demokrati og medborgerskap?».

I første del av kapittel 4, drøftet jeg forskningsspørsmålet opp mot (Goldschmidt-Gjerløw et al, 2022) og Svendsen (2022). Videre beveget jeg meg mot den konkrete romanen og drøftet hvilke utfordringer som kan oppstå når lærere tar i bruk *Felefeber* i undervisning og hvordan de kan ta høyde for disse. Drøftingen ledet frem til tre aspekter jeg mener er spesielt viktige for å lykkes med undervisning som inkluderer det tverrfaglige temaet «demokrati og medborgerskap» og ungdomsromanen *Felefeber* (2023). For det første er det viktig at læreren har tilegnet seg nok kunnskap om demokrati og medborgerskap og den ovennevnte romanen, slik at hen evner å knytte disse komponentene sammen og belyse de på en måte som er dagsaktuell. I forlengelsen av dette er det viktig å anerkjenne seg selv som lærende (Svendsen, 2022), noe som innebærer å ikke la frykten for å si noe feil bli et hinder for å gjennomføre undervisningsopplegget. For det andre er det viktig å kjenne elevgruppen godt. Dette for å kunne forutse mulige situasjoner som kan oppstå i klasserommet når disse temaene belyses. Som nevnt vil det variere fra klasserom til klasserom hvilke temaer som oppleves kontroversielle, emosjonelle og sensitive. Derfor er det viktig at læreren kjenner elevgruppen godt slik at hen evner å forutse reaksjoner og eventuelle diskusjoner som kan oppstå. Det tredje aspektet tar for seg viktigheten av at læreren setter av nok tid til arbeidet med romanen og oppklarer dialektord og musikkrelaterte begreper. Dette fordi det for noen elever vil kunne være vanskelig å følge romanens mange parallelle handlinger.

5.1 Avsluttende refleksjoner

Funnene i analysen, kan, i likhet med tolkningen og drøftingen, være nyttige for lærere som planlegger å gjennomføre undervisning som inkluderer litteratur og skeiv tematikk, først og fremst i ungdomsskole eller i videregående skole. De kan også være aktuelle for å se sammenhenger med den videre utviklingen av LGBTQI+-litteratur for barn og unge som blir utgitt i tiden fremover. Valget om å fokusere på ett litterært verk kan speile tilbake på begrepet dybdelæring som fremheves i Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Ved bruk av dybdelæring i undervisning settes kvalitet foran kvantitet, noe som skal resultere i at elevene får en dypere forståelse (Kunnskapsdepartementet, 2017). Fordelen med å analysere én roman er at nærlesningen av romanen i større grad fanger opp både små og store aspekter ved litteraturen. Samtidig bidrar ikke nærlesning av én roman til å skape bredde på samme måte som analyse av flere litterære verk kunne ha ledet frem til.

I kapittel 2.4 skrev jeg at Samoilow og Myren-Svelstad argumenterer for at litteratur som tematiserer homofili kan bidra til diskusjon og refleksjon rundt temaer som kjønn, seksualitet

og identitet og at inkluderingen av disse temaene i undervisning kan bidra til å støtte opp under at norskfagets er et identitetsdannende skolefag (Samoilow & Myren-Svelstad, 2020, s. 66, 74). *Felefeber* (2023) er, etter mitt syn, et godt eksempel på nettopp det. Ungdomsroman har høy estetisk kvalitet og tematiserer en dyp og dagsaktuell tematikk, noe som resulterer i gode muligheter for diskusjon og refleksjon i didaktisk kontekst.

I forlengelsen av dette finner jeg det interessant at forfatter Elin Hansson har valgt å kombinere homofili med bygdemiljø og hardingfelespilling. Arntzen og Renolen skriver at å være homofil kan være spesielt utfordrende i noen miljøer (Arntzen & Renolen, 2018, s. 75). Derfor er det interessant at Hansson har valgt å belyse temaene i kombinasjon. Hvorvidt likhetene mellom akademiet og stabburet som skildres i *Felefeber* (Hansson, 2023, s. 49), og folkemusikkstudiet ved Raulandsakademiet og dets tilhørende omgivelser er tilfeldig, vites ikke. I kapittel 3.2.3 skrev jeg at omgivelsene som skildres i *Felefeber* og bruken av stedsnavnet Krossen, hentyder til at handlingen kan stedfestes til Telemarksdistriktet. Kanskje beskrivelsene av Fittlausbygdi, akademiet og inkluderingen av stedsnavnet Krossen er bevisste grep fra Hanssons side, som er ment til å gi lesere med musikkinteresse og/eller geografisk tilhørighet noe ekstra?

Romanen innehar, som nevnt i kap. 3.3.3, mange samtids- og musikreferanser, noe som er med på å styrke romanen som en samtidsrealistisk ungdomsroman. De mange referansene som finnes i *Felefeber* kan resultere i at noen lesere opplever romanen som svært realistisk og gjenkjennbar, mens for andre kan bruken av disse referansene skape mindre troverdighet og resultere i undring over om det virkelig er slik Torleif tenker. Opplevelsen av romanen vil i stor grad avhenge av leserens forkunnskaper og interesser knyttet til de temaene som tas opp. I denne masteroppgaven har jeg, som nevnt ovenfor, vektlagt temaene homofili (seksuell orientering) og identitetsutvikling, da disse to temaene er svært sentrale i *Felefeber* (2023). I forlengelsen av denne vektleggingen vil jeg hevde at romanen har potensiale i undervisning som er sentrert rundt annen tematikk. Eksempler på annen tematikk kan være psykisk helse (sorg, angst, selvmordstanker) eller kulturmøter.

Torleifs savn etter moren er et gjennomgående tema i romanen. De mange tilbakeblikkene viser til at han savner henne og periodevis sliter med angst og selvmordstanker, noe som kan tematiseres i undervisning som setter søkelys på psykisk helse. Horimyos tilstedeværelse i Fittlausbygdi resulterer i at Torleif, goffa og deltakerne på kintsugi-kurset Horimyo arrangerer, får større kjennskap til japansk kultur. Kintsugi innebærer å lime noe sammen, eksempelvis keramikk, ved hjelp av pulverisert gull. Horimyo praktiserer også Shirin Yoku -

et japansk rituale som inkluderer utdørsbad i skogen (Hansson, 2023, s. 110-111,113). Horimyo har studert nordisk på universitetet i Japan, og er således godt kjent med norsk språk og kultur, men også han oppdager naturlig nok nye språklige- og kulturelle aspekter underveis i oppholdet i Fittlausbygdi. Både møtet mellom med den tradisjonelle norske bygde- og hardingfelekulturen som Torleif er en del og Horimyos oppvekst i Japan, og forskjellene mellom det urbane og rurale (by og bygde kan) kan videre reflekteres rundt i undervisning. Eventuelt kan hovedkarakteren Torleifs interesse for musikk, og spesielt felespilling, vektlegges både teoretisk og praktisk ved at elevene lærer om feler og tilegner seg erfaring med felespilling.

I motsetning til *Felefeber* (2023) har ikke arbeidet med å fremme inkludering av de som ikke befinner seg innenfor heteronormativet en «åpen slutt». Organisasjonene *FRI – foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold*, og *Skeiv teori i skolebøkene*, nevnt i denne masteroppgaven er noen av de mange organisasjonene som kontinuerlig arbeider for å fremme kjønns- og seksualitetsmangfold. I regjeringens dynamiske handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold (2023-2026) fremgår tre mål: Å arbeide for å øke skeives livskvalitet, å sikre skeives rettigheter, og å skape større aksept for kjønns- og seksualitetsmangfold. I planen trekkes det frem konkrete delmål og tiltak som skal bidra til å nå målene. Blant annet er styrking av seksualitetsundervisning som inkluderer lhbt+ i skolen nevnt som et av tiltakene for å nå målet om å skape større aksept for kjønns- og seksualitetsmangfold (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2023). Innføringen av denne handlingsplanen er med på å synliggjøre at likestilling mellom mennesker, uavhengig av deres seksuelle orientering, fremdeles har en vei å gå, tross fremskrittene som har tredd frem i Norge og øvrige deler av verden de siste tiårene.

6. Litteraturliste

Amnesty International. (u.å). *Diskriminering*. Hentet 5. mai 2024 fra

<https://amnesty.no/diskriminering>

Andersen, P. T. (2019). *Forstå fortellinger: Innføring i litterær analyse*. Universitetsforlaget.

Arntzen, M. D., & Renolen, M. (2018). *Prinsesse Ivar: Om barn og kjønnsidentitet*.
Aschehoug.

Badinter, E. (1997). *XY: On Masculine Identity* (L. Davis, overs.). Columbia University Press.
(Opprinnelig utgitt 1995).

Bakken, J. (2023). Introduksjon til norskdidaktikk. I H. D. Roaldset, & J. T. Scheie (Red.),
Introduksjon til fagdidaktikk (s. 136-152). Universitetsforlaget.

Berdinesen, H. (2023). Innledning. I H. Berdinesen (Red.), *Demokrati og medborgerskap i skolen: Teoretiske overveielser og didaktiske muligheter* (s. 7-14). Dreyer.

Berge, B. (2022, 29. august). Homobevegelsen. I *Store norske leksikon (SNL)*. Hentet 16.
oktober 2023 fra https://snl.no/homobevegelsen_i_Noreg

Berge, B. (2023, 1. august). Pride. I *Store norske leksikon (SNL)*. Hentet 14. september 2023
fra <https://snl.no/pride>

Birkeland, T. D., Vold, K. B., & Risa, G. (2018). *Norsk Barnelitteraturhistorie* (3. utg.).
Samlaget.

Bolsø, A. (2010). *Folk flest er skeive -Queer teori og politikk*. Manifest.

Bufdir. (u.å). *Lhbt+-ordlista*. Hentet 17. oktober 2023 fra
<https://www.bufdir.no/likestilling/lhbtq-ordlista>

Butler, J. (2020). Subjektivitet, sårbarhet og ansvarlighet. (I L. Holm-Hansen, overs.) *Kjønn, performativitet og sårbarhet* (s. 55-103). Cappelen Damm. (Opprinnelig utgitt 1999).

Bøhagen, H. (2023a, November 29). *Føling i fela* [Anmeldelse av boka *Felefeber*, av E.
Hansson]. Barnebokkritikk. <https://www.barnebokkritikk.no/foling-i-fela/>

Bøhagen, H. (2023b, November 30). *Som kritiker er jeg mitt viktigste verktøy* [Anmeldelse av
boka *Felefeber*, av E. Hansson]. Barnebokkritikk.
<https://www.barnebokkritikk.no/som-kritiker-er-jeg-mitt-viktigste-verktoy/>

Cappelen Damm. (u.å.). *Felefeber*. Hentet 5. mai 2024 fra

https://cappelendamm.no/_felefeber-elin-hansson-9788202781583

Christiansen, N. (2023). *"Hvem er jeg?": Skeiv identitet i ungdomslitteratur -en tematisk analyse av Nora Dåsenes Ti kniver i hjertet, og en litteraturdidaktisk refleksjon om bruken av den* [Masteroppgave, Universitetet i Agder]. AURA.

<https://hdl.handle.net/11250/3080493>

Claudi, M. B. (2010). *Litterære grunnbegreper*. Fagbokforlaget: Landslaget for norskundervisning.

Dancus, A. M., Linhart, S. H., & Myhr, A. B. (2021). Sårbarhet i politisk filosofi, litteraturvitenskap og litteraturdidaktikk. I A. M. Dancus, S. H. Linhart, & A. B. Myhr, *Litteratur og sårbarhet* (s. 9-28). Universitetsforlaget.

Elvsåshagen, L. D., Härter, M. S., & Åmotsbakken, T. K. (Manusforfattere). (2017). *Jævla homo* (TV-serie). NRK.

Eng, H. (2006). Homo- og queerforskning. I J. D. Lorentzen, & W. Mühleisen, *Kjønnsforskning: En grunnbok* (s. 136-149). Universitetsforlaget.

Epstein, B. J., & Chapman, E. L. (2021). *International LGBTQ+ literature for children and young adults*. Anthem Press.

Fladmoe, A. D., Nadim, M. D., & Birkvad, S. R. (2019). *Erfaringer med hat-ytringer og hets blant LHBT-personer, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen* (Rapport 2019:4). Institutt for samfunnsforskning. <http://hdl.handle.net/11250/2584665>

FRI: Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold. (u. å.) *Begreper*. Hentet 26. oktober 2023 fra <https://foreningenfri.no/informasjon/begreper/>

Goldschmidt-Gjerløw, B. D., Eriksen, K. G., & Jore, M. K. (2022). *Kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema i skolen*. Universitetsforlaget.

Gramvik, S. (Programleder). (2023, 16. mai). *Kjønnsavdelingen #25 – Jenteflukt: Derfor forlater de bygda* [Audiopodkast]. Kilden Kjønnsforskning. <https://kjonnsforskning.no/nb/2023/05/kjonnsavdelingen-25-jenteflukt-derfor-forlater-de-bygda>

Hanssen, E. (2010). *Dialekter i Norge*. Fagbokforlaget: Landslaget for norskundervisning.

- Hansson, E. (2023). *Felefeber*. Cappelen Damm.
- Haukanes, S. D., & Berdinesen, H. (2023). Demokratisk medborgarskap i lys av danningslitteratur. I H. Berdinesen (Red.), *Demokrati og medborgerskap i skolen: Teoretiske overveielser og didaktiske muligheter* (s. 15-35). Dreyer.
- Jegerstedt, K. (2008). Judith Butler. I E. D. Mortensen, C. D. Egeland, R. D. Gressgård, C. D. Holst, K. D. Jegerstedt, S. D. Rosland, & K. Sampson (Red.), *Kjønnteori* (s. 74-86). Gyldendal Akademisk.
- Jelstad. (2020). Én av tre lærere er redde for å vise Muhammed-karikaturer. *Utdanningsnytt*. <https://www.utdanningsnytt.no/muhammedkarikaturer-undervisning-ytringsfrihet/n-av-tre-laerere-er-redde-for-a-vise-muhammed--karikaturer/260993>
- Jessen, R. S. (2022, 7. desember). Seksuell legning. I *Store medisinske leksikon*. Hentet 16. oktober 2023 fra https://sml.snø.no/seksuell_legning
- Johansen, H. M. (2019). *Skeive linjer i norsk historie frå norrøn tid til i dag*. Det norske samlaget.
- Kallestad, Å. H., & Røskeland, M. (2020). Skjønnlitterær analyse som metode. I L. I. Aa, & R. Neteland (Red.), *Master i norsk: Metodeboka 1* (s. 44-61). Universitetsforlaget.
- Kristiansen, H. W., & Kjelen, H. (2022, 27. mai). Skeiv teori. I *Store norske leksikon (SNL)*. Hentet 17. januar 2024 fra https://snl.no/skeiv_teori
- Kultur- og likestillingsdepartementet. (2023). *Regjeringens handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold*. Hentet 13. mai 2024 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/cae838ecc4204787857a0499fd8b7c11/no/pdfs/regjeringens-handlingsplan.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del - verdier og prinsipper i grunnopplæringen*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.regjeringen.no/contentassets/53d21ea2bc3a4202b86b83cfe82da93e/overordnet-del---verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/nor01-06?lang=nob>

- Lewis, C. (2015). How fare have we come? A critical look at LGBTQ identity in young adult literature. *Language Arts Journal of Michigan*, 30(2), 52-57.
<https://doi.org/10.9707/2168-149X.2072>
- Lorentzen, J. (2006). Forskning på menn og maskuliniteter. I J. Lorentzen, & W. Mühleisen (Red.), *Kjønnforskning: En grunnbok* (s. 121-135). Universitetsforlaget.
- Lorentzen, J. D., & Mühleisen, W. (2006). Humanvitenskapelig kjønnsforskning. I J. D. Lorentzen, & W. Mühleisen (Red.), *Kjønnforskning: En grunnbok* (s. 56-58). Universitetsforlaget.
- Lothe, J. D., Refsum, C. D., & Solberg, U. (2007). *Litteraturvitenskapelig leksikon* (2. utg.). Kunnskapsforlaget.
- Markussen, B. (2020). Å analysere litteratur. I S. Slettan (Red.), *Ungdomslitteratur: Ei innføring* (s. 247-263). Cappelen Damm Akademisk .
- McCann, H. D., & Monaghan, W. (2020). *Queer Theory Now: From Foundations to Futures*. Red Globe Press.
- Michelsen, P. A. (2018). Realistiske fortellinger for barn. I R. S. Stokke, & E. S. Tønnesen (Red.), *Møter med barnelitteratur: Introduksjon for lærere* (s. 56-81). Universitetsforlaget.
- Monrad-Krohn, V. A. (2016, 17. november). Må homofili være et problem? *NRK*.
https://www.nrk.no/kultur/ma-homofili-vaere-et-problem-i-norsk-skjonnlitteratur_-1.13218896
- Mortensen, E. D., & Jegerstedt, K. (2008). Seksualitetsteori og skeiv teori. I E. D. Mortensen, C. D. Egeland, R. D. Gressgård, C. D. Holst, K. D. Jegerstedt, S. D. Rosland, & K. Sampson (Red.), *Kjønnteori* (s. 288-291). Gyldendal Akademisk.
- Mæhlum, B. (2008). Språk og identitet. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland, & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk* (s. 105-126). Cappelen Damm Akademisk.
- Nes, S. T., & Slettan, S. (2020). Den samtidsrealistiske ungdomsromanen. I S. Slettan (Red.), *Ungdomslitteratur: Ei innføring* (s. 36-54). Cappelen Damm Akademisk.
- Nissen, N. A. (2001). *Homo/hetero*. Gyldendal.

- Ommundsen, Å. M. (2007). Grenseløshet og håp: To tendenser i senmoderne nordisk ungdomslitteratur. I P. O. Kaldestad & K. B. Vold (Red.), *Årboka Litteratur for barn og unge* (s. 9-21). Samlaget.
- Pollitt, K. (2024, 25. mars). Not Everything Is About Gender. *The Atlantic*.
www.theatlantic.com/books/archive/2024/03/judith-butler-whos-afraid-of-gender/677874/
- Rafto, H. R. (2021, 28. juni). Stonewall. I *Skeivt arkiv*.
<https://skeivtarkiv.no/skeivopedia/stonewall>
- Rosenberg, T. (2002). *Queerfeministisk agenda*. Atlas.
- Samoilow, T. K., & Myren-Svelstad, P. E. (2020). Litteratur og kjønn. I T. K. Samoilow, & P. E. Myren-Svelstad (Red.), *Kritisk teori i litteraturundervisningen* (s. 53-91). Fagbokforlaget: Landslaget for norskundervisning.
- Skei, H. H. (2019, 9. oktober). Intertekstualitet. I *Store norske leksikon (SNL)*. Hentet 17. januar 2024 fra <https://snl.no/intertekstualitet>
- Skeiv teori i skolebøkene. (u.å.). *Fakta om kjønn*. Hentet 16. oktober 2023 fra <https://skeivteori.no/fakta-om-kjonn/>
- Slettan, S. (2020). Introduksjon. Om ungdomslitteratur. I S. Slettan (Red.), *Ungdomslitteratur -en innføring* (s. 13-35). Cappelen Damm Akademisk.
- Språkrådet. (2024a, 5. mai). *Hen*. <https://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/hen/>
- Språkrådet. (2024b, 5. mai). *Lånord*. <https://ordbokene.no/nob/bm,nn/1%C3%A5nord>
- Stokke, R. S., & Tønnesen, E. S. (2018). Barnet og litteraturen. I R. S. Stokke, & E. S. Tønnesen (Red.), *Møter med barnelitteratur: Introduksjon for lærere* (s. 18-31). Universitetsforlaget.
- Thommessen, J. K. (2024, 9. mars). Arrene fra Rosenkrantz`gate. *NRK*.
https://www.nrk.no/direkte/xl/pride-skytingen_-ni-menn-overlevde-terroren-i-rosenkrantz_-gate_-viser-arrene-og-skadene-de-fikk-1.16780229

- Utdanningsdirektoratet. (2023a, 5. desember). *Betydelig PISA-nedgang i lesing, matematikk og naturfag*. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/2023/betydelig-pisa-nedgang/>
- Utdanningsdirektoratet. (2023b, 29. september). *De viktigste endringene i ny opplæringslov*. <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/ny-opplaringslov/hva-er-nytt-i-ny-opplaringslov/hva-er-nytt-i-ny-opplaringslov/#a199978>
- Viig, N. G., Resaland, G. K., & Tjomstad, H. E. (2020). Folkehelse og livsmestring - i fag, på tvers av fag og som en helhetlig tilnærming i skolen. I H. E. Tjomstad, N. G. Viig, & G. K. Resaland (Red.), *Folkehelse og livsmestring i skolen: I fag, på tvers av fag og som en helhetlig tilnærming* (s. 19-33). Fagbokforlaget.
- Vik, T. (2022). *Han, hun, hen: Kjønnssidentitet i bildeboka -en analyse av Ollianna* [Masteroppgave, Høgskolen i Innlandet]. Brage INN. <https://hdl.handle.net/11250/3064632>
- Weinreich, T. (2000). Med og uten filter: Norsk børnelitteratur er bedst, når den ikke er norsk. I P. O. Kaldestad & K. B. Vold (Red.). *Årboka: Litteratur for barn og unge* (s. 63-81). Samlaget
- Woodstein, B. J. (u.å.). I *BJ Woodstein* [Woodsteins hjemmeside]. Hentet 5. mai 2024 fra <https://www.bjwoodstein.com/>
- Østrem, T. (2023, 30. november). *Føleri i anmelderi* [Anmeldelse av boka *Felefeber*, av E. Hansson]. Barnebokkritikk. <https://www.barnebokkritikk.no/foleri-i-anmelderi/>
- Aae, M. B. [Averøy bibliotek]. (2023, 18. april). *Boktips: Felefeber av Elin Hansson* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=q-p0iFSBOf0>